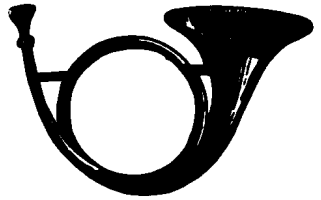
Philatelica

90/2
91/1

Philatelica 90/2 91/1

TARTALOM

A Philatelica húsz éve – Vissza- és előretekintés 1
Tartalom 2
VISNYOVSZKI GÁBOR: Az 1871. évi Kőnyomatos és Réznyomatos kiadások 120. évfordulójára 6
A 75 éves GARY S. RYAN köszöntése 9
TOMÁS MOROVICS: Az 1850-es kiadás példányszámai 10
ORBÁN FERENC: Postai díjak 1850 és 1899 között 14
A szerzőről 21
SURÁNYI LÁSZLÓ: Az első magyar okmány- és illetékbélyegek kiadásának története 22
+ Dr. Flóderer István 28
+ Dr. Czencz Sándor 28
DEÁK LÁSZLÓ: Táviratfeladási lapok az első világháborúban 29
TOMÁS MOROVICS: A „KÖZTÁRSASÁG" felülnyomásról 45
Légiposta-anziksz – szemelvények és adalékok 49
Az 1990-es „FERCHENBAUER" (Surányi László) 52
VISNYOVSZKI GÁBOR: Bélyeges objektumok csoportosításának elvei és gyakorlata 55
Egy pontatlan hamisítvány – az 1944. évi gettó-levelezőlap (Surányi László) 61
Mafitt-hírek – Előadások, kommentárok 63
CSERNI GYÖRGY: Bélyeg előtti levelek hamisítványai 63
Figyelmébe ajánljuk
Ki látott hasonlót? – Érdekes elfogazás (Voloncs Gábor) 54
Könyvismertetés (Hrabál László) 67
Idegen nyelvű tartalom 68

A Philatelica húsz éve
Vissza- és előretekintés

A magyar filatéliai irodalom 1971 és 1990 között 38 Philatelicával gyarapodott (1976-ban csak egy szám, a 76/1-es jelent meg). Ezzel a kettős számmal kerekedik ki ez a szám gyakorlatilag 39-re, elvileg 40-re.

Az eltelt idő a kiadványt is változtatta: külleme ugyan tetszetős, de a papír minősége már nem a „régi", és a tartalom is módosult, az utóbbi években általánosabb, sokoldalúbb lett.

A Philatelica megítélése természetesen nem a készítők, hanem az olvasók dolga. Mégis, ha végigtekintünk a szerzők névsorán, megállapíthatjuk, hogy sokoldalú írógárda sokféle szakterületen tette le névjegyét és gyarapította a magyar filatéliai irodalmi kultúrát (a tartalomjegyzéket hagyományainknak megfelelően szerzők szerint adjuk meg, nem számonkénti felsorolásban). A szerkesztőbizottság is mindvégig arra törekedett, hogy a lap minden publikálni akaró filatelista számára nyitva álljon.

A kiadvány sorsa ennek ellenére már évek óta bizonytalan. Hallani olyan véleményeket, hogy a Philatelica csak a „vájtfülűeké", az átlaggyűjtőt nem érdekli. Erre utal az eladott és megmaradt példányszámok aránya – kérdés, hogy ez kit és mit minősít. Ha csak minden huszadik szervezett gyűjtő megvenné a kiadványt, külföldre már nem is jutna. Ettől azonban messze vagyunk.

A jövő bizonytalan. Szó esik arról is elég gyakran, hogy a Filatéliai Szemle és a Philatelica kerüljön valamilyen módon összevonásra. A szerkesztőbizottság is keresi a módokat, hogy a színvonalból nem engedve minél érdekesebb és kedveltebb kiadványt hozzon létre, minél kisebb költségráfordítással. Lehetséges, hogy formát váltunk, egy álló, jobban kihasználható alakot választva.

Örömmel vennénk, ha a Philatelica olvasói, barátai véleményükkel segítenének bennünket a további útkeresésben. Sajnos a hazai visszhangok lényegesen halkabbak, mint a külföldről érkezők. Tudjuk, ennek sok oka van, többek között az időhiány, a túl nagy megjelenési időköz két szám között, sőt az is lehetséges, hogy éppen a közelség fogja vissza a megnyilvánulást, ami a közlő és az olvasó között van, és a hallgatás ennek megfelelően természetes. Mégis azt kérjük, hogy mindazok, akiket érint vagy érdekel a magyar bélyeggyűjtés és a Philatelica jövője, nyilvánítsanak véleményt, hogy érezhessük: nem az öncélúság körén mozgunk, hanem fogékony, igényes olvasók várják kiadványunkat (amit egyébként szeretnénk frissíteni, személyesebbé tenni, például s szerzők bemutatásával közelebb hozni a nevek mögötti embereket, a gondolatcsere hullámhosszán összekötni távoli filatelistákat). Az egykori nagy kalapban együtt lévő dolgok lassan szétválnak, a saját helyükre kerülnek. A közeljövő hamarosan eldönti, kell-e a Philatelica a magyar bélyeggyűjtésnek. Jó lenne tudnunk, kikre számíthatunk, és ugyanakkor kik számítanak ránk.

Ha lesz Philatelica – bármilyen formában –, mindenkinek, minden témának, amely a magyar filatelia közkincseit gyarapítja, nyitva áll majd. Erre kötelez az elmúlt húsz esztendő. Ha pedig nem lesz, az eddig megjelent kiadványok miatt nem lesz okunk szégyenkezni.

A húsz év tartalomjegyzékét abban a reményben adjuk újra közre, hogy azt átolvasva mindenki talál ismételt átnézésre ösztönző témákat.

A szerkesztők

TARTALOM*

(a 90/2–90/1 szám nélkül)

Balzsay Ágoston
Helyi bélyegkiadás Besztercén 1944–45-ben **85/1**
Felülnyomás magyar postai anyagon Székelyudvarhelyen 1944/45-ben **86/2**
Helyi kiadású okmánybélyegek Beszterce-Naszódon 1945-ben **87/1**

Bánfalvi Tamás
Az első rányomott bélyegű 5 krajcáros postautalványon **75/1**
Az első magyar értékcikkpótló előttes **75/2**
Az 1871. évi kőnyomásos levélborítékok díjjegyeinek típusai (10 kr) **79/1**

Benford, Mervyn (Anglia)
A „filléres" díjjegyes levelezőlapok 1900–1911. évi kiadásai **89/1**

Bér Andor
A bélyegelőtti levelek postajelzései és viteldíj rendszere **71/2**

Dr. Borsay János
Expresszlevél kísérő irata **88/2**

Cornides Sándor
Modern bélyegzéshamisítványok **89/1**

Dr. Czencz Sándor
Az 1956. évi soproni felülnyomás **85/2**

Dr. Danis László
Az 1967-es kiadású durvaszakállú 5 kr-os bélyeg altípus változatai **83/2**

Derecskei Attila
Hozzászólás Voloncs Gábor 88/2 számban megjelent cikkéhez (a szerző válaszával) **89/1**

Dr. Ember Győző
A magyarországi és az erdélyi postaigazgatás a XVI–XVII. században **71/1**

Dr. Ettre László (USA)
A homokbálványosi portó provizórium **80/1**

Fehér Endre
Hadgyakorlatok tábori postája **80/1**
Az első világháborús és 1919-es, valamint a második világháború alatti tábori postabélyegzők összefüggései **84/1**

Flasch Dezső
A debreceni zónabélyegek első tervezetei **89/2**

Dr. Flóderer István
Levél- és illetékbélyegek rendellenes felhasználása **80/2**

Gazda István
Postai cenzúra Magyarországon
I. rész: Postai cenzúra az első világháború végéig
A) Polgári levelezés **85/1**
B) Katonai és hadifogoly levelezés cenzúrája az I. vh. végéig **86/1**
II. rész: Az I. világháború utáni időszak I. **87/2**
II. rész – Megszállási cenzúrák **89/2**
III. rész: A második világháború alatti cenzúrák **90/1**

Glatz István
A korona-fillér korszak első postai csomagszállító díjszabása és bérmentesítései **79/2**

Harkányi István
A levélboríték-rajzú krajcáros bélyegek bérmentesítései **79/2**
A levélboríték-rajzú bélyegek szabálytalan bérmentesítései **81/1**
Fogazatlan klasszikus bélyegeink ívszéles és sarokpéldányainak értékeléséről **81/2**
Levélboríték-rajzú krajcáros bélyegeink fogazatkülönlegességei I. rész **83/1**
II. rész **83/2**

Hrabál László
Tények és kérdőjelek a meghatalmazási bélyegeknél **80/2**
Újabb megállapítások az első világháború tábori postájával kapcsolatban **84/2**
A második világháború tábori postautalványai **85/1**
Az 1879. évi postadíjszabás **87/2**

* 1976-ban csak egy füzet jelent meg.

Könyvismertetések 86/1, 88/2, 89/1

Dr. Jánossy Lajos
Beköszöntő 71/1

de Jong, Marcel (Hollandia)
Az 1919. évi Tanácsköztársasági (Arcképek) kiadás 45 filléres ívrekonstrukciója 89/1

Dr. Kamody Miklós
A bélyeges bérmentesítés kezdete Magyarországon 83/1

Keszy-Harmath Lóránd
Magyarország és a Zeppelin járatok 82/2

Király Tibor
A soproni tábori küldöncjárat 82/2

Dr. Lippai Pál
Jogi szempontból az 1867-es kiadásról 83/2

Lipták István
Ideiglenes postaszolgálat Békés vármegyében 1944–45-ben 85/1
Újabban felfedezett ellenőrző számbélyegzők 1945–46-ból 87/2

Madarász Gyula
Ausztria és Magyarország 1867-es bélyegkiadásai. Magyarország első bélyegei 73/2

Máté István
Milyen is a Roosevelt kisív 90/1

Morovics, Tomás (Cs-Sz K)
Megjegyzések az 1918. évi kiadású „REPÜLŐ POSTA" bélyegek témaköréhez 89/2
A 75 filléres Parlamentes bélyegek két típusa 89/2

Nagy Ferenc (Budapest)
Az első magyar interkontinentális légiposta 83/1
Wien–Budapest–Wien első páros vontató repülés 85/2
Első világháborús tábori légiposta 86/1
Az 1918. évi „REPÜLŐ POSTA" előzményei és története I–II. 88/1, 2

Dr. Nagy Ferenc (Bécs)
Az 1867-es kiadás 50 krajcárosa 74/2
Magyar posta Romániában, 1867–1869-ben 77/1
A balatoni magánposta-bélyegek története 79/1
Az 1848–1849-es szabadságharc postatörténeti dokumentumai 88/1

Néma Péter (Svájc)
A zilahi kisegítőbélyegekről 84/2
A zilahi kisegítőbélyegek példányszámának számítógépes meghatározása 85/1

Orbán Ferenc (Dánia)
Az 1889-ben és 1895-ben készült, 25 bélyegképes elektrotyp anyalemeztömbök 73/1, 74/1
Az 1890-ben készült, III. típusú 1 krajcáros 100 bélyegképes elektrotyp anyalemezének ismertetőjelei 74/2
Az 1874. évi I. típusú 5 krajcáros 75/1, 75/2
Adalékok az 1871. évi újságbélyeg kiadásához 77/1
Az 1876. évi 20 krajcáros 77/2
Az 1888-as I. típusú sztereotípia 78/1
A kubini felezések 80/1
Az Osztrák-Magyar Monarchia határátlépő postajáratai 85/2
Fontoljuk meg és vessük latba... 87/2
Díjnégyszögek, díjövek – Távolságok mérése a posta és a távirda szolgálatában (pótlás: 91/1) 88/1
A térti levelek kezelési szabályai 89/2
A kubini felezések – újabb adatok 89/2
A Magyar Posta első postautalványa 90/1

Orbán F.–Petrovits T.
Új kutatási módszerek alkalmazása a színes számú levélboríték-rajzú bélyegeink anyalemez-rekonstrukcióinál 71/1, 71/2

Dr. Palotás Zoltán
Tábori postánk megindulása 1914-ben 81/1
Kárpátalja postabélyegzői 1938–1944 81/2, 82/1, 82/2
A katonai határőrvidék postahelyei és posta-bélyegzői 87/1
Az 1938-ban visszacsatolt Felvidék pótbélyegzői 87/2
Kiegészítések a 87/2 számban közölt térképhez 88/1
Az 1940-ben visszacsatolt Erdélyrész pótbélyegzői 88/2
Az 1941-ben visszatért Délvidék pótbélyegzői 90/1

Pákozdi László *(a Philatelica szerkesztője 1981-ben bekövetkezett elhunytáig)*
Ideiglenes postaszolgálat Magyarországon 1944–45-ben **72/1, 72/2**
Madarász Gyula: Bélyegkatalógus c. könyve **73/1**
100 éves a magyar levélboríték-rajzú bélyeg **74/1**
Az 1888-as II. típusú sztereotypia **74/1**
A magyar levélboríték-rajzú bélyeg centenáriuma **75/1**
Nyíregyházi szükségbélyegek, levelezőlapok 1944–45-ben **78/1**
Az abonyi felülnyomások 1845-ben **78/2**
Az 1817-es bérmentesítési szabályzat **79/2**
Készpénz-bérmentesítés 1945–1946-ban **81/1**

Pető András
Az 1921–1924. évi HIVATALOS bélyegek lemezhibái és ezek elhelyezkedése az íveken **87/1**

Dr. Petrovits Tivadar
(lásd még Orbán F.–Petrovits T.)
Az 1881–90. évi II. típusú 3 krajcáros **72/1, 72/2**
A II. típusú 5 krajcáros (1875–1891) **73/2**
Az I. típusú 10 krajcáros **74/1**
Az I. típusú 3 krajcáros **76/1, 77/2**
Az I. típusú 2 krajcáros **78/2**

Schäffling, Otto F. és Wilhelm S. (NSZK)
Magyar előértéktelenítések 1900–1914 **82/2**

Dr. Scholtz Tamás *(1979-ig a Philatelica szerkesztője)*
Bélyegek állományvédelme **73/2**

Dr. Simády Béla
Az 1874–92. évi, 111 alapvonalú 2 krajcáros rányomott bélyegek **76/1**
Díjjegyes nyomtatványok, határőrvidéki provizórium **81/1**
Tábori posta Kárpátalján 1939 **82/1**
Az 1871-es első nyomású 2 krajcáros rányomott bélyeg **82/1**
Hasábos levelezőlapok (hozzászólás) **83/2**

Sipos Józsefné
Megnyílt a Bélyegmúzeum **73/1**
Térfi Béla kutatási eredményei **79/1**
Az 1867-es provizórium **80/1**
Az 1871. évi kőnyomatos 5 kr-os altípusai **81/2**
Új adatok a posta- és helytörténeti gyűjtemények összeállításához **86/2**

Solt Hugó
Hivatalos bélyegek használata **81/2**
Hasábos levelezőlapok **82/2**

Sonnevend György
Vasúti postaútvonalak Magyarországon az osztrák postaigazgatás idejében (1850–1867) **87/1**

Sturzeis, Fritz H. (Ausztria)
Magyarország és Ausztria postai kapcsolata 1945-ben **89/1**

Surányi László
Az 1924. évi Jótékonysági kiadás ismertetőjelei
300 koronás címlet **76/1**
500 koronás címlet **78/1**
1000 koronás címlet **78/1**
Hamisított bélyegzések klasszikus bélyegeken **80/2**
G. S. Ryan „A magyar postahivatalok bélyegzései osztrák bélyegeken 1850–1867" c. művének méltatása **80/2**
Tíz év **81/1**
Az 1919. évi szegedi bélyegkiadás **82/1**
Állásfoglalásunk az első magyar bélyegről **82/1**
A temesvári helyi kiadások **83/1**
CORINFILA árverések **81/2, 83/1**
Az első magyar bélyegkiadás **83/2**
Két leghíresebb hírlapilleték-bélyegünk **84/2**
Levelekre válaszolva **85/2**
Tizenöt év **86/2**
Köri vezető gyűjtőtársainkhoz **87/1**
Nagy magyar gyűjtemény árverése **87/1**
Könyvismertetés **89/2**

Szép Endre
Javaslat az új bélyegzőtípusok besorolására (1967–83) **84/1**

Tekel, Jozef (Cs-Sz K)
Könyvismertetés **89/2**

Dr. Titsch Endre
Szigetvári provizórium és kőnyomatos összefüggések külföldi aukciókon 90/1
Vas István
Újabbkori bélyegeink fogazatváltozatai 85/1
Visnyovszki Gábor
A bérmentesítések gyűjtéséről 79/2
Bérmentesítések értékelési szempontjai – Példák az I. világháború utáni inflációs időszakból 82/2
Kiegészítés a készpénz-bérmentesítés portóösszeg-jelző bélyegzőihez 84/2
A természetes elemek és a gyűjtői szándék szerepe a küldeményen lévő bélyegek értékelésében
I. rész: A magyar bélyegek kézikönyvének értékelési rendszere 85/2
II. rész: 86/1
Mégegyszer az inflációs időszakok küldeményeiről 86/1
Bélyeggyűjtés, érték, érdek 86/2
Érdekes portós küldemények a múlt századból 89/1
1956 végének postaforgalma 89/1
Kézikönyv-korrekció (Meghatalmazás) 89/2
Huys–Berlingin árverés, 1990. július 90/1
Voloncs Gábor
Csehszlovák bélyegek magyarországi használata 86/1
A „D" típuscsoporthoz tartozó bélyegzők késői használata 86/2
Az 1945-ös nagyváradi helyi kiadású felülnyomott bélyegek 88/2
A szerző válasza 89/1
Wessely, Gerhard (Ausztria)
Az 1850-ben kiadott osztrák bélyegek gyakorisága leveleken 87/2
Dr. Wurth, Rüdiger (Ausztria)
A Dunagőzhajózási Társaság postaszolgálatai 82/1
Dr. Zlatev István
Hozzászólás *Sipos Józsefné* 86/2 számban közölt cikkéhez 87/1

EGYÉB KÖZLEMÉNYEK

Állásfoglalás Ausztria és Magyarország 1867-es bélyegkiadásáról és német nyelvű fordítása 83/2
Csomagdíjszabási táblázatok (1913) 87/2
25 éves a „Magyar Philatelic Society of Great Britain" 89/1
Megalakult a Magyar Filatéliai Tudományos Társaság 89/2

MEGEMLÉKEZÉSEK ELHUNYT SZERZŐTÁRSAKRÓL ÉS FILATELISTÁKRÓL

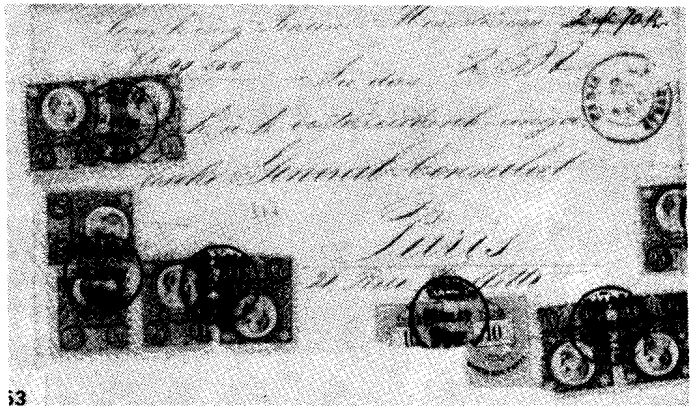
Madarász Gyula 81/1
Pákozdi László 81/1
Dr. Rend Ferenc 83/1
Fehér Endre 85/2
Balzsai Ágoston 87/1
Harkányi István 87/2
Solt Hugó 88/2
Dr. Makkai László 89/2

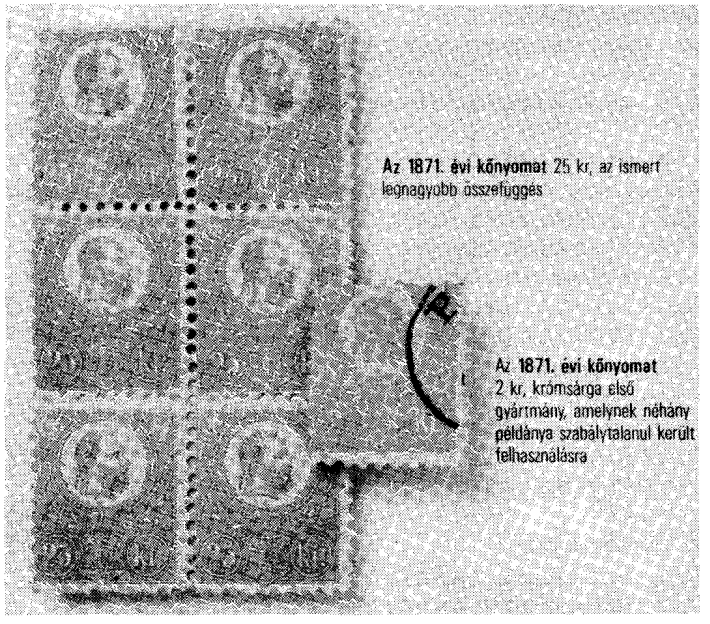
Az 1871. évi Kőnyomatos és Réznyomatos kiadások 120. évfordulójára

VISNYOVSZKI GÁBOR

Az 1871-es magyar bélyegkiadások idén 120 esztendősek. Nem olyan ünnepélyes évforduló ez, mint a Black Penny jubileuma 1990-ben, de nekünk mégis nagyon fontos. Utoljára 1971-ben nyílt alkalom megemlékezni talán legbecsesebb bélyegeinkről, ekkor volt utoljára jelentős nemzetközi bélyegkiállítás – világkiállítás – Magyarországon. Azóta – a 67–71-es vitától eltekintve – nem volt aktualitása az ünneplésnek. Persze a figyelmes szemlélő az ünnepek között is felfedezhette a meglátnivalót, így az „első kétkrajcáros" bélyegek elismerését és katalogizálását, újabb példányainak előbukkanását, a Kőnyomatos 5 krajcáros ívhelyismertetők kitűnő összeállítását *(Sipos Józsefné* tanulmánya, 81/2 szám), eddig nem ismert kuriózumok előkerülését nemzetközi árveréseken (9 darab

1. ábra

2. ábra

Réznyomatos 25 krajcáros levélen – *1. ábra* –, Kőnyomatos 25 krajcáros ötös és hatos sávok, négyes, hatos és tízes tömbök kivágásokon stb.). Örvendetes az is, hogy a tavaly újra megnyitott Bélyegmúzeum gondosan válogatott anyaga minden látogatónak átfogó képet tud adni e bélyegek szépségéről, érdekességeiről, ritkaságairól (a Múzeum ízléses, színes

ismertetőjéből adjuk közre a Kőnyomatos 25 kr-os használatlan hatos tömbjének, az első kétkrajcárosnak, továbbá egy négyszínű bérmentesítésnek a képét, sajnos csak fekete-fehérben – *2. és 3. ábra).* A Bélyegmúzeum volt a helyszíne a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány által rendezett ünnepségnek is, amelyen számos érdeklődő vett részt (a *4. ábra* a vendégeknek csak a felét mutatja). A rendezőket dicséri, hogy a kiadásokat korrekt módon definiálták, első hazai gyár-

3. ábra

4. ábra

tású bélyegeinkként. Az ünnepségen *Jakab Györgyné, Csegezi Tamásné, dr. Molnár László, Surányi László, dr. Zlatev István* és *Simon Gy. Ferenc* referátumai hangzottak el. Szó esett a bélyegek tervezéséről, gyártásáról, a 67-es és 71-es kiadások viszonyáról, a bélyegek megítélésének utóéletéről (ez utóbbi az 1991. júliusi Filatéliai Szemle 12–13. oldalán olvasható). A hozzászólások között a legérdekesebb *Voloncs Gáboré* volt, aki bemutatta az első magyar okmánybélyegek próbanyomatait (a magyar okmánybélyegekről e számunkban külön cikket is közlünk).

A hosszúra nyúlt ünnepségen már nem maradt idő a bélyegek tényleges utóéletének elemzésére, annak a kérdésnek a megválaszolására, vagy legalábbis felvetésére, hogy hogy is állunk ma ezen bélyegek *gyűjtésével.* Nem maradt idő arra sem, hogy jelentőségükhöz méltóan emlékezzünk meg azokról a gyűjtőkről, akiknek munkája lehetővé tette a mostani – és későbbi – gyűjtőgenerációk számára e kiadások megismerését, áttekintését. Rédey Miklós füzetei megérdemelnének egy hasonmás kiadást, Madarász Gyula kiváló monográfiája (A Magyar Bélyegek Monográfiája III. kötetében) pedig azt, hogy sokkal többen, sokkal többször forgassák.

A 67 kontra 71-es vitában gyakran hallatszik olyan véle-

mény, hogy a 67-es magyarként való elismerése visszaveti a Kőnyomatosok iránti érdeklődést, megtépázza azok nimbuszát. Ez a gondolatmenet logikusnak tűnhet, ám egyrészt ilyen argumentum nem játszhat szerepet egy tényekre épülő vitában, másrészt ez az aggodalom nem indokolt. Az első *csak magyar* bélyegek a Kőnyomatosok, vagyis egy olyan különleges helyzetről beszélhetünk, ahol ezek a bélyegek nem másodikak, hanem másféleképpen elsők, nem csorbítva a 67-es bélyegek magyar voltát. A szembeállítás mesterkélt. Sokkal nagyobb kárt okozott e téren az elmúlt negyvenegynéhány esztendő, amelynek első szakaszában, az ötvenes években a klasszikus bélyegek gyűjtését mintegy reakciósnak minősítve, a piacot és az értéket teljesen kiiktatva, a belföldi klasszikus bélyegforgalmat gyakorlatilag elsorvasztva megrendítő ütést mért a politika a magyar filatéliára. A rendszer egyrészt elvárta a filatelistáktól a nemzetközi helytállást, ugyanakkor kíméletlenül lesújtott már egy húsz forintos adásvételre is, illegalitásba kényszerítve a piacot, és megfélemlítve a legjobb szándékú gyűjtőket is. Persze ez nemcsak a bélyeggel volt így. Ebben a közegben szinte csodának számít Madarász Gyula szívós szervezőmunkája, amely – nem könnyű körülmények között – e kiadások nemzetközi megbecsülésének fenntartását és növelését szolgálta.

Ma a gyűjtés feltételei lényegesen jobbak – lennének, ha az anyagok nagy része nem áramlott volna nyugatra, továbbá ha ezek visszaáramlását nem gátolnák egyrészt a gazdasági gondok, másrészt a nehézkes pénzügyi és vámeljárások. Tény, hogy a klasszikus magyar bélyegek értékét a hazai kutatáson alapuló külföldi érdeklődés tartotta európai színvonalon. Mindaddig nem várható javulás, amíg Magyarországon a klasszikus bélyegeknek nem lesz olyan becsülete és gyűjtésüknek nem lesznek olyan feltételei (egyenértékűség), hogy kevésbé hozzáértőknek is érdemes és biztonságos legyen értékes magyar bélyegekbe pénzt fektetni. Ehhez az szükséges,

5. ábra

hogy biztosítva legyen a bélyegek szabad piaca nemcsak kifelé, hanem befelé is, természetesen a mindenkori konvertálhatóság mellett. Amíg ez nem következik be, addig – egészen elenyésző kivételtől eltekintve – csak a külföldön élő magyar gyűjtők fognak siker reményében versenybe szállni a világkiállításokon magyar anyagaikkal. Tetézi mindezt az a szomorú tény, hogy ifjúságunkat sem tanítottuk meg klasszikus értékeink megbecsülésére. Nem kívánható egy fiatal gyűjtőtől, hogy sokezer forintot költsön diákként bélyegre, de egy szép Réznyomatos 5 krajcárost egy hamburger áráért megkaphat(na). Néhány éve, a veszprémi országos ifjúsági kiállításon egyetlen múlt századi bélyeget sem láttam kiállítva!

A Philatelica hasábjain talán kevésbé megszokott felvetéseket nem a pesszimizmus mondatja velem, hanem a remény, hogy valakiben mégis visszacseng ezeknek a gondolatoknak a tanulsága. A magyar klasszikus bélyegeket nem féltem, azokra rá fognak találni a következő generációk erre fogékony gyűjtői. De talán segítségünkkel, odafigyelésünkkel korábbi és hatékonyabb lehet ez a találkozás.

A jubileumból, az ünnepből indultunk ki. Zárszóként hadd mutassam be azt a nemrégen kezembe került levelezőlapot, amelyen *Kalle Vaarnas,* az 1871-es kiadás nemrég elhunyt kiváló finn gyűjtője és szakértője adja tudtára cseretársainak, hogy számára az 1871-es kiadás az első és legfontosabb. Ez a már csaknem harminc éves levelezőlap *(5. ábra)* szolgáljon egyúttal tiszteletadásunk jelképéül is finn barátunk és gyűjtőtársunk emléke előtt, valamint annak bizonyítékául, hogy a klasszikus magyar bélyegek varázsa térben sem ismer határokat.

A 75 éves Gary S. Ryan köszöntése

Ez év, 1991. június 6-án töltötte be 75. évét a magyar bélyeggyűjtés Angliában élő nagy alakja és nemzetközi szaktekintélye, számos nemzetközi egyesület és bizottság tagja, az angliai „Magyar Philatelic Society" védnöke, sok-sok kiállítási érem – köztük magyar anyagokkal kiérdemelt nagy arany medáliák – birtokosa. Madarász Gyula nagy tisztelőjeként folytatta a harcot külföldön az 1867-es kiadás magyar voltának nemzetközi elismeréséért – eredménnyel. A klasszikus, magyar bélyegzésű osztrák kiadásokat minden neves árverési cég az ő munkája alapján értékeli. 1988-ban újabb műve jelent meg: az 1867-es magyar kiadást összefoglaló „Die Abstempelungen der ungarischen Postämter auf der ersten Ausgabe von Ungarn, 1867–1871", amit Orbán Ferenc közreműködésével, elsősorban saját gyűjteményének bázisán alkotott meg (a Royal Philatelic Society kiadásában), és amivel a közelmúltban a frankfurti nemzetközi filatéliai irodalmi kiállításon *nagydíjat* nyert.

Születésnapján a magyar filatelisták nevében szeretettel köszöntjük, és kívánjuk, hogy alkotókedve és ereje teljében folytassa munkáját, hiszen nyomdában van az általa felkarolt magyar okmánybélyeg-katalógus, és tudomásunk szerint most dolgozik a klasszikus magyar bélyegek vegyes bérmentesítését bemutató könyvén is.

Rendhagyó módon a születésnapi ajándékot nem az ünnepelt kapja. Gary S. Ryan ugyanis kétkötetes könyvéből 200 példányt a magyar gyűjtői szervezeteknek és könyvtáraknak ajándékozott (a szétosztásra a Mabéoszt kérve fel). Így ezek a csodálatos, a hazai átlagos gyűjtői pénztárcák számára hozzáférhetetlen könyvek minden magyar gyűjtő részére elérhető közelségbe kerülnek. Úgy véljük, a Philatelica hasábjain valamennyi magyar gyűjtő nevében nyújtjuk át gratulációnkat, hosszú életet, jó egészséget, további sikereket kívánva Gary S. Ryan-nek, egyben remélve, hogy 1992-ben személyesen is találkozhatunk vele újra Magyarországon.

Az 1850-es kiadás példányszámai

TOMÁS MOROVICS (Kurim)

Ebben az évben van 140. évfordulója a Magyarországon is használt első postabélyegek kiadásának, a népszerű 1850. évi emissziónak. Ezek a bélyegek megjelenésük óta számos gyűjtő rendszeres tanulmányozásának a tárgyai. A legkiválóbbak ismereteiket szakfolyóiratokban, vagy önálló publikációkban adták közre. Ezzel összefüggésben nem lehet nem megemlékezni ezen szakág úttörőiről: Hanus Kropfról Prágából, akinek a neve további kiválóságokéival kapcsolódott össze, mint Müller, Diena, Ladurner és még sok más kutató nevével.

Ők e kiadás rendszertanát soha nem látott részletekbe menően dolgozták fel és ezzel megalapozták a valóban szakszerű filatéliát. Az e területről összegyűjtött nagytömegű ismeret dacára sem lehet ma még elmondani, hogy már minden tisztázott. Erről tanúskodnak azok a terjedelmes tanulmányok, amelyek a közelmúltban láttak napvilágot.

E kiadás tanulmányozása során engem az a tény ragadott meg, hogy a példányszámokat a különböző forrásmunkák eltérően tüntetik fel. Elkezdtem tehát e jelenség okait vizsgálni. E törekvésem eredményeit ezennel nyújtom át a gyűjtői közvéleménynek.

Elsősorban azt szükséges feltárni, hogy a hivatalos dokumentumokat, amelyek megadhatnák az egyes címletek mennyiségét, nem őrizték meg. A tényleges példányszámra vonatkozó egyedüli forrásként Kropf 1908. évi monográfiáját tekintik (1). Ezen kívül azonban e kiadásról ismert a kiváló magyar publicista, Jászai Emánuel nagyon érdekes tanulmánya is, amely a (2) alatt látott napvilágot. Kropffal megegyezően ezeket is autentikus adatoknak kell tekinteni, mert a hivatalos jegyzékekből származnak. Ennek ellenére az adatok eltérőek. Tekintsük át előbb az (1) alatt feltüntetett adatokat. (Lásd a táblázatokat!) Mint V. Weiss a (3) alatt helyesen jegyzi meg, hogy a Kropf által feltüntetett adatok közül egyetlen egy sem osztható 60-nal (vagyis a nyomdai ív bélyegeinek számával), ezzel szemben 64-gyel oszthatók. Ez azt jelenti tehát, hogy ezek a számok az átadott nyomdai ívek példányszámaiból származnak, amelyek számát tévesen 64-gyel szorozták meg 60 helyett. (A nyomólemez 60 bélyegmezőt és 4 András-keresztet tartalmazott.) Weiss tehát Kropf adatait helyesbítette oly módon, hogy a példányszámokat visszaosztotta 64-gyel (ily módon visszajutott a nyomdai ívek számához), majd ezeket megszorozta hatvannal (ily módon kapta meg a bélyegek tényleges példányszámait). Weiss cikkében megjegyzi, hogy erre a tényre, mármint Kropf adatainak helytelenségére már 1925-ben felhívta a figyelmet. Nem tudom azonban, hogy ezt milyen formában tette meg és a figyelemfelhívást kinek címezte. Amennyiben ezt a felismerését valahol publikálta, lehetségesnek látszik, hogy E. Müller az ő eredményét vette be monográfiájába, amely 1927-ben jelent meg (4).

Nem fontos azonban az, hogy Müller tudott-e Weiss felismeréséről, vagy sem, a lényeg, hogy Müller monográfiájában a példányszámokat már javított formában közli, bár némelyik címlet esetében kerekítetten. A (4) alatti monográfiában szereplő adatokat később átvették az e területtel foglalkozó más munkák is, s bekerültek a magyar monográfiába (5) is.

Térjünk most át Jászai tanulmányára. Ő hasonló adatokat közöl, mint Kropf, természetesen azzal az eltéréssel, hogy e példányszámokat a Monarchia osztrák részének postahivatalaira vonatkozókként adja meg. A továbbiakban ezeket ki-

●	KROPF	JÁSZAI	WEISS	MÜLLER	MOROVICS	●
1	15.740.000	15.740.000	14.756.250	14.760.000	14.756.160	ÖSTERREICH
2	14.320.000	14.320.000	13.425.000	13.425.000	13.415.760	
3	114.440.000	114.440.000	107.287.500	107.250.000	107.306.220	
6	75.680.000	75.680.000	70.950.000	70.950.000	70.950.000	
9	75.440.000	85.440.000	70.725.000	70.725.000	80.109.300	
1		6.910.000			6.478.200	MAGYARORSZÁG
2		4.120.000			3.862.560	
3		58.840.000			55.162.440	
6		40.110.000			37.582.500	
9		49.620.000			46.509.300	
1		22.650.000			21.234.360	Σ
2		18.440.000			17.278.320	
3		173.280.000			162.468.660	
6		115.790.000			108.532.500	
9		135.060.000			126.618.600	

egészíti a Monarchia magyar részén lévő postahivatalok számára kiutalt bélyegek példányszámával, s ezt követően közli ezek összegzését, vagyis ezen emisszió teljes példányszámait. Ez persze alapvető különbség Kropffal szemben. Magától értetődő tehát, hogy az irodalomban eddig szerepeltetett példányszámok csak azon bélyegek példányszámai, amelyeket a Monarchia osztrák részén lévő postahivatalok részére adtak ki, vagyis a teljes példányszámoknak csak részmennyiségeit alkotják.

Hasonlóképpen, mint Kropfnál látjuk, Jászainál is ugyanazokkal a „nem redukált" adatokkal találkozunk. Ismét olyan számadatokról van szó, amelyek nem oszthatók 60-nal, hanem csak 64-gyel. Mivel ezeket az adatokat mindkét szerző ebben az állapotban közli, úgy vélekedem, hogy ezeket az adatokat mindketten a nyomda dolgozói egyikétől így kapták meg (tehát valaki a nyomdában abbeli törekvésében, hogy megkapja a bélyegek példányszámát, a nyomdai íveket megszorozta 64-gyel). Nem hiszem ugyanis, hogy olyan szakemberek, mint Kropf és Jászai egyazon szarvashibát követték volna el. Ha most összehasonlítjuk az „Ausztria részére" történő nyomás adatait a két szerzőnél, azt látjuk, hogy azok csak a 3 kr értéknél térnek el, illetőleg csak e tétel első számjegyében. Kropfnál erre vonatkozón semmit sem lehet megállapítani, mivel ő cikkében csak az 5 számot közli. Ezzel szemben Jászai az egyes nyomási példányszámokat egyes évenként is. (Az első emissziót 1850–1858 között nyomták.) Nála tehát végig lehet vinni a szükséges ellenőrzést. Ennek alapján azt állapíthattam meg, hogy Jászai adatai tűnnek helyesnek, s úgy vélem, hogy Kropfnál valószínűleg az érintett oldal (a 26. oldal) szedésénél keletkezhetett a hiba, s ezt a hibát a korrek-

	1850			1851		
1 kr.	375.000	187.560	562.560	506.220	112.500	618.720
2 kr.	468.780	234.420	703.200	309.420	75.060	384.480
3 kr.	4.687.500	2.343.780	7.031.280	5.737.500	3.440.580	9.178.080
6 kr.	3.281.220	1.687.500	4.968.720	4.659.360	1.040.640	5.700.000
9 kr.	3.281.220	1.687.500	4.968.720	4.706.160	1.800.000	6.506.160
	1852			**1853**		
1 kr.	778.080	487.440	1.265.520	1.218.720	600.000	1.818.720
2 kr.	665.580	290.580	956.160	1.068.780	403.140	1.471.920
3 kr.	6.412.500	3.956.220	10.368.720	9.684.360	5.550.000	15.234.360
6 kr.	5.315.640	2.463.720	7.779.360	6.487.500	3.637.500	10.125.000
9 kr.	6.215.640	2.025.000	8.240.640	8.793.720	3.412.440	12.206.160
	1854			**1855**		
1 kr.	1.518.780	787.500	2.306.280	2.784.360	1.031.280	3.815.640
2 kr.	1.903.140	496.860	2.400.000	2.615.640	600.000	3.215.640
3 kr.	11.259.360	6.890.640	18.150.000	13.406.220	8.690.580	22.096.800
6 kr.	7.800.000	4.734.360	12.534.360	8.718.720	6.965.640	15.684.360
9 kr.	9.928.140	5.587.500	15.515.640	10.406.220	7.321.860	17.728.080
	1856			**1857**		
1 kr.	1.996.860	1.378.140	3.375.000	3.675.000	1.031.280	4.706.280
2 kr.	1.931.280	675.000	2.606.280	3.140.640	562.500	3.703.140
3 kr.	20.915.640	9.468.780	30.384.420	20.484.360	7.950.000	28.434.360
6 kr.	13.565.640	7.631.280	21.196.920	13.978.140	6.600.000	20.578.140
9 kr.	17.803.140	9.646.860	27.450.000	10.931.280	8.165.640	19.096.920
	1858			**1850-58**		
1 kr.	1.903.140	862.500	2.765.640	14.756.160	6.478.200	21.234.360
2 kr.	1.312.500	525.000	1.837.500	13.415.760	3.862.560	17.278.320
3 kr.	14.718.780	6.871.860	21.590.640	107.306.220	55.162.440	162.468.660
6 kr.	7.143.780	2.821.860	9.965.640	70.950.000	37.582.500	108.532.500
9 kr.	8.043.780	6.862.500	14.906.280	80.109.300	46.509.300	126.618.600

A helyesbített adatok összefoglaló táblázata

túra során is elnézték. Tekintettel arra, hogy ez a monográfia csaknem 500 nagyformátumú oldalt tartalmaz, ez az elnézés egyáltalán nem tekinthető szokatlannak.

Kropf adatai ezután átszámítással átkerültek E. Müller monográfiájába és onnan más munkákba is, amelyekben ezekkel találkozunk ma is. Fel lehet tenni a kérdést, hogy miért tekintették Kropf adatait összpéldányszámokként. Még 1950-ben is – mint a (3) alatt láthatjuk – ezeket az adatokat tekintették ezen információk egyedüli forrásaként. Ez arról tanúskodik, hogy Jászai cikke nem jutott el a szélesebb gyűjtői közvélemény tudatába. Logikusan adódott tehát az, hogy Kropf az összpéldányszámot közli, ha más adatok nem ismertek. Alá kell természetesen itt húzni azt, hogy Kropf a többi emissziónál is kizárólagosan azon példányszámokat közli, amelyeket az egyes bélyegekből a Monarchia osztrák részében lévő postahivatalok részére utaltak ki. Ha Kropf ezen adatokba belefoglalta volna a Monarchia magyar részén forgalomba került bélyegek példányszámait is, figyelmet kellett volna fordítania az 1867. évi kiadás és a továbbiak magyar részére is, amelyek már tisztán magyar bélyegek. Ezt azonban Kropf nem tette meg. Már monográfiája címéből is meg lehet tudni, hogy benne osztrák bélyegekről (és díjjegyesekről) lesz szó. Ennek meg is felelnek az illető példányszámok. Én magam meg vagyok győződve arról, hogy Kropf ismerte a Monarchia magyar részében levő postahivatalok részére kiutalt bélyegek példányszámait is, vagyis a tényleges teljes nyomás adatait is. Közzé azonban csak az Ausztriával kapcsolatos adatokat tette.

Én magam Jászai részletesebb adataiból indultam ki. Legelőször kijavítottam a 36 kr-os érték összegezési hibáját. Vesd össze a (2) alatti eredeti adattal! Ezt követően minden adatot átszámítottam, s így jutottam azokhoz a nyomási adatokhoz, amelyek a két táblázat margóján vannak feltüntetve. Ezeket az adatokat nem törekedtem semmiféle módon lekerekíteni. Az egyes nyomások pontos megállapítása tulajdonképpen már lehetetlen, mivel a nyomdából Jászai is egyes adatokat már kerekítetten kapott meg. Úgy gondolom azonban, hogy néhány ezres eltérés nem lehet alapvető ott, ahol az irodalomban eddig szereplő adatok a valóságtól milliós nagyságrendben térnek el.

Fordította: *Dr. Soóky Dezső*

IRODALOM:

(1) Hans Kropf: Die Postwertzeichen des Kaisertumes Österreich und der österreichisch – ungarischen Monarrchie, Prága, 1908
(2) Jászai J. Emánuel: Die Auflagenzahlen der von der Wiener Staatsdruckerei von 1850 bis 1871 gelieferten Briefmarken für Oesterreich und Ungarn, Die Postmarke 1926/21
(3) V. Weiss – Vydání 1850 Československá filatelie 1950/10
(4) Ing. Edwin Müller – Die Postmarken von Oesterreich, Wien, 1927
(5) A magyar bélyegek monográfiája – II. kötet, Budapest, 1966

Postai díjak 1850 és 1899 között (1850. jún. 1–1899. dec. 31.)

ORBÁN FERENC (DÁNIA)

Merész vállalkozás egy külföldön élő filatelistának e téma feldolgozása, mert sokal könnyebb Magyarországon, az ott őrzött rendeletgyűjtemények alapján egy ilyen áttekintést elkészíteni.

Minthogy a Kézikönyv és a Philatelica szerkesztői kifejezett felkérése azt is takarja, hogy erre a feladatra Magyarországon nem akadt vállalkozó, megkíséreltem összeállítani a levélposta és a kocsiposta 1850–1899 közötti viteldíjait a könyvtáramban levő irodalom alapján.

Ez irodalomban itt-ott eltérőek az adatok a díjszabások bevezetését, esetenként a díjszabások mértékét illetően. Ezeket igyekszem a hivatalos forrásokra támaszkodva egyértelműen meghatározni.

A magyar bélyegek kézikönyve az 1900 és 1985 közötti viteldíj-változásokat áttekinthető táblázatokban tartalmazza. Ez a megoldás a múlt századi adatok vonatkozásában csaknem lehetetlen, főleg a súly-, pénz- és távolság-egységek lényeges változásai miatt.

Ahol lehetséges volt, ott ez esetben is táblázatos megoldást alkalmaztam.

Az alkalmazott súly-, pénz- és távolság-egységeket az alábbiakban – a könnyebb áttekinthetőség miatt – külön is összefoglaltam:

Súlyegység:
1865. 12. 31-ig
1 bécsi font (560 g) = 32 lat (17,5 g)
1866. 01. 01-től
1 vámfont (500 g) = 30 vámlat (16,6 g)
1873. 07. 01-től
1 kilogramm = 1000 gramm

Pénzegység:
1858. 10. 31-ig
1 forint C. M. (Convertion Münze) =
= 60 krajcár
1858. 11. 01-től
1 forint Ö. W. (Österreichische Währung)
= 100 krajcár
(6 régi krajcár = 10 új krajcár)

Távolság egysége:
1850. 06. 01-től
1 osztrák mérföld (7,589 km)
1868. 04. 01-től
1 földrajzi mérföld (7,420 km)
1876. 01. 01-től
1 kilométer (P. R. T. 1876. 3–10. oldal)

A *levélpostánál* a viteldíjak bélyeggel való lerovását az 1849. 09. 25-én kiadott rendelettel 1850. 06. 01-én vezették be.

A *kocsipostánál* a viteldíjak *bélyeges* lerovását az 1888. 05. 11-én kelt rendelettel 1888. 06. 01-én vezették be a *10 forintnál alacsonyabb* összegű viteldíjakra. Ez a határ 1890. 03. 01-től *20 forintra* módosult.

Belföld alatt értendő szoros értelemben 1867. 04. 31-ig az osztrák császárság területe, 1867. 05. 01. után pedig az Osztrák-Magyar Monarchia területe és a tengerjáró hajók.

Helyi forgalom alatt a postahivatal kézbesítő körzete értendő. Buda, Pest és Óbuda területe az egyesítés előtt is egy kézbesítési körzetnek számított.

LEVÉLPOSTAI DÍJSZABÁS

Levelek

A levelek díjszabásait az *1. és 2. táblázatban* foglaltuk össze.

1. táblázat

A díjszabás kezdete	Súlyfokozat	Helyi levél	Távolsági levél /mérföldek szerint/		
			10-ig	10-20	20 felett
1850.06.01.	latonként /legfeljebb 16 lat/	2 kr	3 kr	6 kr	9 kr
1858.11.01.	latonként /legfeljebb 16 lat/	3 kr	5 kr	10 kr	15 kr
1866.01.01.	vámlatonként /legfeljebb 15 vámlat/	3 kr	5 kr		

1868.01.01.-ig a súlyfokozat kizárólagos, attól kezdve bezárólagos.

2. táblázat

A díjszabás kezdete	Helyi levél				Távolsági levél			
	15 g	20 g	250 g	500 g	15 g	20 g	250 g	500 g
1873.07.01.	3 kr		6 kr		5 kr		10 kr	
1883.01.01.		3 kr	↓			5 kr	↓	
1892.07.01.*		↓	↓	9 kr		↓	↓	15 kr

*Csak magyar postaterületen /max. nagyság 30x30x10 cm/

Levelezőlapok

1869. 10. 01-től belföldre bárhová 2 krajcár
1880. 08. 01.: Válaszos levelezőlapok (2+2 kr)
1884. 10. 15.: Portómentes levelezőlapok, 10 db 2 kr
1885. 01. 01.: Magáncégek által előállított levelezőlapok engedélyezése
1899. 01. 01.: Nagyalakú levelezőlapok 30x20 cm , illetve 35x15 cm alatt a levéldíjszabás, e felett a csomagdíjszabás alá estek.

Nyomtatványok:

A belföldi nyomtatványok díjait a *3. és 4. táblázatban* adtuk meg.

3. táblázat

A díjszabás kezdete	Súlyfokozat	Viteldíj
1850.06.01.	latonként /max. 16 lat/	1 kr
1858.11.01.	latonként /max. 16 lat/	2 kr
1866.01.01.	2 1/2 vámlatonként /max. 15 vl./	2 kr

1868.01.01.-ig a súlyfokozat kizárólagos, ezt követően bezárólagos.

4. táblázat

A díjszabás kezdete	Súlyfokozat szerinti viteldíjak							
	3	6	9	12	15 vámlat			
1872.07.01.	2 kr	4 kr	6 kr	8 kr	10 kr			
	10 g	50 g	100 g	150 g	200 g	250 g	500 g	1000 g
1873.07.01.		2 kr	4 kr	6 kr	8 kr	10 kr	15 kr	
1875.07.01.		↓				5 kr	10 kr	15 kr
1889.11.22.	1 kr*	↓				↓	↓	↓
1893.03.01.	↓	↓		3 kr		↓	↓	↓

* Csak magyar postaterületre érvényes

Áruminták

1850. 06. 01.: Két latonként az egyszeres levél díja. Csatolható egy egyszeres levél, amelynek súlya az árumintával együtt mérendő. A legnagyobb küldhető súly 16 lat.
1858. 11. 01.: latonként mint a levéldíj.
1866. 01. 01.: 2 és fél vámlatonként 2 krajcár (a legnagyobb súly 15 vámlat). A kísérő levél tiltva.

1873. 07. 01.: 250 grammig egységesen 5 kr
1875. 07. 01.: 250 grammig egységesen 5 kr, nyomtatvány hozzáfűzése megengedve.
1888-tól bevezették a kétsúlyfokú tarifát 50, illetve 250 grammig.
1892-ben a súlyhatárt 350 grammra emelték.

Különféle postai szolgáltatások díjai

Az ajánlási díjakat, a térti vevény, tudakozvány díját, a kézbesítési díjakat és a postán maradó küldemények díjait az *5. táblázatban* foglaltuk össze.

5. táblázat

A díjszabás kezdete	Ajánlási díj		Térti vevény		Tudakozvány	Kézbesítési díj	Poste restante /postán maradó/
	helyi	távolsági	helyi	távolsági			
1850.06.01.	3 kr	6 kr	egyszeres levéldíj		egyszeres levéldíj	1/2 kr	1 kr
1850.07.01.	↓	↓	6 kr		↓	↓	↓
1858.11.01.	5 kr	10 kr	10 kr		↓	1 kr	2 kr
1862.08.01.	↓	↓	5 kr	10 kr	↓	↓	↓
1866.01.01.	↓	↓	↓	↓	5 kr	↓	↓
1873.07.01.	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
1875.01.27.	↓	↓	↓	↓	10 kr	↓	↓

1884-től a törvényszéki végzéseket ajánlási díj nélkül is ajánlottan kellett kezelni a portómentességi záradékkal, 1890.07.18.-tól a végzéseket bélyeggel kellett bérmentesíteni.

1892.05.24. után a tértivevényt az érkezési hely hivatala állította ki és ennek a díját a levélen kellett bélyeggel leróni.

1888.08.01-jén a postamesteri hivataloknál a kézbesítési díjat törölték, e helyett a postamesterek kézbesítési átalányt kaptak. Ujságok házhoz kézbesítése a kincstári és postamesteri hivataloknál példányonként 1 kr.

Expressz kézbesítési díj

A levelek expessz kézbesítését 1859. 10. 01-jén vezették be. A kézbesítési díj nappal 15 kr
éjjel 30 kr
(Nappalnak számított
10. 01–04. 30. között a 07–22 óra közötti, ill.
05. 01–09. 30. között a 05–23 óra közötti időszak.)
a postahivatal helyiségében. *Külterületi* kézbesítés 15 kr alapdíj és *50 kr küldöncpénz megkezdett mérföldenként.* A fenti díjakból helyi kézbesítés esetén 12, ill. 25 kr a küldöncöt illette, külterületi kézbesítés esetén pedig a teljes díj neki járt.

Az expressz levelek *ajánlási kényszer* alá estek. *Hivatalos* küldemények után csupán a küldöncöt illető díjat kellett fizetni.

1868. 05. 01-jén az éjszakai kézbesítési díjat 15 krajcárra mérsékelték, és a külterületre megszüntették a 15 kr-os alapdíjat. Eltörölték az ajánlási kényszert is, de továbbra is volt lehetőség a levelet ajánlással feladni.

Expressz kézbesítés helyi forgalomban nem volt.

Az expressz kézbesítés díját (15 kr) bélyegben a címoldalra kellett ragasztani, míg az ajánlási díjat a levél pecsétoldalára (hátoldalára).

Táviratok kézbesítési díja

Ez megegyezett az expressz kézbesítési díjjal, hozzávéve a távíróhivataltól a kézbesítő postahivatalig fizetendő díjat. 1888-tól a távirda hivatala székhelyére címzett táviratokat ingyenesen kézbesítették.

Portózási szabályok

1850. 06. 01. Az elégtelenül vagy bérmentesítés nélkül feladott leveleket továbbították, de a címzettől beszedték a hiányzó bérmentesítési díjat, továbbá egy – súlyfokozatonként növekvő és az egyszeres levéltől 3 krajcárral számítandó – feldíjat (portót). Nem kellően bérmentesített *nyomtatványok és áruminták elvesztették a viteldíjkedvezményt*, és mint nem kellően bérmentesített *leveleket* kezelték azokat.

Díjmentes hivataloktól és személyektől a díjfizetési kötelezettségtől fel nem mentett címzettnek szóló levelek után a levéldíjat a feldíj nélkül szedték be.

A címzett *elköltözése miatt továbbküldött* levelek után csak a teljes távolságnak megfelelő *különbözetet* kellett kifizetnie a címzettnek.

1858. 11. 01-jétől a portózási szabályok változatlanok, de az egyszeres levél díja természetesen 5 kr-ra számítandó.

1867. 10. 01-jétől kezdve a helyi levelekért 3 kr portó (feldíj) fizetendő, a távolsági levelekért 5 kr portó, valamint a teljesen vagy részben hiányzó viteldíj. Ha egy helyi levelet a címzett elköltözése miatt távolsági levélként kézbesítettek, a címzettnek csupán a különbözetet kellett fizetnie. A kedvezményes küldeményekre szóló korábbi szabályok érvényben maradtak.

Újságok és időszakos lapok viteldíjai

1851. 01. 01. Egy újság díja súlyra való tekintet nélkül 0,6 kr.

1858. 11. 01. Egy újság díja súlyra való tekintet nélkül 1,05 kr.

1868. 01. 01. Naponként vagy hetente többször megjelenő hírlapok példányonként 1 kr.

Hetenként egyszer vagy havonként többször megjelenő hírlapok 5 vámlatonként 1 kr.

Havonta egyszer megjelenő folyóiratok másfél vámlatonként 1 kr.

Ha a folyóirat évenként 12 számnál kevesebb alkalommal jelent meg, akkor azt nyomtatványként kellett bérmentesíteni.

1874. Hetenként egyszer, de havonta legalább kétszer megjelenő hírlapok 250 grammig 1 kr.

Ezen felül 100 grammonként 1 kr.

Negyedévenként legalább egyszer megjelenő folyóiratok 100 grammonként 1 kr.

Pénzutalványozás

A kincstári hivatalok közötti pénzutalványozást *1850 01. 01*-jén vezették be. Maximum 50 forintos utalványt lehetett küldeni. A viteldíj a papírpénzre érvényes kocsipostai viteldíjjal volt azonos, levonva belőle az egyszerű levél díját. A kétrészes blanketta nyugta-szelvényét a címzettnek a feladó levélben küldte el, míg a postahivatal a címzett postahivatalának az utalvány-részt továbbította. A kifizetésre a két rész egyeztetése után került sor. Bizonyos hivatalok között 1000, illetve 5000 Ft értékű utalványt is lehetett váltani.

1867. 03. 15-től *minden postahivataltól* lehetett pénzt utalványozni, *legfeljebb 25 forintot.* A viteldíjat 10 kr értékű bélyeggel kellett leróni.

Bizonyos hivatalok között lehetséges volt 1000, illetve 5000 forintot is küldeni. Ezen nagyobb összegek díja a papírpénzre érvényes kocsipostai értékdíjszabáson felül a súlyportó szerint változott:

25–50 Ft után 5 mérföldig	10 kr
5–50 mérföld között	15 kr
50 mérföldön túl	20 kr

volt.

50 forintnál nagyobb összeg esetén a kocsiposta minimális viteldíját kellett számítani. (Lásd a kocsipostai díjszabásnál.)

1868. 01. 01-jén a minden hivataltól küldhető összeget felemelték 50 forintra. A viteldíj változatlanul 10 kr maradt. Bizonyos hivatalok között továbbra is megmaradt az 1000, ill. 5000 forintos utalványok küldésének lehetősége.

1870. 05. 01-jén a hivataloktól küldhető összeget felemelték 100 forintra. A pénzutalványra ettől kezdve 1879-ig a forgalmi levéljegy 5 krajcárosának képét is rányomtatták. 1879-ben a díjjegyes utalványokat megszüntették. A bevezetett új utalványok ára darabonként 1/2 krajcár volt.

Az 1870. 05. 01-jétől érvényes utalványdíjakat a *6. táblázat* tartalmazza.

6. táblázat

A díjszabás kezdete	Az utalványozott összeg forintban											
	5	10	50	100	150	300	500	1000	2000	3000	4000	5000
	Az utalvány díja krajcárban											
1870.05.01.		5	10	15			30	60	90	120	150	180
1878.11.01.	5		↓		20	30	50	100	150	200	250	300
1892.06.01.		5	↓		↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓

Pénzutalványozás a távirda útján

1868.05. 20-án vezették be a távirda útján történő pénzutalványozást, különleges viteldíj mellett. Távirati úton legfeljebb 50 forint volt küldhető.

1870.05. 01-jén ezt az összeget 500 forintra emelték. A díjakat és az 1879. évi változásokat a *7. táblázat* tartalmazza.

A postahivataltól a továbbító távirda hivatalig való továbbítás díja 10 kr.

A továbbítás díja 200–500 Ft-os utalványok esetében a fenti díj kétszerese.

Postai kézbesítés a hivatal körzetében 15 kr, külterületre mérföldenként 50 kr.

7. táblázat

A díjszabás kezdete	Az utalványozott összeg						
	5	10	50	100	150	300	500
	Az utalvány díja krajcárban						
1870.05.01.		5	10	15			30
1879	5		↓		20	30	50

KOCSIPOSTAI DÍJSZABÁS

Az 1850.12.26-án kelt császári pátens 1851. 02. 01-jétől Magyarország területére is kiterjesztette az 1837. évi osztrák postatörvényt, azzal az eltéréssel, hogy a személyszállításra az már nem terjedt ki, így továbbra is szabad ipar maradt. Noha postatörténeti szempontból a személyek szállítása is érdekes téma, itt most csak a tárgyak szállításával foglalkozom.

Az 1850. 01. 01-jén életbe léptetett kocsipostai viteldíjtarifa három tényezőből tevődött össze:

1. *Alapdíj:* 10 krajcár, mindenfajta kocsipostai küldeményre, tekintet nélkül a tartalomra, értékre, súlyra és távolságra.

2. *Érték nélküli* vagy 50 Ft-nál kisebb értékű küldeményekért *csak a súly alapján* számított díjat kellett fizetni. Ennél értékesebb küldeményekért a súlydíjon felül *értékdíjat is* kellett fizetni.

3. *Az érték és a súly alapján* számított viteldíj
minden 100 Ft vagy ennek része és
minden font vagy ennek része után
5 mérföldig egységesen 1 krajcár.
5 mérföld és 50 mérföld között
5 mérföldenként további 1 kr,
50 mérföld és 100 mérföld között
10 mérföldenként további 1 kr,
100 mérföldön túl
20 mérföldenként tövábbi 1 kr,

A tartalom (értékpapír, arany, ezüst, iromány stb.) szerinti tarifális szabályok az alábbiak voltak: kötelezvény, váltó és hasonló iratokért csak az érték alapján számított viteldíj, arany és ezüst küldeményekért 50 Ft értékig csak a fél, azon felül a teljes súly- és értékdíj volt fizetendő.

1858. 11. 01-jén a viteldíjakat osztrák értékű forintban határozták meg, így az alapdíj 15 kr-ra emelkedett. Az érték 100 forintonkénti és a súly 1 fontonkénti díja 1 krajcárról 2 újkrajcárra emelkedett, ami jelentős viteldíjemelést jelentett.

1867. 03. 15-én az 1867. 01. 21-én kelt császári rendelet alapján leszállították a viteldíjakat.

A *súly* alapján számított díj *vámfontonként 1 1/2 kr* lett. 50 mérföldig 5 mérföldenként, 50 és 100 mérföld között 10 mérföldenként, 100 mérföld felett 20 mérföldenként számítva.

Ugyancsak a súly alapján számítva vezették be a *minimális viteldíjat* is, amely 5 mérföldig 10 kr, 5 és 20 mérföld között 15 kr, 20 és 35 mérföld között 20 kr, 35 és 50 mérföld között 25 kr, 50 mérföldön túl 30 kr volt.

Az 5 vámlat alatti és 50 forintnál alacsonyabb értékű küldeményekre *még kedvezményesebb* viteldíjat vezettek be, ami 5 mérföldig 10 kr, 5 és 50 mérföld között 15 kr, 50 mérföldön túl 20 kr volt.

Helyi forgalomban az 5 vámfont alatti küldeményekért a súly alapján számított viteldíj helyett csak 10 krajcárt kellett fizetni.

Az érték alapján számított viteldíj:

minden 150 Ft vagy ennek része után helybe	2 kr
5 mérföldig	3 kr
5 és 15 mérföld között	5 kr
15 és 50 mérföld között	10 kr
50 mérföldön túl	15 kr

Az 1500 forintnál értékesebb küldemény esetében az 1500 Ft feletti összeg után csak az értékdíj felét kellett fizetni.

A 100 Ft-nál kisebb értékű küldemények kedvezményes díja 20 mérföldig 3 kr, 20 és 80 mérföld között 5 kr, 80 mérföldön túl 10 kr volt.

A díjszabásnál a krajcár tört részei törlendők voltak.

A kocsipostai küldeményekhez egy egyszerű levelet (1 vámlat súlyig) zártan mellékelni lehetett, ám ha a levél súlyosabb volt, akkor ki kellett fizetni a levélpostai díjat.

Visszaküldött küldeményekért a teljes viteldíjat kellett fizetnie a feladónak.

1878. 11. 01-jén új kocsiposta tarifát vezettek be. A távolsági zónák rendszerét Poroszországban 1874. 01. 01-jén vezették be, és ezt az osztrák és a magyar postaigazgatás is átvette.

Ezen új tarifa szerint minden kocsipostai küldeményért egy súlydíj fizetendő, ehhez járul az értéknyilvánításos küldeményeknél az érték alapján kiszabott értékdíj. A súlydíjakat a *8. táblázat* tartalmazza.

8. táblázat

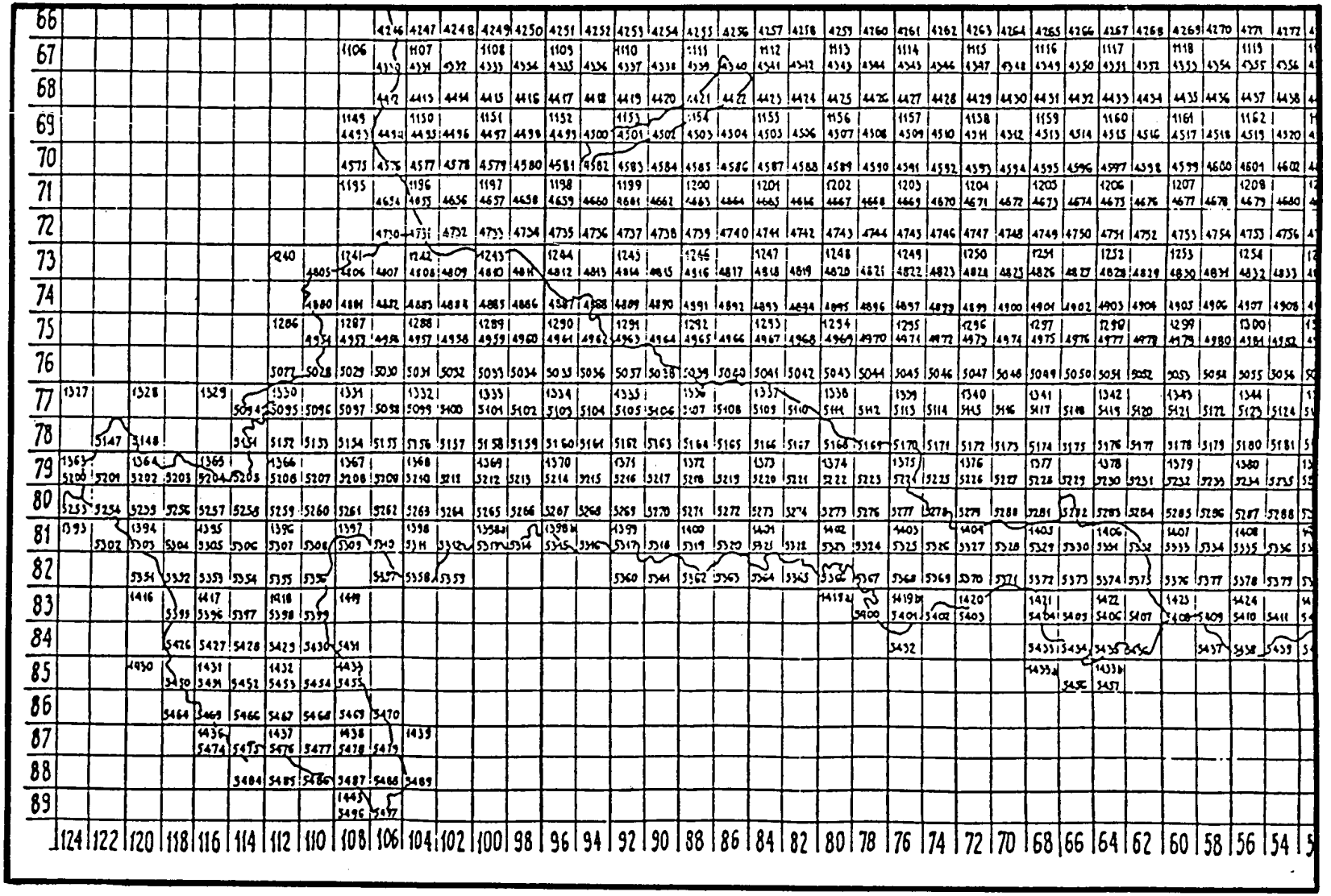
Súly	Viteldíj	
	I. zóna /10 mérföldig/	II. zóna /10-150 mérföld között/
500 g-ig	12 kr	24 kr
500-5000 g között	15 kr	30 kr

5000 grammon felüli küldemények esetén a fentiek alapján kiszámított díjakhoz az alábbi pótdíjat kellett számítani:

I. zóna	10 mérföldig	3 kr
II. zóna	20 mérföldig	6 kr
III. zóna	20–50 mérföldig	12 kr
IV. zóna	50–100 mérföld	18 kr
V. zóna	100–150 mérföld	24 kr
VI. zóna	150 mérföldön túl	3 kr

Terjedelmes csomagokért a fenti díjak 50%-át kellett fizetni további pótdíjként.

Értéknyilvánított levelek díja 250 g-ig az I. zónába 12 kr, minden más zónába 24 kr.

Magyarország délnyugati díjnégyszög-térképe (helyesbítés a 88/1. számhoz)

Értékviteldíj a *pénzeslevelek* esetében – távolságra való tekintet nélkül – 50 Ft-ig 3 kr, 50 Ft-on felül minden megkezdett 150 Ft után 3 kr, minimálisan 6 kr.

Helyi küldemények 2500 g alatt: súlydíj 12 kr, értékdíj 150 forintonként 3kr.

Bérmentetlenül feladott csomagok pótdíja 5000 grammig 6 kr.

1886. 04. 01-jén a *felső súlyhatár* a helyi kocsipostai küldeményekre a kincstári hivataloknál 50 kg, a postamesteri hivataloknál 30 kg volt. A helyi súlydíjat az I. zóna alapján számították, az értékdíjat mint fent.

A távolsági viteldíj számításakor a *Philatelica* 88/1. számában ismertetett díjnégyszögrendszert használták. Mivel az említett cikk 30. és 31. oldalon közölt térképszelvényei csonkán kerültek a lapba, ennek kiigazításaként most összevontan közöljük a helyesbített ábrát.

A kocsipostai küldeményekhez mellékelni kellett egy *szállítólevelet.* 1863. 01. 01-jén elrendelték azek *5 kr pénzügyi illetékkel való megterhelését, amit okmánybélyeg felragasztásával* kellett leróni. Az okmánybélyeget a felvevő postahivatal hk-bélyegzőjével értéktelenítette. 1876-ban vezették be a rányomott illetékbélyeges szállítóleveleket.

1860. 01. 01-jén bevezették a csomagok *utánvételes* szállítását. Az utánvétel összege kezdetben 50 Ft, 1863-tól 100 Ft lehetett (legfeljebb).

Utánvételi jutalékként a posta 3 Ft-ig 5 krajcárt, 3–10 Ft-ig minden forint vagy annak része után mésfél krajcárt, ezen felül forintonként 1 krajcárt szedett be.

1871. 12. 15-én bevezették a díjjegyes utánvételi lapokat, amelyekkel kisebb összegeket be lehetett szedni a posta útján.

A kocsipostai viteldíjakat készpénzben szedték be, egyedül az utánvételi (1882-től *megbízási)* díjakat kellett postabélyegekben leróni (10 forintig 6 kr, ezen felül 5 forintonként 2 kr). 1888.06. 01. után a bevezetőben említett szabály volt érvényes.

IRODALOM

Effenberger, Eduard: Geschichte der österreichischen Post. Wien, 1913

Guzman Dénes: Magyar Posta-Zsebkönyv, Pest, 1862

Reményfy Rezső: A Magyar Posta-Rendszer, Nagyvárad, 1875

Paulay J. Zsigmond: Postaügyi Rendtartás, Kassa, 1880

Dr. Hennyey Vilmos: A Magyar Posta Története, Budapest, 1926

A magyar bélyegek monográfiája I–III. kötet

Surányi–Visnyovszki: A magyar bélyegek kézikönyve, Budapest, 1986

A SZERZŐRŐL

Orbán Ferenc Budapesten született 1924-ben. Ma Silkeborgban (Dánia) él, nyugdíjas építészmérnökként. Az egyik legelismertebb magyar kutató filatelista, nyolc évig működött az AIEP szervezetében. Számos filatelista egyesület tagja, világkiállításokon négyszer kapott aranyérmet 1976 és 1982 között. 1974-ben kapott Mabéosz-aranygyűrűt, amit megelőzött két aranyjelvény 1967-ben és 71-ben. A magyar gyűjtők elsősorban írásaiból ismerik, de számos barátja is van Magyarországon, akiknek híres postatörténeti könyvtárából és hatalmas tudásából ötvözött adatait mindig szívesen rendelkezésre bocsátja. Mostanában már keveset utazik, Mafitt-székfoglalóját Surányi László olvasta fel az Akadémián.

A húszéves Philatelica és az olvasók nevében szeretettel köszöntjük *Orbán Ferenc*et és legjobb kívánságainkat küldjük neki Silkeborgba.

Az első magyar okmány- és illetékbélyegek kiadásának története

SURÁNYI LÁSZLÓ

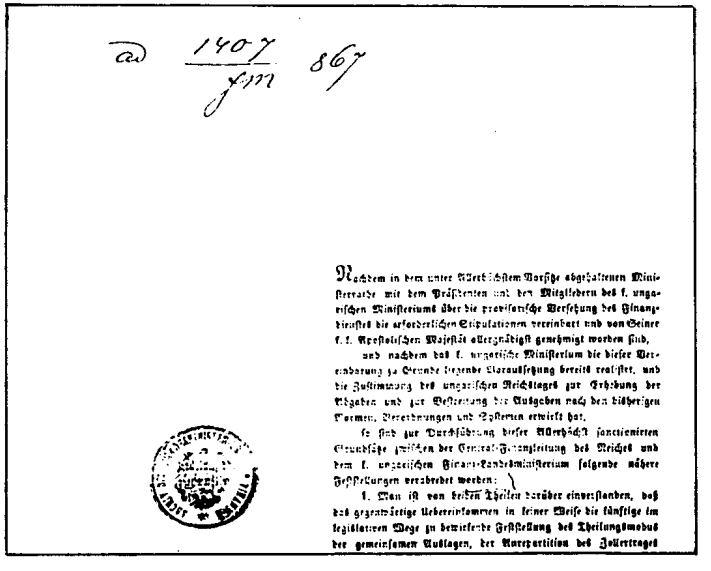
Az 1848–1849-es magyar függetlenségi és szabadságharc leverése után Magyarország elvesztette állami önállóságát és az Osztrák Birodalom tartományává degradálódott. Az egész birodalmat – így Magyarországot is – Bécsből irányították. Magyarországon császári helytartó működött. Az adók és vámok kivetésének joga Bécsé volt, és ezek bevételei is a bécsi kincstárba folytak be.

Az Osztrák Birodalom területén az okmány- és illetékbélyegeket 1854-ben vezették be. A Magyarország területén felhasznált ilyen bélyegeket a magyar okmány- és illetékbélyegek előfutárainak tekintjük és ezeknek feltétlenül helyük van a magyar gyűjteményekben.

1867-ben az Osztrák–Magyar Monarchiát létrehozó kiegyezés visszaadta Magyarország függetlenségét. A különböző részegyezmények vagy ideiglenes megállapodások „csomagjából" állt össze a kiegyezési törvény, amelyet a Monarchia mindkét részének országgyűlése ratifikált.

Számunkra, akik az okmány- és illetékbélyegekkel foglalkozunk, ilyen szempontból a legfontosabb az 1867. március 8-án, illetve március 14-én mindkét fél által aláírt és jóváhagyott IDEIGLENES PÉNZÜGYI EGYEZMÉNY. Az egyezmény 7. pontja lehetőséget biztosított a magyar pénzügyigazgatásnak önálló okmány- és illetékbélyegek kiadására és azt is biztosította, hogy ennek megtörténtéig a bécsi pénzügyminisztérium ellátja Magyarországot a szükségleteknek megfelelő okmány- és illetékbélyegekkel.

A fenti tényekre vonatkozó megállapodásnak – amely 22 pontból állt – csak a legfontosabb, idevonatkozó részletét idézzük eredeti német nyelven, továbbá annak magyar fordítását.

1. ábra

Az egyezmény preambulumát az *1. ábrán* mutatjuk be.

A preambulum magyar fordítása:

„Miután a legmagasabb elnöklet alatt megtartott minisztertanács az ideiglenes pénzügyi szolgálat ellátásáról a magyar kir. kormány elnökének és tagjainak részvételével a szükséges megállapodásokban megegyeztek és ezeket a cs. k. apostoli Őfelsége a legkegyelmesebben jóváhagyta,

és miután a kir. magyar kormány, amely kész ezeknek az alapvető követelményeknek realizálására és arra, hogy a magyar országgyűlés hozzájárulásával érvényesíti az adókat és viseli a kiadásokat az eddigi normák, rendeletek és módszerek alkalmazásával,

így ezeknek a legmagasabban működő alapelveknek megvalósítására a Birodalmi Fő-Pénzügyi Vezetés a kir. magyar Pénzügyminisztériummal az alábbi közelebbi megállapodásokban egyeztek meg."

2. ábra

die Verrechnung der ungarischen Finanzverwaltung übergehen.

7. In solange von der ungarischen Finanzverwaltung nicht neue Stempelmarken gesetzlich eingeführt sind, wird das Wiener Finanzministerium das ungarische Finanzministerium mit den erforderlichen Stempelmarken versehen. Die ungarischen Aemter werden dieselben in der bisherigen Weise in die strenge Verrechnung nehmen und der ungarische Finanzminister wird solche Einrichtungen treffen, damit bei Uebergang zu anderen Stempelzeichen jeder Mißbrauch mit dem unverwendet verbleibenden Materiale hintangehalten werde.

A 7. pont német szövege a *2. ábrán* látható.

A 7. pont magyar fordítása:

„Ameddig a magyar pénzügyigazgatás új illetékbélyegeket törvényesen nem tud bevezetni, a bécsi pénzügyminisztérium a magyar pénzügyminisztériumot a szükséges illetékbélyegekkel ellátja. A magyar hivatalok az eddigi módon szigorú elszámolást vezetnek és a magyar pénzügyminisztérium olyan intézkedéseket hoz, amelyekkel az áttérést más illetékjegyekre, a visszaélések elkerülése érdekében a felhasználatlan, visszamaradt anyagot lefoglalja."

Az egyezmény kelte és aláírói a *3. ábrán* láthatók.

3. ábra

Wien, am 8. März 1867.

Von Seite des k. k. Finanzministeriums:

Eduard von Fakenbacher m. p.

Vorstehende Stipulationen wurden in dem heute abgehaltenen Ministerrathe ihrem vollen Inhalte nach genehmigt.

Wien, am 8. März 1867.

Becke m. p.

Von Seite des k. ung. Finanz-Landesministeriums:

Gustav von Gränzenstein m. p.

Vorliegende Stipulationen wurden in dem am gestrigen Tage abgehaltenen Rathe des k. ungarischen Ministeriums ihrem vollen Inhalte nach genehmigt.

Ofen, am 14. März 1867.

Tonyay m. p.

A magyar fordítás:

„A cs. k. Pénzügyminisztérium részéről:	A magy. kir. Országos-Pénzügyminisztérium részéről:
Eduard von Fackenbacher s. k.	Gustav von Granzenstein s. k.
Az alábbi megállapodásokat a ma megtartott minisztertanács teljes tartalmával jóváhagyta.	Az alábbi megállapodásokat a kir. magyar minisztertanács a tegnap megtartott ülésén teljes tartalmával jóváhagyta.
Bécs, 1867. március 8.	Buda, 1867. március 14.
Becke s. k.	Lónyay s. k."

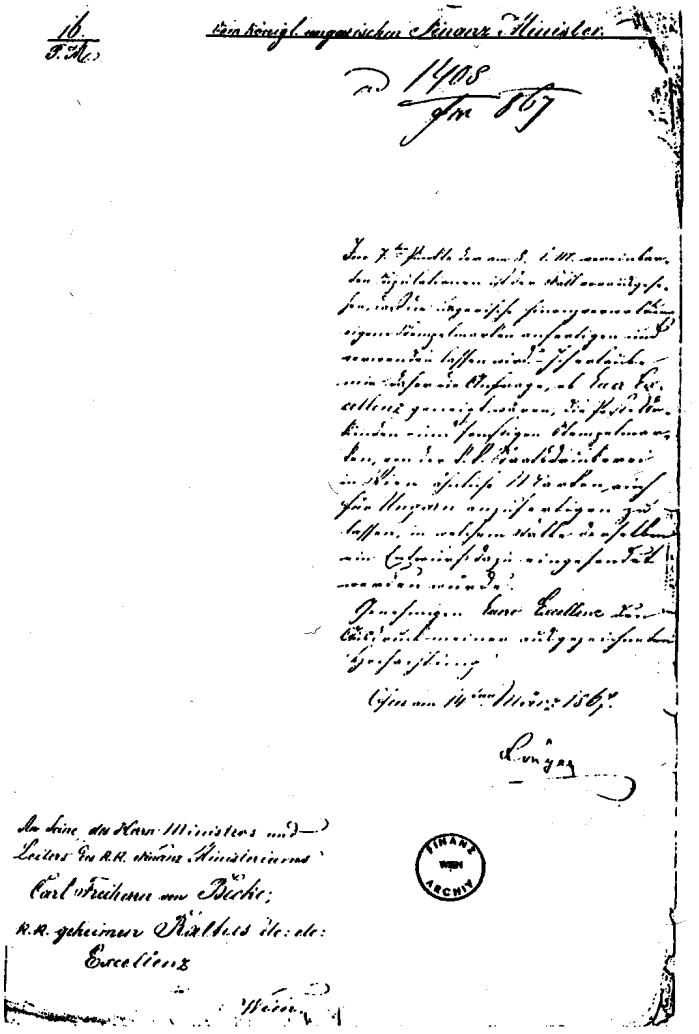
A fenti egyezmény értelmében a kiegyezés utáni kezdeti időben a magyar pénzügyigazgatás továbbra is az osztrák kiadású illeték- és okmánybélyegeket használta. Dokumentumaink vannak arra, hogy a magyar kormány már 1867. március 14-én, tehát mindjárt a jóváhagyás napján azzal a kéréssel fordult a bécsi cs. k. pénzügyminiszterhez, hogy vállalja el a levél- és okmánybélyegek előállítását Magyarország számára.

A dokumentumot a *4. ábrán* mutatjuk be. A dokumentum szó szerinti fordítása:

„A kir. magyar pénzügyminisztertől
Báró Carl von Becke kegyelmes miniszter úrnak, a cs. k. Pénzügyminisztérium vezetőjének, cs. k. titkos tanácsosnak stb., stb.

Bécs

Folyó hó 8-án megkötött egyezmény 7. pontja szerint előreláthatóan a magyar pénzügyigazgatás saját okmánybélyegeket fog készíttetni és felhasználni. Ezért bátorkodom érdeklődni, hogy Öexcellenciája egyetértene azzal, hogy a cs. k. bécsi Állami Nyomda postai, illeték- és egyéb okmánybélye-

4. ábra

gekhez hasonló bélyegeket Magyarország számára is készítsen. Ebben az esetben megfelelő tervet küldenénk.

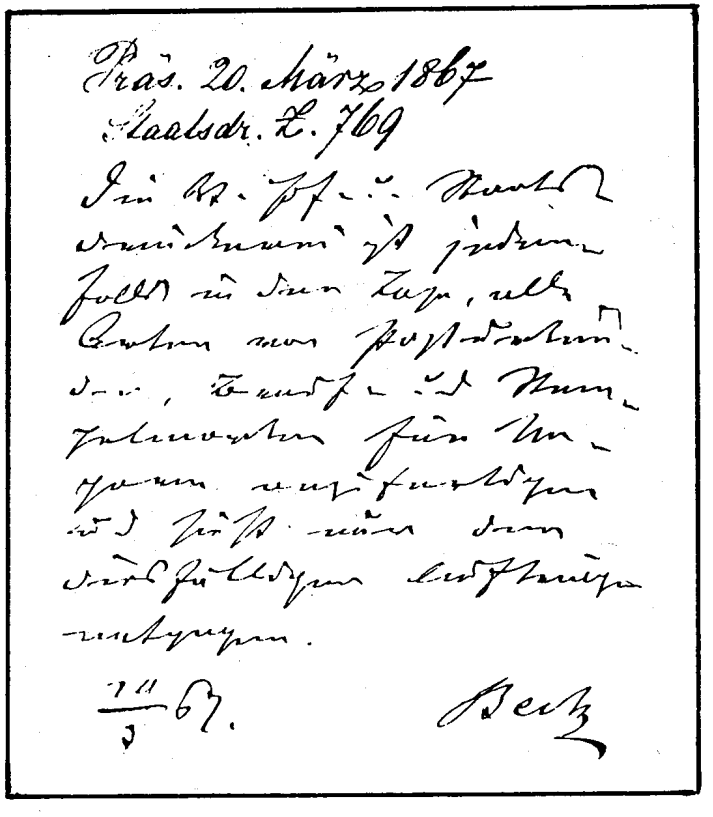
Fogadja excellenciás uram nagyra becsülésem kifejezését.

Buda, 1867. március 14.

Lónyay"

A levél vétele után Becke osztrák pénzügyminiszter a bécsi Állami Nyomdához fordult felvilágosításért, hogy vállalnák-e a magyarok részére a fenti levélben foglalt bélyegek előállítását. A pozitív válaszról Becke március 24-én kelt feljegyzése tanúskodik.

5. ábra

Az eredeti német szöveg az *5. ábrán* látható. A feljegyzés magyar fordítása:

„A cs. k. Udvari és Állami Nyomda mindenképpen képes bármiféle posta-, levél- és okmánybélyegeket előállítani Magyarország számára és ez ügyben rendelkezésre áll."

Március 26-án Becke megküldte válaszlevelét Lónyay magyar pénzügyminiszternek.

Az eredeti német szöveget a *6. ábra* mutatja. A levél fordítása:

„Válaszolva folyó hó 14-én kelt 3 16/PM levelére tisztelettel tudatom őexcellenciájával, hogy az itteni Udvari és Állami Nyomdában nem ütközik akadályba Magyarország számára saját posta- és okmánybélyegek előállítása. Engedtessék mégis megjegyeznem, hogy nekem a postai ügyekre nincs befolyásom és ezért ez ügyben a méltóságos kereskedelmi minisztériumhoz fordulok.

1867. március 26.

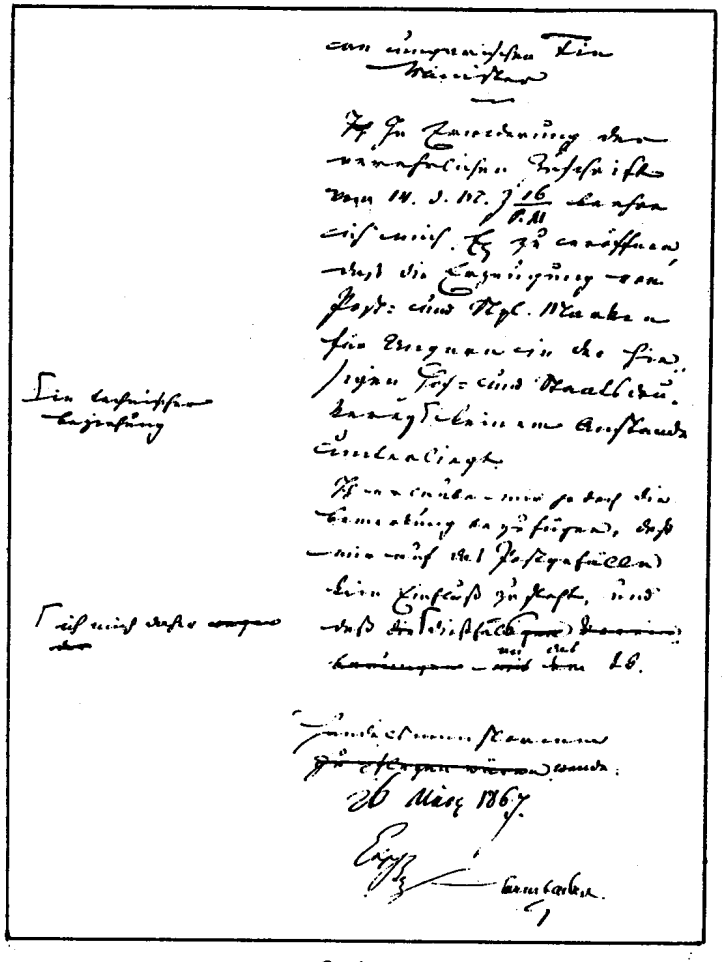
Carl von Becke"

A továbbiakban már ismertek előttünk, hogy az okmány- és illetékbélyegek előállítását a bécsi nyomda elvállalta, de a postabélyegek nyomását az 1867. április 13-án aláírt Ideiglenes Postaegyezmény 15. paragrafusa másképpen szabályozta.*

A bécsi Udvari és Állami Nyomda elvállalta a bélyegek előállítását és a megrendelt mennyiséget 1868. június elején le is szállította.

* Sipos Józsefné: A magyar posta függetlenné válásának története, és az 1867. évi első magyar Bélyegkiadás. Mabéosz, 1983.

Gary S. Ryan: Abstempelungen der ungarischen Postamter auf der ersten Ausgabe von Ungarn. Royal Philatelic Society, London, 1988.

6. ábra

A Budapesti Közlöny 1868. évfolyamának 130. számában a következő közlemény jelent meg:

„A magyar bélyegjegyek elkészülvén, azokkal folyó évi június 20-áig a magyar kir. adóhivatalok ellátatni fognak, ennélfogva ezen határnaptól kezdve magyar bélyegjegyek bocsátatnak forgalomba.

Budán, 1868. évi június 4-én. Lónyay Menyhért s. k.
magyar kir. pénzügyminiszter"

Az első magyar okmány- és más illetékbélyegek is Bécsben készültek. Érthető, hogy ezek papírja, vízjele is az osztrák előállítás ismérveit hordják magukon. Vízjelük a „STEMPEL-MARKEN" ívvízjel. Betűi 23 mm magasak *(7. ábra)*.

A krajcáros értékekre csak ritkán kerültek teljes betűk, még a nagyobb formátumú forintosokon is ritkák, ez utóbbiakon mégis gyakrabban fordulnak elő teljes vízjelbetűk.

Az első 28 értékből álló sorozat talán a teljes magyar bélyegkiadás legszebb alkotása. A különleges levélmintázatú alapnyomás, ténylegesen falevélről készült „natúrnyomat" a bélyegre magasnyomással került, a bélyegkép középrészét viszont a plasztikussá tevő réznyomás alkotja.

Néhány jellemző példa a *8. ábrán* látható.

Ugyancsak 1868-ban jelentek meg a fenti vízjellel a naptár- és hirdetménybélyegek, továbbá a hírlapilletékbélyegek. Ez utóbbiak vízjele szintén ívvízjel, "ZEITUNGS-MARKEN" felirattal.

1869-ben már a magyar Állami Nyomda készítette az okmány- és illetékbélyegeket, de még ezek nagy részét is a maradék osztrák papírra nyomták, így vízjelük megegyezik a Bécsben nyomottakéval. A bélyegképek és azok előállítási módja továbbra is változatlan maradt. Az osztrák papír elfogytával vettek használatba vízjel nélküli, különböző vastagságú magyar papírokat.

Az első olyan bélyegek, amelyek már magyar vízjeles papírra készültek, 1873. augusztus 14-én kerültek kiadásra.

A krajcáros értékek a teljes ívet betöltő vízjelkép rombuszos hálózat alapon „MAGYAR KIRÁLYI / BÉLYEGJEGYEK / kr." *(9. ábra)*.

A Forintos értékek „MAGYAR KIRÁLYI / BÉLYEGJEGYEK / F." szövegű vízjelet kapták (10. ábra).

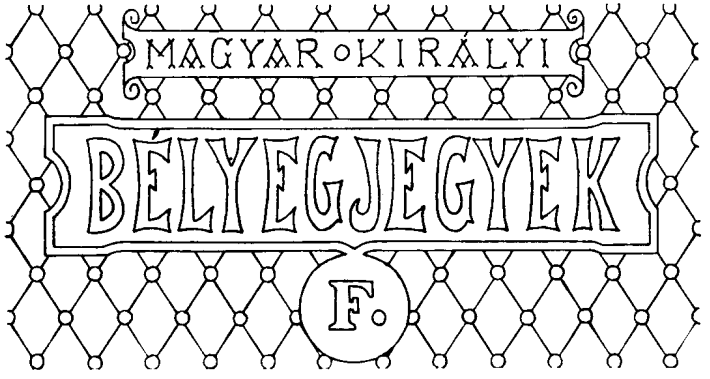
Érdekességként bemutatunk egy 1870-es, 2 krajcáros levélbélyeget helyettesítő okmánybélyeget, nyomtatványon *(11. ábra)*.

7. ábra

STEMPEL-MARKEN.

9. ábra

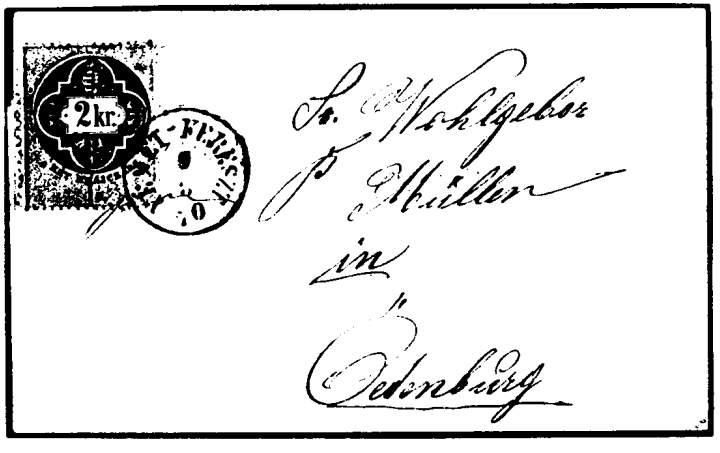

10. ábra

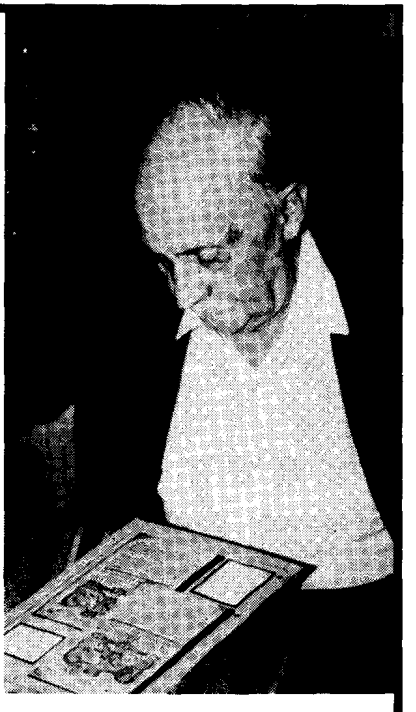
←8. ábra

11. ábra

KÖSZÖNETET MONDOK SIPOS ZSUZSANNA ASZSZONYNAK A RENDELKEZÉSEMRE BOCSÁTOTT IRATTÁRI KUTATÁSI EREDMÉNYEIÉRT.

DR. FLÓDERER ISTVÁN
1907–1991

Bár nagyon régóta dédelgetett álmát, a magyar okmánybélyeg-katalógus megjelenését nem érhette meg, a készülő mű nyomdai előkészületeit még figyelemmel kísérhette. „Pista bácsi", aki gyógyszerész doktorként számos szakmai sikert ért el (kandidátus, MTA szaktitkár, orvostudományi és gyógyszerészeti főosztályvezető), nekünk mégis bélyeggyűjtőként marad meg emlékezetünkben. Ehhez hívjuk segítségül a mellékelt képet, amelyen kedves szignettáival örökítette meg a fényképész. A bélyeggyűjtést jóval korábban kezdte, ötéves korában. Gimnazista korában már tízezres világgyűjteménye volt. A húszas években nagy érdeklődéssel fordult az okmánybélyegek felé, és dr. Hollaender György nyomdokain haladva, a Kaptay-katalógust kiegészítve elkészítette azok korszerű katalógusát. Ajánlási ragjegy-gyűjteménye is egyedülálló volt. Sajnos hatalmas tudásának csak töredékét tudta átvenni néhány tisztelője és követője. Reméljük, hogy hamarosan megjelenő katalógusa az őt megillető helyre teszi majd a magyar filatélia nagy alakjai között.
A Philatelica szakíróját is gyászolja és búcsúztatja.

DR. CZENCZ SÁNDOR
1916–1991

Dr. Czencz Sándor neve összefonódott az 1956-os soproni kiadással: ott volt létrejötténél is és részese, sőt alakítója is volt utóéletének – többek között a Philatelicában (a 85/2 számban) közölt tanulmányával. Kézjegye ott található a ritkább bélyegek hátoldalán, becsességét mi sem tükrözi jobban, hogy már hamisították is azt. Idős kora és betegsége ellenére fiatalos hévvel vetette bele magát az 56-os felülnyomás eredeti és hamis példányainak összehasonlító vizsgálatába. Szakértelmét sokan igénybe vették. A halál betegsége ellenére is hirtelen tört rá, kiragadva őt szerettei és legkedvesebb bélyegei közül. Emlékét barátai, a magyar filatelisták és az 1956-os soproni felülnyomás bélyegei megőrzik, szerte a nagyvilágban.

Táviratfeladási lapok az I. világháborúban

DEÁK LÁSZLÓ

Az 1909-es hivatalos postai adatok szerint a vezetékes távíróhálózat hossza 142 091 km volt.

A táviratokat az irányító alkalmazottak a megfelelő vonalakra irányították. Az irányítás úgy történt, hogy a tisztviselő a távirat felső részére feljegyezte a táviratvezeték számát, ill. egyes esetekben a táviratokat nem számmal, hanem betűvel látta el. Leggyakrabban a Bécsbe irányítandó táviratok esetében, amikor is "W" betűt használt *(1. ábra)*. Az első világháborúban a Highes-féle távírót, ill. nemzetközi viszonylatban 1916-tól a Siemens-féle gyorstávírót alkalmazták. Ez utóbbi teljesítménye 12–18 000 szó volt óránként.

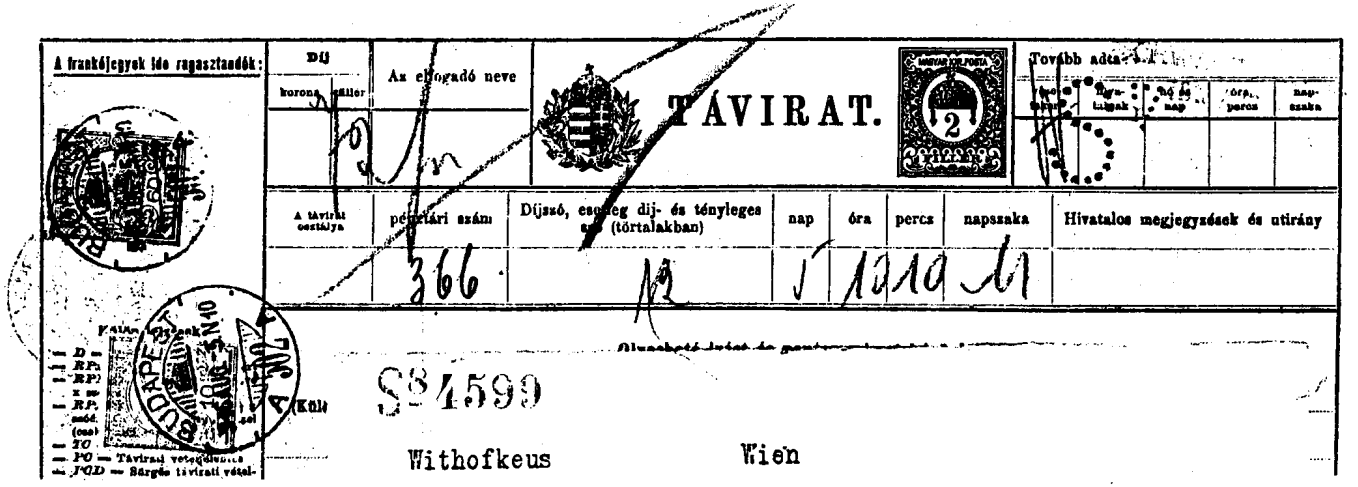
A legfontosabb táviratvezetékek számai az alábbiak voltak:

"W"	Wien	18.	Krakau
"Sk"	Skodra	19.	Lemberg
"St"	Struj	20.	Bucarest (német)
4.	Brünn	30.	Bucarest (osztrák)
5.	Prága	30./II.	Bucarest**
6.	Berlin	M.31.	Sofia (német)
12.	Konstantinápoly*	M.35.	Sofia (osztrák)
17.	Breslau	M.57.	Sofia (polgári)

* Egész Török-Ázsia területe

** Turnuseverin – Crajova

1. ábra

36.	Belgrád, Szerbia	241.	Nagyvárad
42.	Laibach, Istria	242.	Brassó (német)
43.	Graz	243.	Arad
56.	Baden	247.	Temesvár
87.	Sarajevo	248.	Temesvár (érkező)
204.	Zólyom	M.254.	Velez
206.	Losoncz	M.255.	Üsküb
221.	Beregszász	257.	Nagybecskerek
222.	Sátoraljaújhely	258.	Nagykikinda–Pancsova
223.	Munkács	M.259.	Nisch
225.	Felsővisó	265.	Újvidék
228.	Nyíregyháza	266.	Zimony
229.	Debrecen	278.	Eszék
231.	Kolozsvár	281.	Zsolna
232.	Marosvásárhely (polgári)	284.	Pozsony
234.	Nagyszeben (német)	285.	Nyitra
236.	Kézdivásárhely	286.	Trencsén
240.	Máramarossziget	290.	Zágráb
		281.	Fiume

A Siemens-féle gyorstávírót az alábbi viszonylatokban alkalmazták: Wien, Prága (5), Berlin (6), Bucarest (30), Sofia (57) és Konstantinápoly (M 12). [Az írásmód a fennmaradt kezelési segédábra *(2. ábra)* szerinti.]

Siemens-féle gyorstávíróval a távíróhivatal 1916-ban 1 db-bal, 1917-ben 5 db-bal rendelkezett. A Siemens-féle gyorstávíróval feladott táviratok ismertetőjele S^x ... lyukasztó sorszám, valamint S^{3-8}-ig perforált jelzés (lásd *1. ábra*).

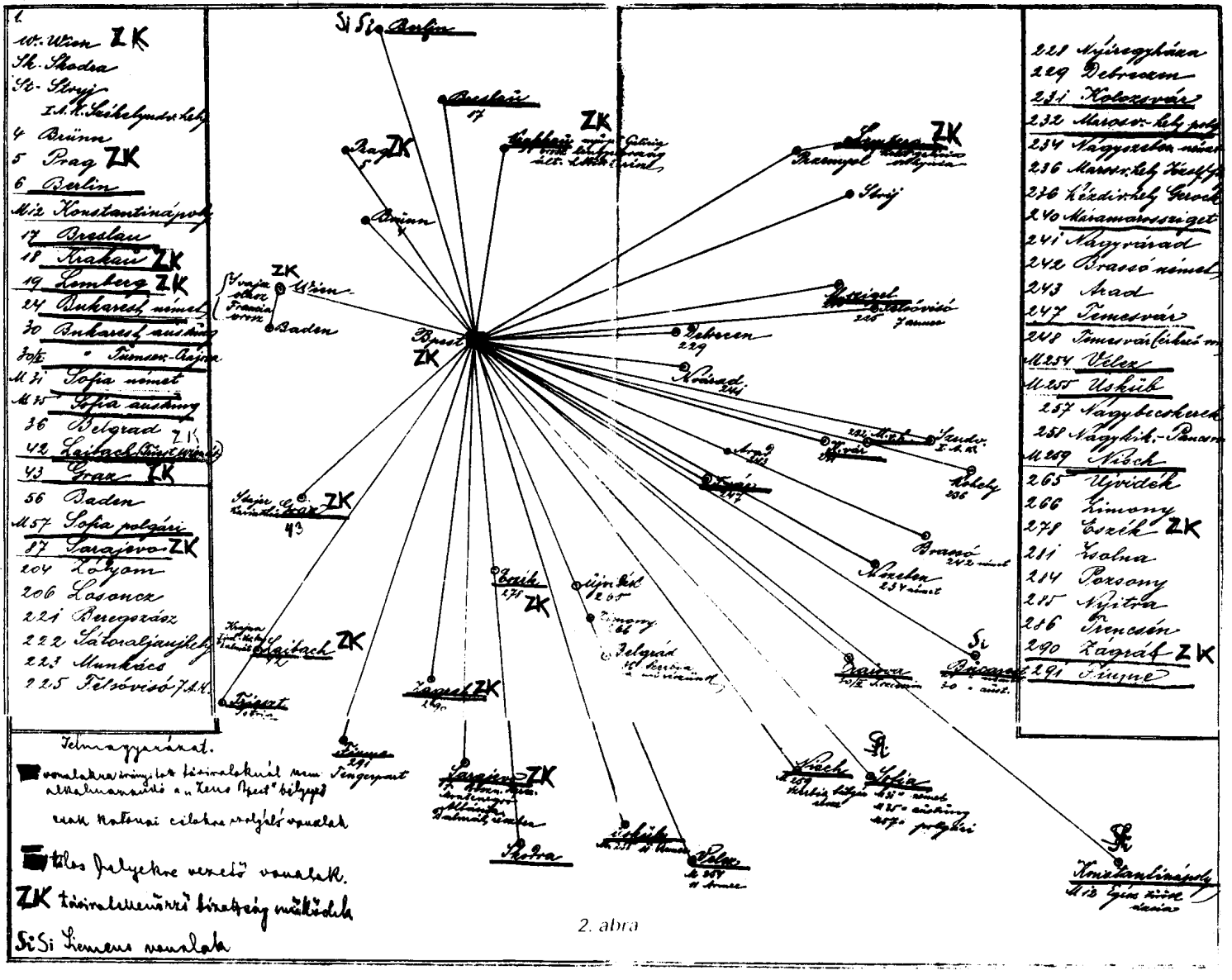
A táviratokat az ún. táviratfeladási lappal lehetett feladni. Ezek díjjegy nélküliek, ill. díjjegyesek voltak. Díjjegyes nyomtatvány volt 1906-tól az egyszerű, ill. a sürgős táviratfeladási lap. Díjjegy nélküliek voltak az állami táviratok, amelyeknek fejrészén 1882-től 1914-ig Magyar-Horvát-Szlavonország együttes címere volt látható. 1882-től az állami táviratokat nyomdai jelzéssel látták el, amely az évszámmal együtt a távirat jobb oldalán helyezkedett el. A későbbiek folyamán az ívelt koszorús magyar címert tüntették fel. Az egyszerű és sürgős táviratokon a nyomdajelzés mellett az évszám csak 1910-től szerepelt, korábban ezeken (1906-tól) az ívelt koszorús címerrajz volt látható. Állami táviratokon az ívelt koszorús címerrajzot tudomásom szerint csak 1908 után alkalmazták.

A táviratokat külön jelzéssel látták el, amelyek tulajdonképpen postai szolgáltatásokat jelentettek.

Ezek az alábbiak:

"D"	= Sürgős
"RPx"	= Válaszdíj fizetve x szóért
"RPDx"	= Sürgős válasz fizetve x szóért
"RPxRXP"	= Válasz fizetve x szóért, fizetett küldönccel
"TC"	= Összeolvasandó
"PC"	= Távirati vételjelentés
"PCD"	= Sürgős távirati vételjelentés
"PCP"	= Vételjelentés postán
"FS"	= Utána küldendő
"PR"	= Postán ajánlva
"XP"	= Küldönc fizetve
"XPT"	= Küldönc fizetve távirati értesítéssel (csak külföldre)
"XPP"	= Küldönc fizetve postai értesítéssel (csak külföldre)
"XPx"	= Fizetett x összegű küldöncdíjjal (csak külföldre)
"MP"	= Saját kezéhez
"TR"	= Távirdán átveendő
"GP"	= Postán átveendő
"GPR"	= Postán átveendő ajánlva
"TMx"	= x címmel
"CTA"	= Minden cím közlendő
"LT"	= Táviratfelvétel
"LCO"	= Felvevő ország valamely nyelvén
"LCD"	= A rendelkezési ország valamely nyelvén
"LCF"	= Francia nyelven
"Postával"	= (Poste)

Expressz küldönccel, címzett költségére (csak külföldre)
Nyitottan
Nappal
Éjjel
Telefon = Címzettnek telefonon bemondandó

1.
W. Wien ZK
Sk. Skodea
Sz. Stryj
4 Brünn
5 Prag ZK
6 Berlin
M12 Konstantinápoly
17 Breslau
18 Krakau ZK
19 Lemberg ZK
24 Bukarest német
30 Bukarest osztrák
Jok. Fiumei-Rijeka
M 31 Sofia német
M 35 Sofia osztrák
36 Belgrad ZK
42 Laibach
43 Graz ZK
56 Baden
M 57 Sofia polgári
87 Sarajevo ZK
204 Lolyom
206 Losancz
221 Beregszász
222 Sátoralja-ujhely
223 Munkács
225 Felsővisó
221 Nyiregyháza
229 Debreczen
231 Kolozsvár
232 Marosv.-hely
234 Nagyenyed
236 Marosv.-hely
236 Kézdivh. Cseke
240 Máramarossziget
241 Nagyvárad
242 Brassó német
243 Arad
247 Temesvár
248 Temesvári kihúzó
M 254 Vélez
M 255 Uskiib
257 Nagybecskerek
258 Nagybik.-Panaz
M 259 Nisch
265 Ujvidék
266 Zimony
271 Eszék ZK
211 Zsolna
214 Porsony
215 Nyitra
216 Trencsén
290 Zágráb ZK
291 Fiume
Berlin
Breslau
Prag ZK
Brünn
Wien ZK
Baden
Pest ZK
Lemberg ZK
Stryj
Debreczen
Nagyvárad
Arad
Temesvár
Lugos
Orsova
Kolozsvár
Brassó
Nyiregyháza
Ungvár
Munkács
Zsolna
Nyitra
Trencsén
Pozsony
Eszék ZK
Zimony
Belgrád
Fiume
Zágráb ZK
Laibach
Graz ZK
Sarajevo ZK
Spalato
Nisch
Sofia
Konstantinápoly
Temaapparátnak.
vonalakra irányított távirdákról nem alkalmaznivák a „Terra Pest" bélyegzők
csak katonai célokra szolgáló vonalak
teljes sebességre vezető vonalak.
ZK távirdaellenőrző hivatalok működnek
Si Si Semmeri vonalak

2. ábra

A táviratfeladási lapok az alábbiak voltak:

1. Egyszerű táviratfeladási lap: díjjegyes, külön jelzés a távirat közepén, 2 fillér *(3. ábra)*

1. a) Egyszerű táviratfeladási lap: díjjegyes, külön jelzés a távirat bal oldalán, 2 fillér *(4. ábra)*

1. b) Füzetelt egyszerű táviratfeladási lap: díjjegyes, külön jelzés a távirat bal oldalán, 2 fillér (mint előző, de bal oldalán perforált)

2. Sürgős táviratfeladási lap: díjjegyes, külön jelzés a távirat bal oldalán, 2 fillér *(5. ábra)*

3. Hitelezett, füzetelt táviratfeladási lap, bal oldalán fogazva, 10 fillér *(6. ábra)*

4. Állami táviratfeladási lap: rózsaszínű, 10 féle külön jelzéssel, a távirat közepén Magyar-Horvát-Szlavonország címerével (1900-as nyomdai jelzés), 2 fillér *(7. ábra)*

4. a) Állami táviratfeladási lap: rózsaszínű, 20 féle külön jelzéssel a távirat közepén, Magyar-Horvát-Szlavonország címerével (1907-es nyomdai jelzés), 2 fillér

4. b) Állami táviratfeladási lap: külön jelzés a távirat bal oldalán. A távirat közepén ívelt koszorús magyar címer, 2 fillér *(8. ábra)*

5. Állami táviratfeladási lap: fehér alapon vörös színű, átlós irányú keresztnyomás, 2 fillér *(9. ábra)*

6. Válasz táviratí utalvány: kék színű, átlós irányú keresztnyomás, 1 Korona, külön jelzés nélkül *(10. ábra)*

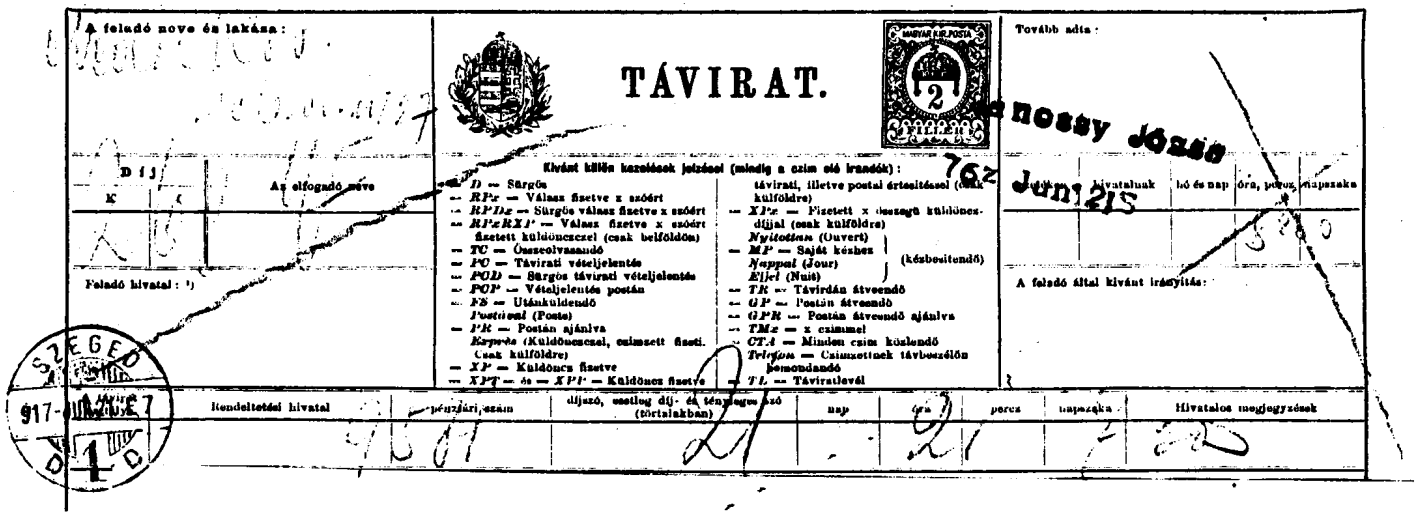
7. Átmenő távirat külön jelzés nélkül *(11. ábra)*

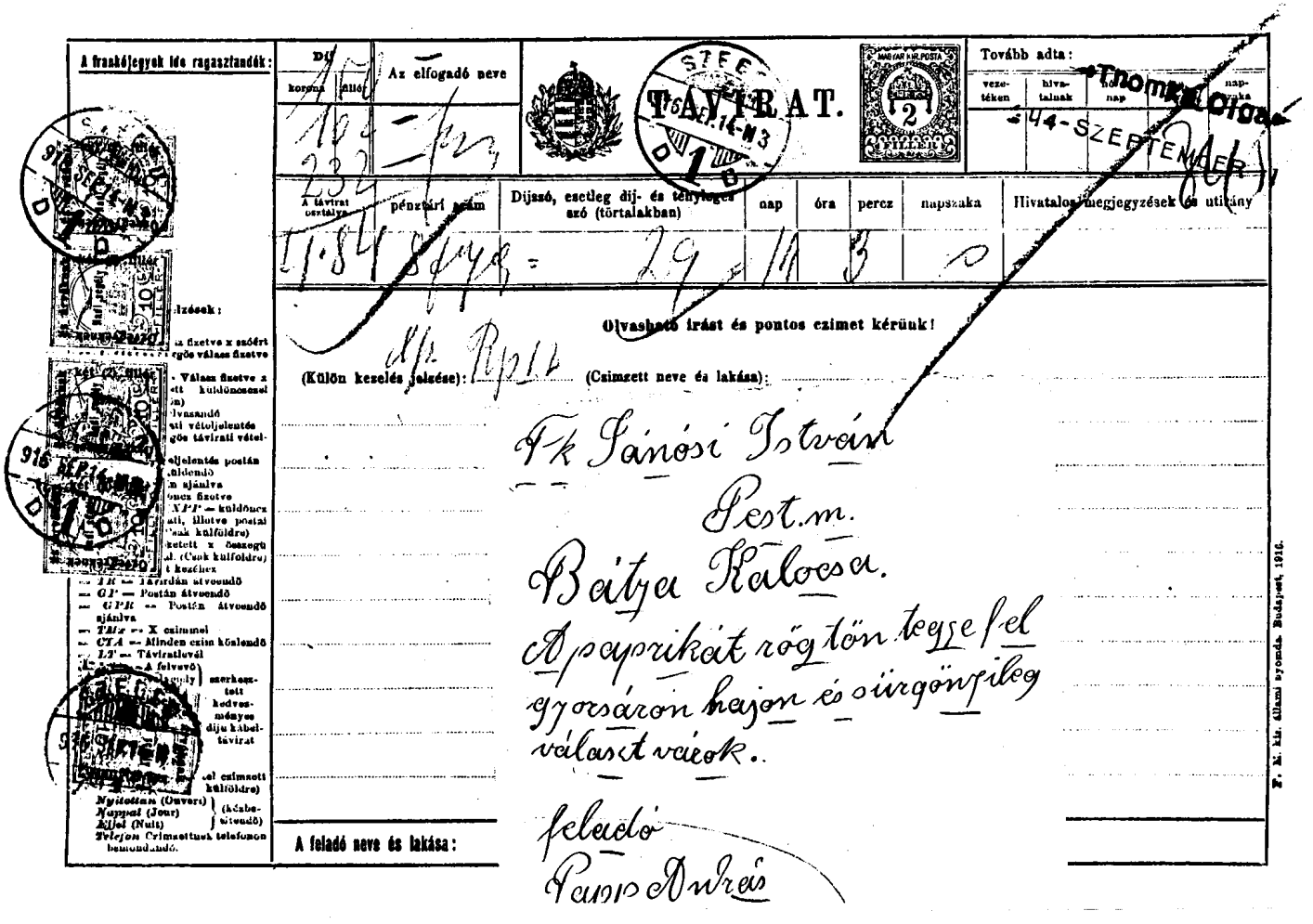
8. Szolgálati távirat külön jelzés nélkül *(12. ábra)*

A táviratokat a lehető legrövidebb időn belül kellett továbbítani. Amennyiben a továbbításkor fennakadás történt, akkor a táviratokra „TORLÓDÁS" bélyegzőt nyomtak. A táviratok továbbítására, ill sorolására az 1913. január 5-én kelt 13/eln. 1913. számú bizalmas körrendelet intézkedett az alábbiak szerint:

1. A politikai hatóságok „M. T."-vel megjelölt katonai, állami táviratai
2. Az „SD"-vel jelölt katonai táviratok

3. ábra

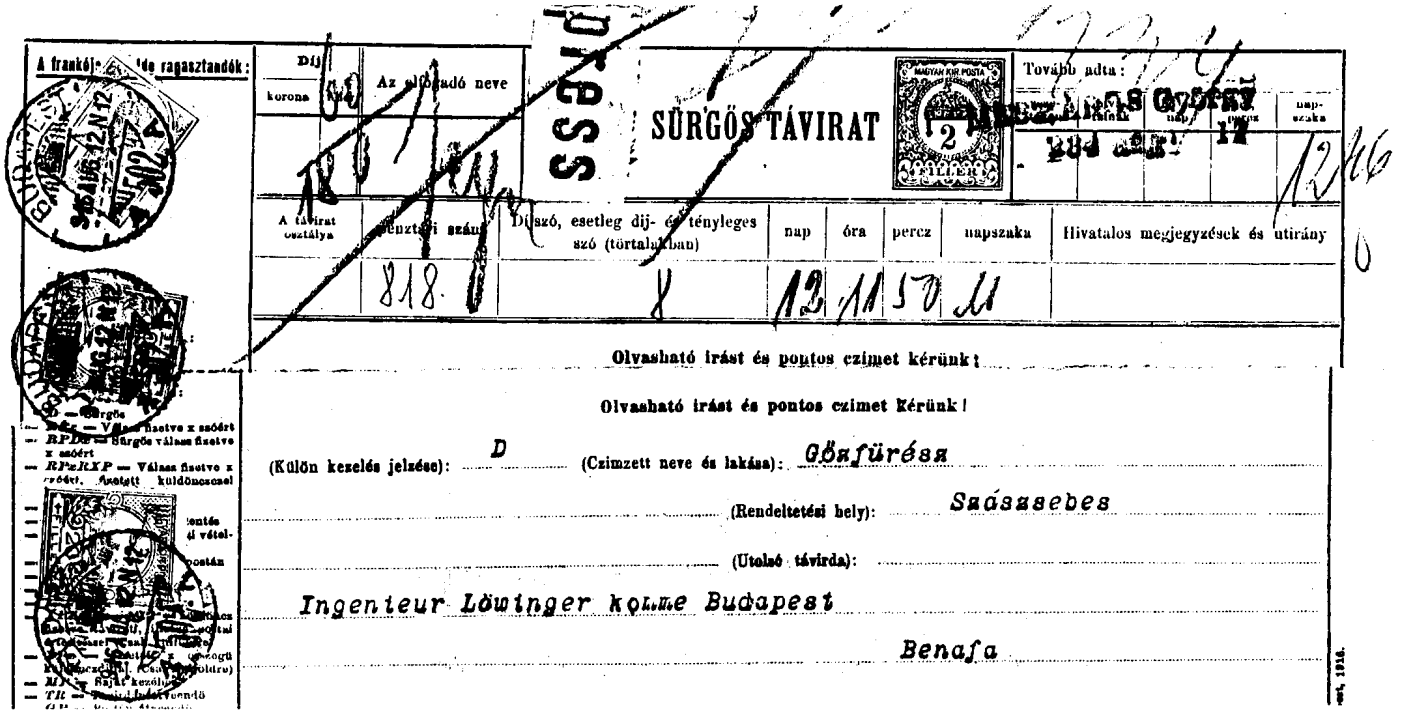

4. ábra

3. Egyéb katonai állami táviratok
4. Az „SU"-val jelzett udvari táviratok
5. Az egyéb állami táviratok („S"), közöttük az „SB"-vel jelöltek, stb.

Az a., D. (sürgős), P. (magán) táviratokra vonatkozó adatok azután 6., 7. és 8. sorszámmal látandók el.

Az első háborús intézkedés az volt, hogy mozgósítás esetén a táviratokra a feladó nevét és címét fel kellett tüntetni. Belföldön, továbbá Ausztriába és Bosznia-Herczegovinába a tilos területek kivételével lehetett a szabályoknak megfelelő táviratot feladni. Az első világháború alatt az 1900, 1901 és az

5. ábra

1916-os távirda-díjszabások voltak érvényben. A távirdai bérmentesítések bélyeggel és készpénzzel történtek.

A mozgósítás, ill. a háború idejére a 16 282/1909. számú m. kir. kereskedelmi miniszteri bizalmas utasítással létrehozták a *táviratellenőrző bizottságot,* amelynek feladata volt a táviratok ellenőrzése, továbbítás, ill. kézbesítés előtt, valamint a táviratok utólagos felülvizsgálata. A háború kitörésével létrejöttek az ún. „tilos terület"-ek. Ezek az alábbiak voltak:

Fiume város és területe,
Lika-Krbava és Modrus-Fiume vármegyék,
Bukovina, Dalmácia, Galícia, Karinthia, Krajna,
Istria és az osztrák tengermellék,
Tirol és Voralbergnek a Brenner hágótól délre eső területe,
Erdély és a délkeleti vármegyék egyes járásai, valamint Máramaros vármegye.

A tilos terület a hadihelyzettel változott.

A központi távirdahivatal köteles volt az ellenőrzése alá eső táviratokat az ellenőrző bizottságnak bemutatni továbbítás, ill. kézbesítés előtt. Minden külföldre menő és onnan jövő, ill. átmenő táviratot valamelyik cs. és kir. táviratellenőrző bizottságnak be kellett mutatni. Táviratellenőrző bizottság az alábbi helyeken működött: *Budapest, Prága, Wien, Graz, Laibach, Zágráb, Sarajevo, Eszék, Lemberg és Krakkó.*

Lapszám: 44 44 9/14

SZEGED 916 SEP. 14-11

TÁVIRAT

Jánossy József

62 Szep. 1 1 11

Kívánt külön kezelések jelzései:

- *D* — Sürgős
- *RP* — Válasz fizetve x szóért
- *RPD* — Sürgős válasz fizetve x szóért
- *RPeKP* — Válasz fizetve x szóért, fizetett küldönccsel (csak belföldön)
- *TC* — Összeolvasandó
- *PO* — Távirati vételjelentés
- *PCD* — Sürgős távirati vételjelentés
- *PCP* — Vételjelentés postán
- *PS* — Utánküldendő
- *PR* — Postán sürgősen
- *XP* — Küldönccel fizetve
- *XPT* — de — *XPP* — küldönccel fizetve távirati, illetve postai értesítéssel. (Csak külföldre)
- *XPa* — Fizetett x összegű küldönczdíjas. (Csak külföldre)
- *MP* — Saját kezűleg
- *TE* — Távirdán átvesendő
- *GP* — Postán átvesendő
- *GPR* — Postán átvesendő sürgősen
- *TMx* — X számmal
- *CTA* — Minden czím kiírandó
- *LT* — Táviratlevél
- *LCO* — A felvevő ország valamely nyelvén
- *LCD* — A rendeltetési ország valamely nyelvén
- *LCF* — Francia nyelven

(kiállított kedvezményes díjú kábeltávirat)

Postával (Poste)
Exprès küldönczczel czímzett költségére. (Csak külföldre)
Nyitottan (Ouvert)
Nappal (Jour)
Éjjel (Nuit)

(kézbesítendő)

Tiefjon Czímzettnek telefonon bemondandó.

Díj korona	Díj fillér	Az elfogadó neve
2	18	

Tovább vasúton	hivatalunk	hó és nap	óra	perc

A távirat osztálya	pénztári szám	Díjszó, esetleg díj- és tényleges szó (törtalakban)	nap	óra	perc	napszaka	Hivatalos megjegyzések és utirány
	5604	26	14	11	30	m.	

Olvasható irást és pontos czímet kérünk!

(Külön kezelés jelzése):

(Czímzett neve és lakása): Theodor Rix

Zollergasse 29

(Rendeltetési hely): Wien

(Utolsó távirda):

Doppelgarngurte wird in gewünschten Breiten nicht erseugt Garngurte sechzig Milimeter breit 86 Heller per Meter lieferbar ab November senden Muster

Hanfspinnerei

A feladó neve és bélyegzője:

SZEGEDI KENDERFONÓ-GYÁR RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

M. M. kir. állami nyomda. Budapest, 1914. — 3890.

6. ábra

Nyomtatványszám 451. Állami távirat. Sürgetett Állami Távirat.

Feladó hivatal:

Ministerium

érdekében

D
K

Az elfogadó neve:

ÁLLAMI TÁVIRAT.

(NP) = Válasz fizetve
(XP) = Küldöncz fizetve
(XPT) = Küldöncz fizetve táviratban
(XPP) = Küldöncz fizetve postán
(PC) = Vételjelentés fizetve táviratban

(PP) = Vételjelentés fizetve postán
(SZ) = Összes vételeti távirat
(M) = Többszörös távirat
(VN) = Utánküldendő távirat
(KP) = Saját kezéhez

E rövidítések a cím elébe irandók.

Tovább adta:

vezetéken	hivatalnak	hó és nap	óra, percz	napszaka
41	11			

A feladó által kívánt irányítás:

Rendeltetési hivatal	pénztári szám	osztály	szó	jegy	díjszó	hó és nap	óra	percz	napszaka	hivatalos megjegyzések
	5909		11	11	11	3	10			

Kraxner László

Csongrádról

270 pap. Pest ságyrugyára-részv. társ.

7. ábra

A feladó hatóság (hivatal közeg) mely ministerium alá tartozik?

Honvédelmi

Mely ministerium érdekében táviratozik?

Belügy

Kívánt külön kezelések jelzésül:
= D = Sürgös
= RPs = Válasz fizetve x szóért
= RPDx = Sürgös válasz fizetve x szóért
= RPsRXP = szóért, fizetet (csak belföldör
= TO = Összeol
= PO = Távirat
= Sürg

Díj. korona fillér

Az elfogadó neve

ÁLLAMI TÁVIRAT.[1]

Fizetve

Tovább adta

vezetéken	hivatalnak	hó és nap	óra percz	napszaka
328	11	11	10	

A távirat osztálya	pénztári szám	Díjszó, esetleg díj- és tényleges szó (törtalakban)	nap	óra	percz	napszaka	hivatalos megjegyzések és utirány
3	4659	5 11/33	12	9	VI		

ap=10

K.u.k. [illegible] Ko 46 Kommandó II Ersatz.

Püspökladány.

Kérem Gombos [illegible] 29 éves 1915/130 számu katona részére a szegedi honvéd kerületi parancsnokság által engedélyezett szabadság levelét hivatalom címére megküldeni. Ha a parancsnokság értesitése még

8. ábra

9. ábra

A feladó hatóság (hivatal közeg) mely ministerium alá tartozik?

Mely ministerium érdekében táviratozik?

Kívánt külön kezelések jelzésével:
= D = Sürgős
= RPx = Válasz fizetve x szóért
= RPDx = Sürgős válasz fizetve

Díj: korona | fillér

Az elfogadó neve

ÁLLAMI TÁVIRAT.

SZEGED 916 SZEPT. 1 D

Tovább adta:

vezetéken	hivatalnak	hó és nap	óra perca	napszaka

A távirat osztálya	pénztári szám	Díjszó, esetleg díj- és tényleges szó (törtalakban)	nap	óra	percs	napszaka	hivatalos megjegyzések és útirány
	5913	17	11		1300		

c. p. — Pest Könyvnyomda-Részvénytársaság

10. ábra

A frankójegyek felragasztására illetve a bélyegző lenyomat részére szánt hely.

Díj: korona | fillér

Az elfogadó neve

TÁVIRAT

Tovább adta:

vezetéken	hivatalnak	hó és nap	óra, perc	napszaka

A távirat osztálya	pénztári szám	Díjszó, esetleg díj- és tényleges szó (törtalakban)	nap	óra	perc	napszaka	Hivatalos megjegyzések és útirány

Külön jelzések:

= D = Sürgős
= RPx = Válasz fizetve x szóért
= RPDx = Sürgős válasz fizetve x szóért
= RPxRXP = Válasz fizetve x szóért, fizetett küldönccel (csak belföldön)
= TC = Összeolvasandó
= PC = Távirati vételjelentés
= PCD = Sürgös távirati vételjelentés
= PCP = Vételjelentés postán
= PS = Utánküldendő
= PR = Postán ajánlva
= XP = Küldönc fizetve
= XPT = és = XPP = küldönc fizetve távirati, illetve postai értesitéssel (Csak külföldre)
= XPx = Fizetett x összegü küldönczdijjal (Csak külföldre)
= MP = Saját kezéhez
= TR = Távirdán átveendő
= GP = Postán átveendő
= GPR = Postán átveendő ajánlva
= TMx = X czimmel
= CTA = Minden cim közlendő
= LT = Táviratlevél
= LCO = A felvevő ország valamely nyelvén
= LCD = A rendeltetési ország valamely nyelvén
= LCF = Francia nyelven
} szerkesztett kedvezményes díju kábeltávirat

Postával (Poste)
Exprès küldönczel czimzett költségére (Csak külföldre)
Nyitottan (Ouvert)
Nappal (Jour)
Éjjel (Nuit)
} (közbesitendő)
Telefon Czimzettnek telefonon bemondandó.

Olvasható irást és pontos cimet kérünk!

(Külön kezelés jelzése):

(Czimzett neve és lakása): Rácz Emil[illegible]

(Rendeltetési hely): Szabadka

(Utolsó távirda):

Ha lehetséges [illegible]

[illegible]

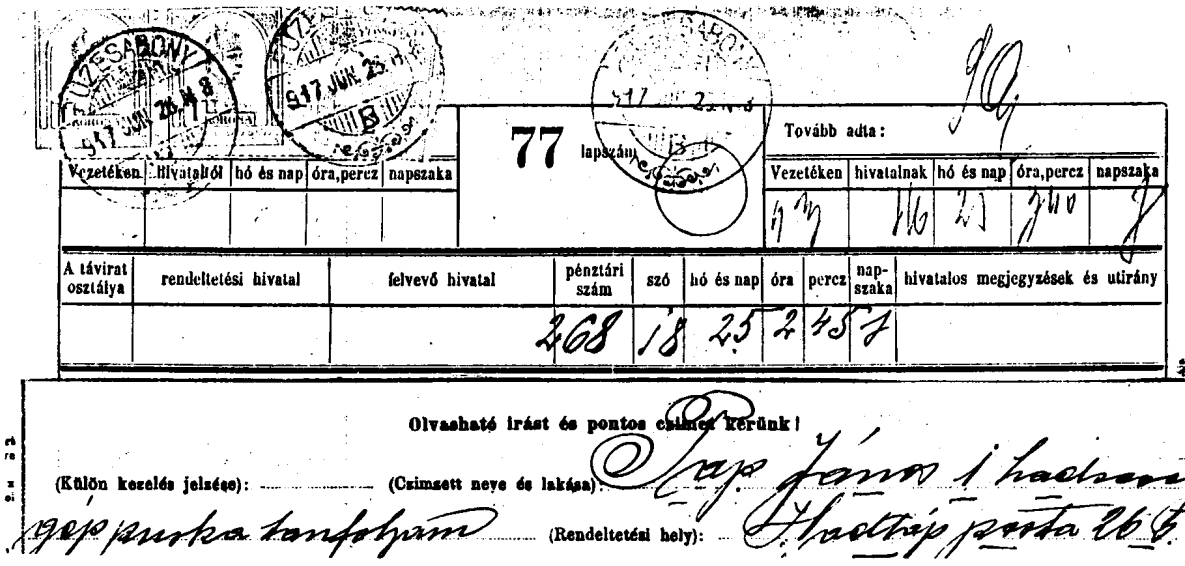
Törölte Feldmann Lid

1916 9/23

A feladó neve és lakása: Feldmann Sándor Rákosfalvi

1910. L. Magy. 30 r., II. 20 r. 1 ivan 3 drb. a p. — Pest Könyvnyomda-Részvénytársaság

783. sz. nyomtatvány. Választávirat-utalvány közönséges táviratokhoz.

11. ábra

12. ábra

MÁSOLAT

TÁVIRAT.

Lapszám: 75

Vezeték száma:

18076.

Postaig.

Budapest.

Felvette: Béky.

hivataltól	hó és nap	óra, perc	napszaka
	X/19	6 s	

BUDAPEST 42.

Továbbította:

vezetéken	hó és nap	óra, perc	napszaka

A távirat osztálya	felvevő hivatal	pénztári szám	szó	hó és nap	óra	perc	napszaka	hivatalos megjegyzések
	Budapest 2	1585	34	19	2	15	s	

Megengedem, hogy a budapesti Hungária műtrágya,kénsav és vegyi ipar r.t. /fürdő u. 8./ óradnai kirendeltségének vezetőjével Brichter Sámuellel és viszont cenzurált magán táviratokat váltsanak. Érdekeltet értesítse.

Vezérigazgatóság.

13. ábra

INHIBIERT DEPONIERT Vorrang Abschrift

Block Nr. 1
Blatt Nr. 29

Gattung: **Transittelegramm.**

Aufgenommen auf Leitung Nr. P. Li 2
Aufgenommen auf Platz Nr.
am 15/8 1917 um Uhr M. Mitt.
von durch E.K. m.p.

4271 von Budapest 78

Nr. 2939 Taxworte 7 (W Ci) am 14/VIII 5 Uhr 6 M. 8 Mitt.

Wegangabe

Dienstliche Angaben:

Stern Lublin Poczatkowska 22 =
41403 44752 87552 ++ 22 41403 44752 87552

für d.p. Abschrift. Ranich

K. u. k. Telegramm-Zensurkommission in Wien
V=1565
T-2-K. K.u.K. Zensur Kompion Budapest.

Zur gef. Kenntnisnahme, dass obiges auf heute Zahlungsfrist bestimmtes Tel. hier inhibiert wurde. Es spricht der Zensur Budapest einige vorgelegt worden sein

Befördert an am 19 um Uhr Min. Mitt. auf Leitung Nr. durch

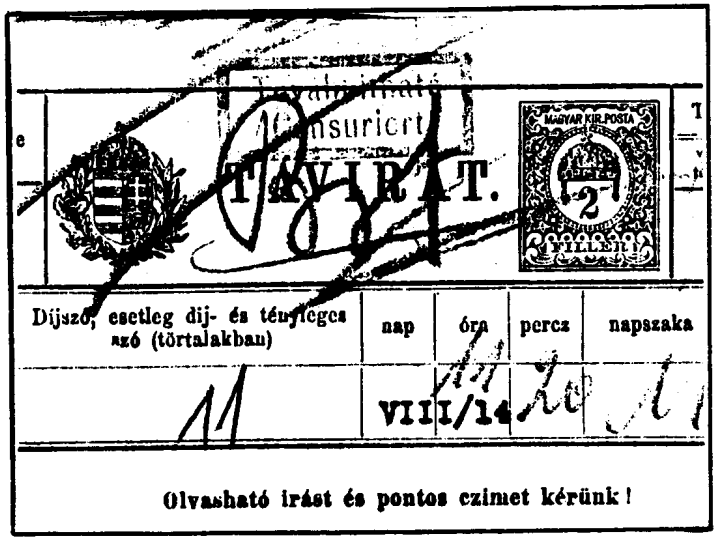
D. S. Nr. 767. (X. 1908) . . . . . 15/8 17 Vorrecht

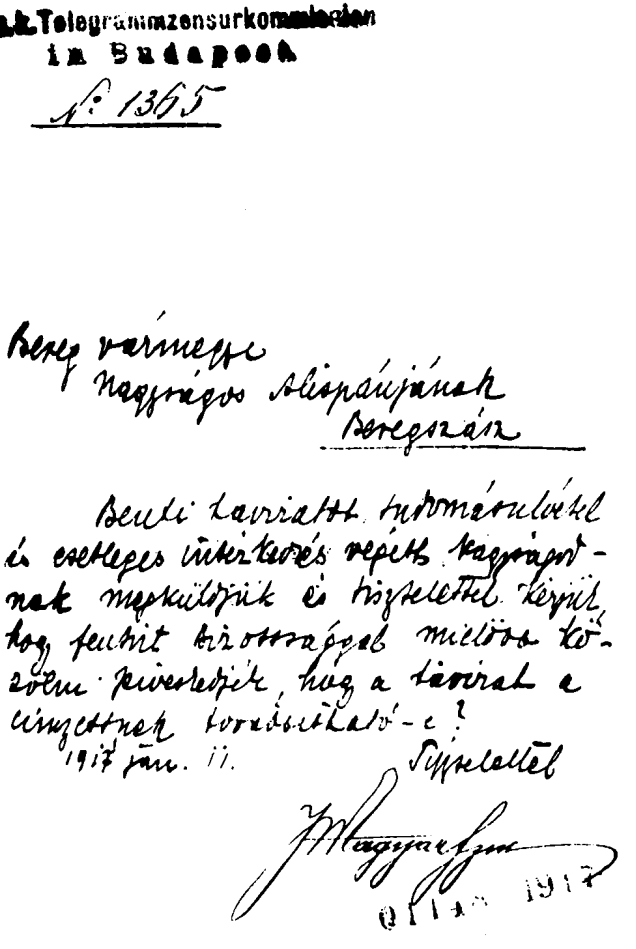
15. ábra

Tilos területre csak a táviratellenőrző bizottság által engedélyezett táviratokat lehetett továbbítani. Az engedélyezett magántáviratokról a vezérigazgatóság értesítette a postaigazgatóságot, valamint az ellenőrző bizottságot *(13. ábra)*.

A táviratok ellenőrzésekor a bizottsági tag (censor) a távirat jobb oldalának felső részén feljegyzi csoportjának számát római számmal és nevének kezdőbetűjét, hogy – bármi legyen is a távirat további sorsa – mindenkor megállapítható legyen, hogy azt melyik censor kapta kézhez. A táviratok érdemi censurálása alkalmával meg kellett győződni a feladó és a címzett kilétéről és arról is, hogy nincsenek-e azok indexen. A távirat tartalmának ellenőrzése után engedélyezi annak továbbítását vagy visszatartását. Az engedélyezett táviratokat „Zens.", „Zens. Bpest" és „Továbbítható-Censuriert" bélyegzővel látták el *(14. ábra)*. A táviratellenőrző bizottság által nem engedélyezett táviratokon a „Feltartóztatva-Inhibiert" bélyegzőt alkalmazták. Titkos szövegű és szöveg nélküli magántáviratokat nem lehetett továbbítani *(15. ábra)*. A visszatartott táviratokról a táviratellenőrző bizottság másolatot

14. ábra

16/a ábra

készített és arról az illetékes hatóságot értesítette. A másolatot a bizottsági tag minden esetben „Átmenőtávirat"-űrlapon készítette el *(16/a és 16/b ábra)*.

A gyanús táviratokat kézbesítés előtt átadták a rendőrségnek és azokat csak a címzett feddhetetlenségéről meggyőződve kézbesítették. Erről jelentést kellett készíteni *(17. ábra)*.

Censori tevékenységet folytatott a csendőrség és a rendőrség is, mind feladásnál, mind a kézbesítésnél, amikor a feladó és a címzett feddhetetlenségét vizsgálta *(18. ábra)*.

16/b ábra

K. u. k. Telegrammzensurkommission
in Budapest

Magyar Kredit egyleti visszelarov

Felvette: Vezetéken hivataltól hó és nap óra, percz napszaka	Lapszám: 68	Átmenő távirat. BUDAPEST 42.	Irányítás:	Tovább adta: Vezetéken hivatalnak hó és nap óra, percz napszaka

Átvitel osztálya	rendeltetési hivatal	felvevő hivatal	pénztári szám	szó	hó és nap	óra	percz	napszaka	hivatalos megjegyzések és utirány

Wien 34+2 1888, 33, 10, 7,...
Zensor Wien = oder Zensur in Sport erneuert vorlegen
Jassay Sarkés (Kossuth)
Anmeldet Spiritus an a Schwanenfeld, Inser Hopfensetter Tarnow und zugleich Bahnmagazin zugleichen damit Requisitionsvorbeigen drahtet Wiltner Hotel Roman Wien do Anspuhr geordnet Darkomme mit Casja erledigen = Wiltner =

K. u. k. TELEGRAMMZENSURKOMMISSION

Magyar Kredit Egylet

Tarnay

767. sz. nyomtatvány. Átmenő távirat.

Budapesti m. kir. államrendőrség

131 szám
őrszoba

Jelentés

191 7 év február hó 9. n

Tisztelettel jelentem, miszerint a cs. és kir. táviratellenőrző bizottság megkeresésére a csatolt távirat szövegére vonatkozólag eljártam és megállapitottam, hogy a táviratot Lothár Stark cég /Berlin, Friedrich-Strasse 12./ adta fel Bolgár Samu és társai cég /Erzsébet-körut 9./ cimére, melyben a táviratban angol cimmel jelzett filmek elküldését jelzi. Az angol cimnek magyar forditása Bolgár Samu szerint következő hiswife: / mein armes Weib / egy szegény asszony; bellee lightning: a ábolond szálloda; majestig bebi: kis király; manwithin: utolsó pohár; wivesriches: gazdag ember felesége; holofast: a betörők; janglemyboy: háboru és béke.-

Bolgár Samu e lefolytatott nyomozás szerint politikai szempontból kifogás alá nem esik, és igy a táviratot neki kézbesitettem.-

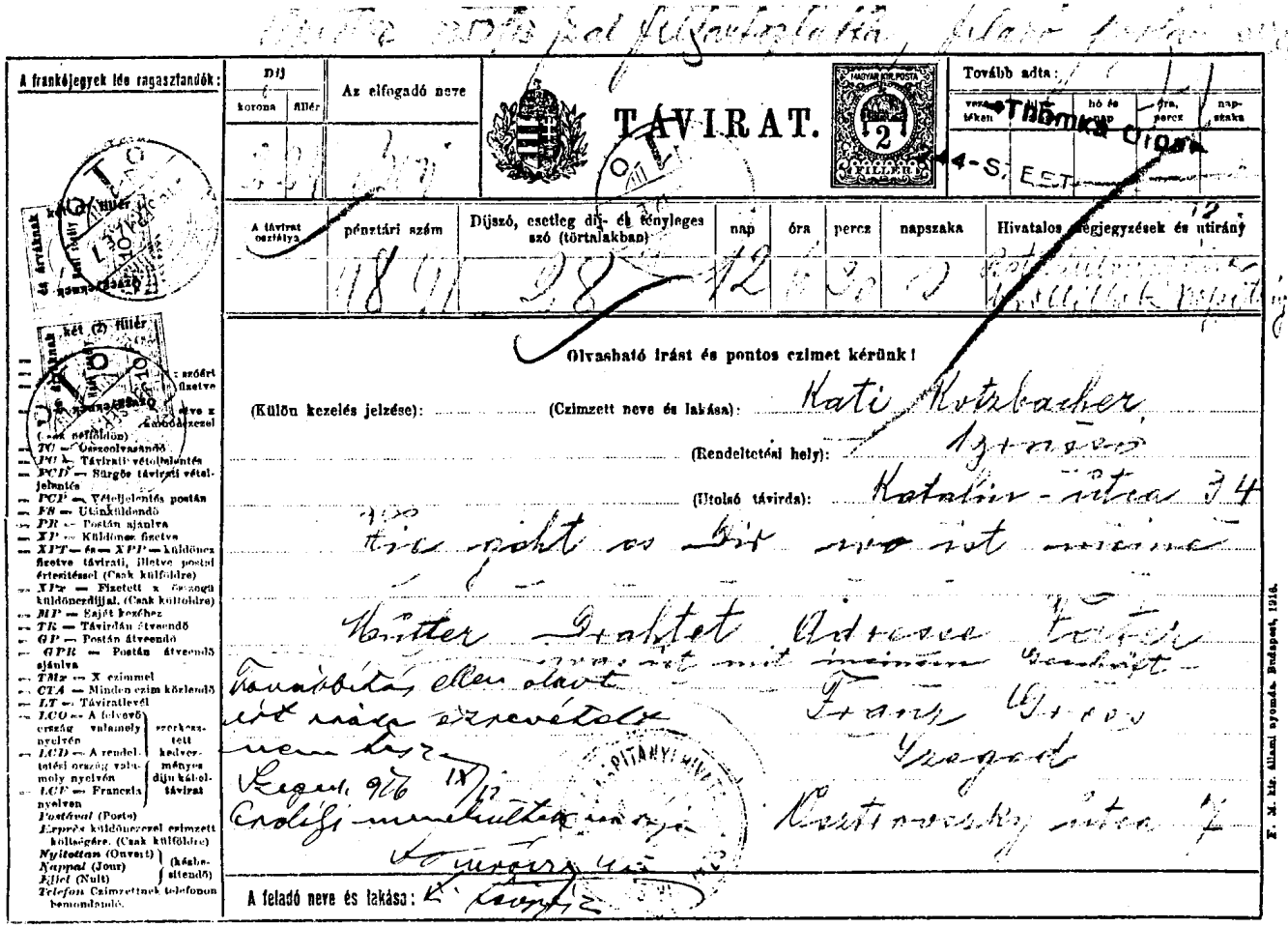
Kmft.

Látta:

csoportvezető.

detektiv.

17. ábra

A frankójegyek ide ragasztandók:
Díj
korona
fillér
Az elfogadó neve
TÁVIRAT.
MAGYAR KIR. POSTA
2
FILLÉR
Tovább adta:
vevő-téken
hó és nap
óra, perc
napszaka
1-S. EST
A távirat osztálya
pénztári szám
Díjszó, esetleg díj- és tényleges szó (törtalakban)
nap
óra
perc
napszaka
Hivatalos megjegyzések és utirány
Olvasható irást és pontos czimet kérünk!
(Külön kezelés jelzése):
(Czimzett neve és lakása):
(Rendeltetési hely):
(Utolsó távirda):
A feladó neve és lakása:
két (2) fillér
TC — Összeolvasandó
PV — Táviratvételjelentés
PCF — Sürgős táviratvételjelentés
PCP — Vételjelentés postán
FS — Utánküldendő
PR — Postán sjanlva
XP — Küldönc fizetve
XPT — és — XPP — Küldönc fizetve távirati, illetve postai értesítéssel (Csak külföldre)
XPz — Fizetett x országú küldönczdíjjal. (Csak külföldre)
BP — Saját kezéhez
TR — Távirdán átvesendő
GP — Postán átvesendő
GPR — Postán átvesendő sjánlva
TMz — X czimmel
CTA — Minden czim körlevelő
LT — Táviratlevél
LCO — A felvevő ország valamely nyelvén
LCD — A rendeltetési ország valamely nyelvén
LCF — Francia nyelven
szerkesztett kedvezményes díju kölcsöntáviratok
Postával (Posta)
Expressz küldönczczel czimzett küldeségre. (Csak külföldre)
Nyitottan (Ouvert)
Kappal (Jour)
Éjjel (Nuit)
(késbbsitendő)
Telefon Czimzettnek telefonon bemondandó.
Budapest, 1916.

18. ábra

A „KÖZTÁRSASÁG" felülnyomásról

TOMÁŠ MOROVICS (Kurim)

A BÉLYEGEK KIADÁSA

A „KÖZTÁRSASÁG" felülnyomású bélyegeket szakaszosan bocsátották forgalomba. 1918. november 23-án a *Károly-Zita* sorozat 6 értéke (Z. 231–236, MBÁ 264–269) és az 50 filléres *Feketeszámú zöldportó* (Z. 45, MBÁ 58) jelent meg. 1918. december 15-én az *Arató-parlamentes* kiadás 13 felülnyomott értékét bocsátották forgalomba (Z. 218–230, MBÁ 248–260). A *Pirosszámú zöldportó* sorozat 6 felülnyomott címlete 1919 februárjában került forgalomba (Z. 46–51, MBÁ 59–64). A kibocsátás utolsó értékeként a 2 f-es *Sürgős* bélyeg jelent meg (Z. 237, MBÁ 270). Az ugyancsak felülnyomott *Hadisegély III* bélyegek (Z. 238–240, MBÁ 261–263) forgalomba kerülésének pontos időpontja nem ismert.

A bélyegek a bélyegkép alakja és a felülnyomásra szolgáló nyomólemezek alapján *három csoportba* sorolhatók *(1. ábra)*

„A" típusú felülnyomat, 15° hajlásszöggel
Parlamentes bélyegek
„B" típusú felülnyomat, 45° hajlásszöggel
Károly-Zita, Aratós, Hadisegély III bélyegek
és a *Sürgős* bélyeg
„C" típusú felülnyomat, 45° hajlásszöggel: Portóbélyegek

1. ábra

A FELÜLNYOMÁSHOZ HASZNÁLT NYOMÓLEMEZEK GYÁRTÁSA

A felülnyomást groteszk verzál induló szedésből *könyvnyomással* végezték. A betűnagyság *10 pontos* (garmond). Az eredeti szedést sokszorosítani kellett, amit kétféle módszerrel lehetett megoldani: galván másolattal, vagy a sztereotipek kiöntésével. Mindkét módszer azonos eredményt ad, így a bélyegeken megjelenő felülnyomatból nem lehet következtetni arra, hogy melyik eljárással készült. Ezt csak a használt matricák megléte, vagy a nyomás előkészítési szakaszából származó próbanyomatok alapján lehetne tisztázni. Abból a tényből kiindulva, hogy a sztereotipek készítése a könnyebb és gyorsabb módszer, az alábbiakban ezt írom le.

„A" típusú felülnyomat

Ennél a felülnyomat tíz, egymás mellé helyezett kézi szedését helyezték *egymás alá*. A kéziszedésekből tíz szedésnyomattal papírmatricát, ebből tíz mezős sztereotipeket készítettek, ez utóbbiakból állították össze a nyomólemezt. Mivel tíz kézi szedés készült, a felülnyomat betűinek elhelyezkedésében vannak különbségek, ezek magától értetődően átnyomódtak a matricára és megjelentek a kész sztereotipeken is. A fentieknek megfelelően *tíz önálló típus* különböztethető meg, amelyek a nyomólemez soraiban ismétlődnek *(2. ábra)*.

„B" típusú felülnyomat

Az „A" típushoz hasonlóan itt is 10 db kiinduló szedést használtak, ezeket azonban *egymás mellé* helyezték. A tíz bélyegmezős sztereotipek ennél a nyomólemeznél vízszintesek.

1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
7	7	7	7	7	7	7	7	7	7
8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
10	10	10	10	10	10	10	10	10	10

2. ábra

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

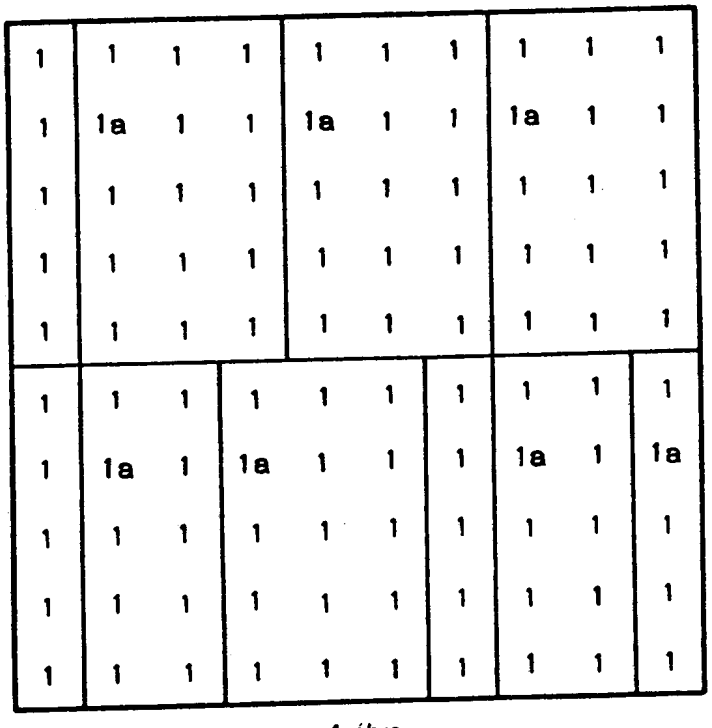
3. ábra

Természetszerűen itt is tíz elkülönülő típust lehet megkülönböztetni *(3. ábra)*.

„C" típusú felülnyomat

Ennél a nyomólemeznél *csak egyetlen* kiinduló kézi szedést használtak, ebből készítették el az egymezős matricát, amelyből azután 15 sztereotipet öntöttek ki. Ezeket hármasával öt sorba rendezték el és így készítették el a *15 bélyegképes második matricát.* Ebből a második matricából készült a szükséges mennyiségű sztereotip, amelyből a nyomólemezt összeállították.

Minthogy kiindulásként egyetlen kézi szedést használtak, ezért valamennyi felülnyomat azonos típusú. Csupán egyetlen matricamező mutat tipikus hibát, a *T betű* sérülését. Az ebből a mezőből származó felülnyomatokat ezért *1a altípusként* különböztettem meg *(4. ábra)*. Mivel a nyomólemez vízszintesen és függőlegesen is 10–10 bélyegképre készült, a három oszlopos sztereotipeket az összeállítás során kisebb egységekre is kellett bontani. A csatolt ábra egy ilyen változatot mutat be (mivel több nyomólemez készült, feltételezhetjük, hogy ezeken az *1a altípus* elhelyezkedése különböző). Lehetséges, hogy az *1a altípus* a matrica hosszabb időn át való használata következtében keletkezett, és a gyártás kezdetén készített sztereotipeken nem fordul elő.

4. ábra

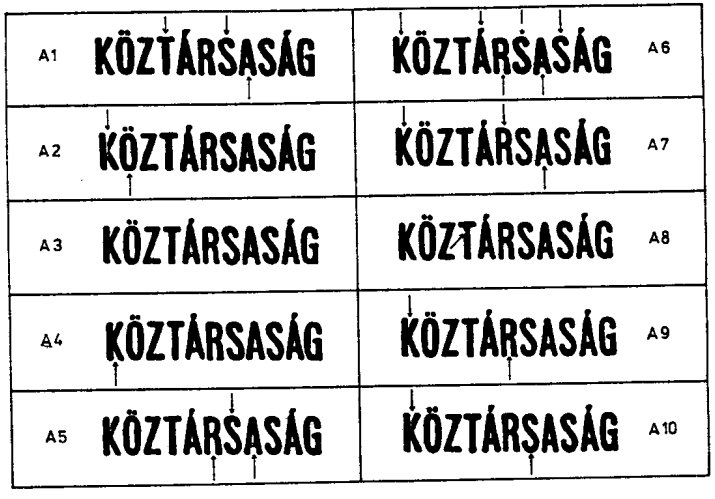
Jellemző lemezhibák

A felülnyomatokban előforduló eltérések elsősorban a betűk eltolódásában fedezhetők fel. Ezek azonban igen kis mértékűek, különálló bélyeg azonosítása ezek alapján nem könnyű *(5. és 6. ábrák)*. Az ábrákon a felső nyíl felfelé tolódott betűt, az alsó nyíl lefelé tolódott betűt jelez. A jellemzőbb, ismétlődő lemezhibákat ferde nyíllal szemléltetem. Ezek a következők:

A8: kis rovátka a T betűben

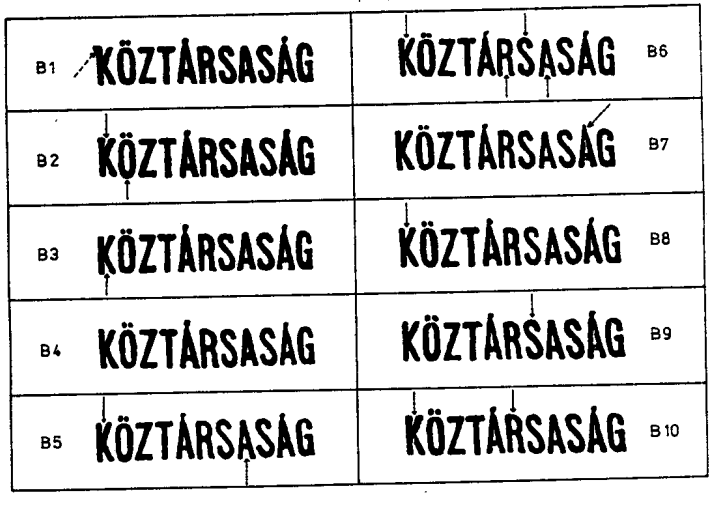
B7: az utolsó Á betű csúcsban végződik

C1: ugyancsak rovátka a T betűben

5. ábra

6. ábra

7. ábra

A B1 típusnál jelölt hiba, a kiszélesedett K betű nem matricahiba. Az eltérés a nyomóhenger nyomása következtében jött létre, valójában a nyomólemez elhasználódásának következményeként. Ennek megfelelően csak a bélyegek egy részénél, a későbbi nyomatoknál jelentkezik (ezért szaggatott nyilat használtam a jelölésnél).

A C1 és a C1a típusok között a rovátkás T betűben van eltérés, ezt a *7. ábrán* mutatom be.

Hamisítványok

A bélyegek nyomása során sok gyártási tökéletlenség – egyúttal filatéliai érdekesség – is keletkezett. A gyűjtők körében a legnagyobb érdeklődés a fordított felülnyomatok iránt mutatkozik. Ezeket hamisították is, leggyakrabban a B típusú felülnyomatoknál, továbbá a C típusú 40 és 50 filléres portóbélyegeknél. Egy könnyen felismerhető Parlamentes hamisítványt mutatok be a *8. ábrán:* ennél a felülnyomat hajlásszöge jelentősen eltér (15° helyett 25°), a betűk kontúrjai nem élesek, a festék színe szürke, szemben az eredeti feketével.

Az összehasonlíthatóság kedvéért bemutatom az eredeti felülnyomású bélyeget is a *9. ábrán.*

A meglévő ívek, ívtöredékek alapján a fentiekről mindenki meggyőződhet.

E kiadás bélyegeinek vizsgálatánál – ha nem is jöhet szóba ívrekonstrukció – a gyártási folyamat megismeréséhez, és a hamisítványok felismeréséhez viszont hasznos tapasztalatokat szerezhet az erre időt szánó gyűjtő.

(Fordította: Dr. Soóky Dezső)

8. ábra

9. ábra

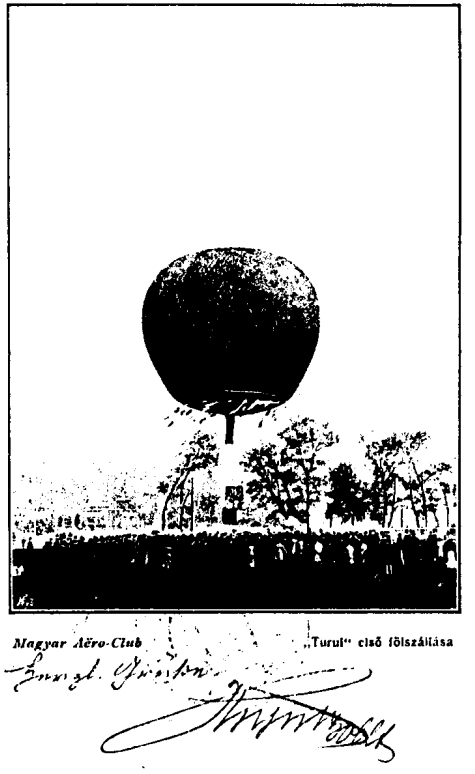
LÉGIPOSTA-ANZIKSZ

A Philatelica mindig örömmel adott helyet korábbi számainak hasábjain a légiposta témájú tanulmányoknak. Ez esetben viszont mozaikszerűen szeretnénk ugyanebben a témakörben néhány rövidebb lélegzetű érdekességet, amúgy „figyelmébe ajánljuk" módra. Szeretnénk, ha olvasóink sok hasonló érdekességgel keresnék meg szerkesztőinket, mert a Philatelica egyik fő feladata éppen a „Több szem többet lát" közmondás gyakorlati megvalósítása, természetesen filatéliai néznivalókra vonatkoztatva.

Örömmel tapasztaljuk, hogy a magyar filatéliai szakirodalom mozgásba lendült. A magyar bélyegek kézikönyvének épp ez volt a célja: megpezsdíteni az általános érdeklődést, ami magával hozza a specializált, kisebb példányszámú kiadványok megjelenését. Ilyen kiadvány dr. Simády Béla „Kárpátalja postatörténete" című műve, amely kis példányszámban, minden fontos tudnivalót tartalmazva azok számára készült, akik azt kézikönyvként forgatják.

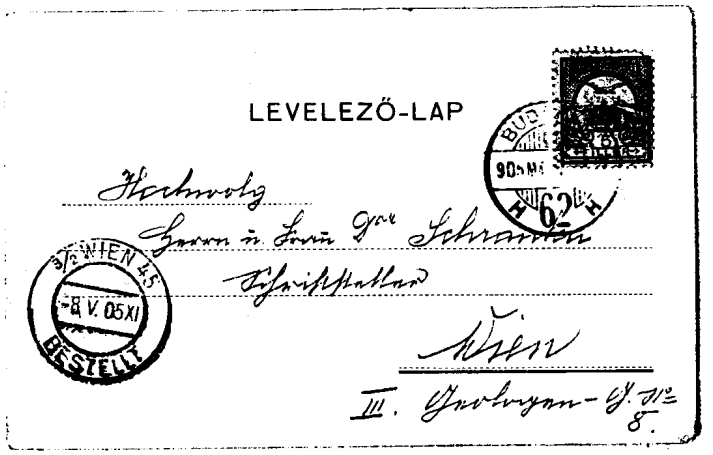
Minthogy légipostáról van szó, nem a magyar filatéliai irodalom helyzetéről, visszakanyarodunk a lényegre. A közeljövőben légiposta katalógus megjelenése is esedékes: *Alföldi László* és *Tálas István* régóta dolgoznak azon a magyar légipostai katalóguson, amelynek első része – 1930-ig – kéziratban már elkészült, és várhatóan még idén megjelenik. A katalógus a legkorábbi ballonrepülésektől kezdve dolgozza fel a magyar aviatikát és annak postai vonatkozásait, igen szemléletesen, egyik oldalon a számítógéppel decimális rendszerben feldolgozott katalógus-részt, másik oldalon a küldemény, bélyegzés stb. képét bemutatva.

Tálas István jóvoltából néhány érdekes ábrát mutathatunk a légiposta iránt érdeklődő olvasóinknak. Az *1. ábrán* a Turul-ballon felszállását mutató levelezőlap látható, amely egyúttal bizonyítéka annak, hogy – egy közelmúltban megjelent félreérthető közléssel ellentétben – a *Magyar Aero-Club* nem 1910-ben alakult, hiszen 1905-ben már levelezőlapot bocsátott ki (a lap hátoldalát a dátummal a *2. ábrán* mutatjuk be).

1. ábra

A *3. és 4. ábrán* a talányos 1918. július 4-i „Repülő Posta" feladási bélyegzőjének L.F.e. változatai láthatók. Az ismert *Melanie Siebert* címzésű lap mellett – amelynek feladója *Blau Mira,* de a feladás nagy tételben *dr. Weinert*-nek tulajdonítható – egy másik, hasonlóan kezelt és negyediki keltezésű bécsi érkezési bélyegzéssel is ellátott levél kérdőjelezi meg ezt a feltevést, hogy a lapokat egyben, ismeretségi alapon vette fel a posta, „kéz alatt". A kérdés változatlanul nyitott, hogy milyen körülmények között került sor ennek a bélyegzőnek a használatára.

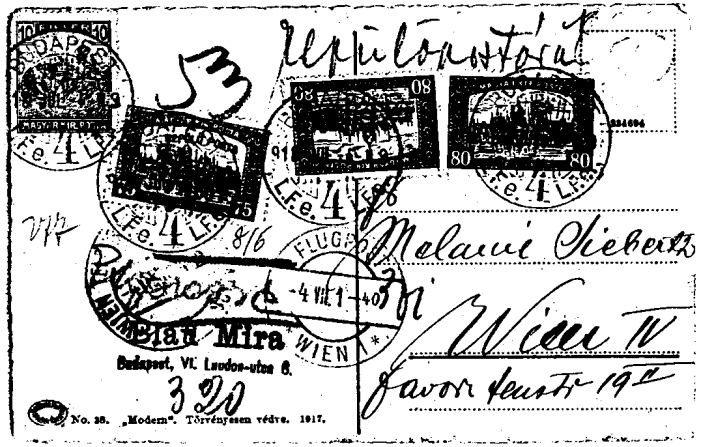
2. ábra

4. ábra

A kevésbé felderített 1920. évi LÉGI POSTA bélyegek használatának egy érdekes dokumentuma látható az *5. ábrán.* A levelet Debrecenben adták fel, Budapestre címezve, „Légipostával" jelzéssel. A boríték bal oldalán debreceni bélyegzés jelzi a november 8-i feladást, míg a LÉGI POSTA felülnyomású bélyegeket légipostai bélyegzővel érvényteleníteték, az előírásnak megfelelően. Kérdés, vajon volt-e repülőjárat Debrecenből Budapestre, ha igen, jó lenne erről to-

3. ábra

5. ábra

vábbi részleteket megtudni. Ha nem, akkor hogyan magyarázható a bemutatott boríték?

A további mozaikdarabok már csak közvetve érintik a légiposta területét, de azért érdekesek. Ismert – Hrabál László a Filatéliai Szemlében már beszámolt róla, és a MBK is jelzi –, hogy a negyvenes évek második felében a csomagok feladásánál használták – a szállítólevelek feladóvevényére ragasztva – az egyetlen magyar kényszerfelárat nyugtázó 10 és 20 filléres bélyegecskéket, a Nemzeti Repülő Alap támogatására (a húsz filléres zöld bélyeget mutatja a *6. ábra)*. Az öt kg-nál nehezebb csomagokon gyakran előfordul a húsz filléres bélyeg helyett a két db piros 10 filléres felragasztása. Ezek a feladóvevényre ragasztott bélyegek időnként fel-felbukkannak. Visnyovszki Gábor azonban olyan feladóvevényeket is talált, ahol nem ezeket a bélyegeket használták, hanem a M.SR.E feliratú, régebbi típusú repülőgépet ábrázoló, 10 és 20 fillér értékjelzésű kisebb bélyegeket. A 10 filléres színe nem piros, hanem fekete, míg a húszfilléres címlet halványzöld. A feltehetően a Magyar Sportrepülő Egylet (vagy Egyesület) bélyegein „A MAGYAR AVIATIKÁNAK" felirat utal a kibocsátás céljára. A bélyegeket a *7. ábrán* mutatjuk be, egyúttal elnézést kérve azoktól, akik elvárták volna a mélyebbre ásást és kutatást a publikálás előtt – hangsúlyozzuk: figyelemfelhívó mozaikdarabkákról van szó.

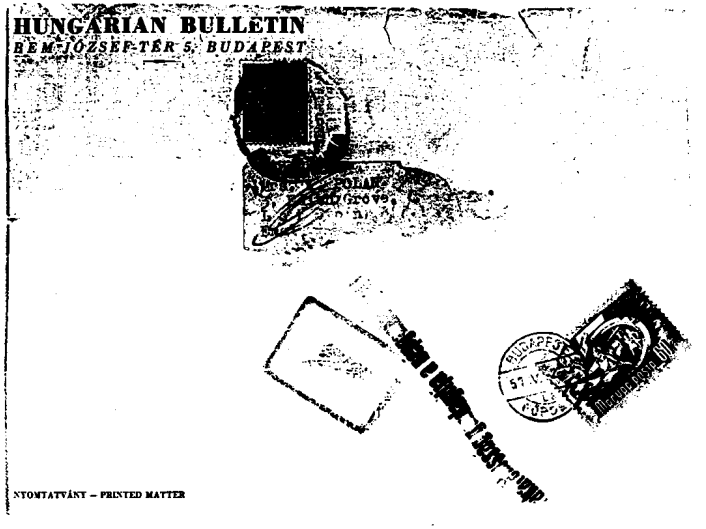

6. ábra

7. ábra

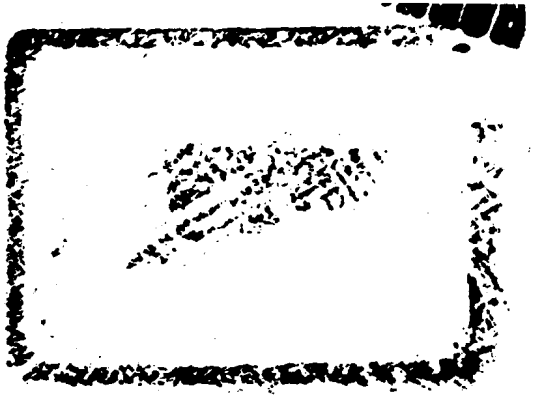
8. ábra

Az utolsó *kavics* e mozaiktöredéken ugyancsak feltételezésen alapszik. A *8. ábrán* egy megviselt, de annál érdekesebb nyomtatványfedél fotóját mutatjuk be, amelyben a Hungarian Bulletint postázták Londonba, 1951. IV. 2-i indító bélyegzéssel. A borítón 51. április 9-én lebélyegzett 2 1/2 pennys angol bélyeg látszik a lenyúzott cím fölött – feltehetően a visszaküldött nyomtatványt bérmentesítették. A borítódarabon egy „Takarékosság gazdagítja a népgazdaságot!" bélyegzés is látható, kérdés, hogy ez a kiküldéskor, vagy a visszaérkezéskor került-e a küldeményre (más a logikája mindkettőnek!).

A legérdekesebb azonban a küldeményen látható szögletes bélyegzőlenyomat, amely *eredetét* tekintve valamelyik húszas évekbeli légipostai irányítóbélyegző kivésett maradványa *(9. ábra),* rendeltetését tekintve pedig valószínűleg – egybevágva a Cornides Sándor által a bélyegzésre vonatkozó információval – cenzúrázási célokat szolgált. Kérdés: mikor, hol és hogyan fordul elő ez a légipostai eredetű bélyegzés, tud-e valaki hasonlóról?

Kíváncsian várjuk olvasóink véleményét.

9. ábra

AZ 1990-ES „FERCHENBAUER"

A Magyar bélyegek kézikönyvének megjelenése előtt jóformán csak egyetlen autentikus katalógus, a „Ferchenbauer" állt a magyar gyűjtők rendelkezésére, ha az Osztrák Posta Magyarországon bélyegek kutatásához kerestek támpontot. Kézikönyvünk megjelenése óta is – természetesen – nagy várakozással tekintünk e kiváló katalógus újabb kiadásai elé. Várakozásunk nem volt hiábavaló: az 1990-es esztendő harmadik negyedében megjelent katalógus a megszokottakon túl néhány újdonsággal is meglepett bennünket.

A kézikönyv az 1850-es kiadást még alaposabban dolgozza fel, mint az előző, 1981-ben kiadott könyv. Ezt mutatja, hogy a korábbi három oldallal szemben 25 oldalon dolgozza fel a kiadás jellemző lemezhibáit, nagy részüket fényképpel is illusztrálva. Az áremelkedések mértéke esetenként majdnem 100%, általában 15–30%. Egyes áraknál csökkenés is tapasztalható. Az ármozgásokat az jellemzi, hogy a ritkább dolgok árai meredekebben emelkednek, a gyakoribbaké kevésbé, ill. esetenként vissza is estek.

Ugyanez érvényes az 1858-as kiadásra, ugyanakkor a későbbi kiadásoknál árcsökkenés már nem tapasztalható. Az 1850–1858-as vegyes bérmentesítések általában 50%-kal emelkedtek, míg az 58-as kiadás felezései 30–100%-kal.

Számunkra – magyar gyűjtők és kutatók számára – a legkellemesebb meglepetés az 1867. évi kiadás történeti leírásában beállt változás. A korábbi katalógus szövegezésével szemben dr. Ulrich Ferchenbauer most külső kutatói segítséget is igénybe vett és ezért – a nevek említésével – külön is köszönetet mond (275. oldal).

Az ügy jelentőségére való tekintettel közöljük a vonatkozó szöveg magyar nyelvű fordítását.

Az 1867. évi forgalmi bélyegek kiadása

Kiadásra került 1867. június 1-jén a 2, 3, 5, 10 és 15 kr-os érték Magyarországon és Erdélyben, a Monarchia egyéb területein csak az előző kiadásoknak felhasználása után. A 25 és 50 kr-os kiegészítő értékeket 1867. szeptember 1-jén adták ki.

Bérmentesítésre érvényesek voltak 1871. július 31-ig a Birodalom magyar felén, az osztrák felén pedig 1884. október 31-ig. A Magyarországgal megkötött 1867. évi politikai kiegyezés létrehozta az államügyek szétválasztását, az „Osztrák–Magyar Monarchiát". Ennek következtében konzekvensen szétvált a postaügy is. 1867. május 1-jétől hivatalba lépett a messzemenően önálló magyar postaigazgatás, amelynek hatáskörébe tartozott Magyarország, továbbá Erdély, a Temesi Bánság és Szerb-Vajdaság. 1868. április 1-jétől bekövetkezett Horvát–Szlavónia betagolódása és végül 1871. január 1-jével a Határőrvidék is, amely ezideig az osztrák, illetve az osztrák–magyar közös postaigazgatás alá volt rendelve.

A postaügyek szétválasztásával egyidejűleg megállapodás jött létre bélyegek kiadására is. A kiadás arra volt hivatott, hogy mindkét postaigazgatás igényét kielégítse. A bélyegek kiadását gyorsan kellett megvalósítani, mert a bélyegek eladása a hivatalba lépő magyar postaigazgatásnak bevételeket tett lehetővé. Az előállítással az Osztrák Állami Nyomdát bízták meg, amely a bélyegeket 1867. június 1-jéig tényleg leszállította az előállítási költségek és provízió leszámlázása ellenében. Így keletkezett az „1867-es közös kiadás", amelyet minden postaterület és igazgatás részére terveztek, de a fenti elveknek konzekvens alkalmazásával a *felhasználást szétválasztva* vették figyelembe. Néha még a HATÁRŐRVIDÉK státusát figyelembe kellett venni: 1868. április 1-jétől 1870. december 31-ig az osztrák–magyar közös, majd 1871. január 1-jétől egyedül a magyar postaigazgatáshoz tartozott.

„Köszönöm Wolfgang König mérnök úrnak (Salzburg) és G. S. Ryannak (London) támogatását, amelyet az 1867-es forgalmi bélyegek kiadása fejezetének újrafogalmazásához adott."

Azt gondoljuk, hogy a fentiekhez szükségtelen kommentárt fűznünk. Örvendetes, hogy az elismert osztrák szakember megfogadta e terület autentikus kutatóinak tanácsát, szemben a Magyar Posta bizottságával, amely talán el sem olvasta a helyes fogalmazásra vonatkozó javaslatokat.

A Ferchhenbauer katalógus (vagy kézikönyv, hiszen a címe „Handbuch und Spezialkatalog" – talán a választás nehézsége miatt hívjuk valamennyien csak úgy, hogy „Ferchenbauer") az osztrák–magyar közös kiadások területén is nagy segítséget ad a magyar gyűjtőknek (Bosznia-Hercegovina és az 1918-ig megjelent katonai postabélyegek). Ezek is lényegesen bővültek és finomítódtak a korábbihoz képest.

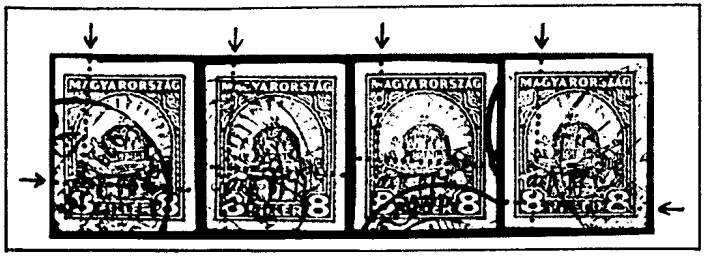
Fel kell még hívnunk a figyelmet a könyv elejére beiktatott 45 oldalas díjszabás összefoglalóra, amely részletesen tárgyalja és példákkal is bemutatja az UPU megalakulása előtti külföldi díjszabásokat – ez a magyar gyűjtők számára is nagy segítséget adhat, hiszen ezek a díjak lényegében azonosak.

Surányi László

Figyelmébe ajánljuk

KI LÁTOTT HASONLÓT? – ÉRDEKES ELFOGAZÁS

Gyakori, hogy a legközönségesebb bélyegek tartogatják a gyűjtőknek a legizgalmasabb érdekességeket. A mellékelt ábrán négy *Pengő-fillér (II)* kiadású 8 filléres bélyeget mutatok be, amelyek leáztatva kerültek birtokomba. A bélyegek ugyanabból az elfogazott ívből valók, és *Sárospatakon* használták fel őket 1929 decemberében, úgy ahogy jó ötven évvel korábban a jelentősen decentrált 71-es bélyegeket: a bélyegkép mentén ollóval vágták szét az egyes példányokat.

Vajon mi lett a többi 96 bélyeg sorsa? Kallódik-e valakinél ezekből még néhány további példány? Egyáltalán, milyen küldeményen használhatták ezeket a bélyegeket? Felhasználták-e a teljes ívet, vagy csak egy töredékét? Hol árusították ezeket a bélyegeket, a Sárospataki postán, vagy a feladó máshonnan vitte magával őket? Ablaknál adta fel, vagy levélszekrénybe dobta?

Megannyi, talán soha meg nem válaszolható kérdés. Talán épp ez a szép, izgalmas és érdekes a gyűjtésben – sok más mellett –, hogy mindig jelentkeznek megoldásra váró kérdések, felbukkannak újabb és újabb eddig ismeretlen vagy már feledésbe merült érdekességek. A magyar filatélia ilyen vonatkozásban végtelenül gazdag. Ám ahhoz, hogy ebből részesülhessünk, együttműködésre, adatcserére, és nem utolsósorban az irodalom állandó tanulmányozására van szükség. Meg kell vallanom, ez utóbbi most nem segített az elfogazott 8 filléresek kérdésében. Talán az olvasók...?

Voloncs Gábor

Küldemények csoportosításának elvei és néhány gyakorlati kérdés

VISNYOVSZKI GÁBOR

A futott küldemények, postai objektumok gyűjtése ma már a bélyeggyűjtés elválaszthatatlan része. Ám amíg a bélyegek rendszerezésének, csoportosításának gyakorlata már szinte évszázados – a motívumgyűjteményeké is már több évtizedes –, a teljes küldemények hasonló kérdéseiben a kezdeti lépéseknél tartanak a filatelisták. A teljesek gyűjtése a bélyeggyűjtésből nő ki, annak szerves részeként. A gyűjtés első fokozata is a bélyeggel függ össze: a gyűjtő célja az, hogy küldeményen birtokolja a bélyeget, illetve minél több bélyeget szerezzen meg eredeti postai anyagon. A gyűjtői tevékenység tehát a bélyegek megszerzésével analóg, csakhogy a küldeményen megszerezhető bélyeg és az eredeti használt vagy használatlan bélyeg között igen nagy a különbség. A bélyegek futott anyagokon lényegesen ritkábbak, és fellelhetőségük sokkal esetlegesebb, mint a bélyegeké. A rendszeres gyűjtés természetesen általában csak később alakul ki. Kezdetben a gyűjtőnek van egy doboza, amelyben a leveleket, lapokat stb. tárolja.

Időnként átböngészi, megállapítva, miből van több, mi hiányzik.

Ha egy kicsit is fogékony a filatélia iránt, és ideje és lehetőségei szerint állandóan gyarapítja készletét, hamarosan felfedezi a küldemények érdekességeit, sokféleségét, előbb-utóbb rákényszerülve arra, hogy anyagait csoportosítsa, majd valamilyen irányban szakosodjon. Ehhez persze már elég sok objektum szükséges.

A küldemények csoportosítása, minősítése több kritérium alapján történhet. Az alábbiakban ehhez szeretnénk néhány szempontot felsorolni.

A besorolást eldöntő főbb szempontok:

A) *A felhasznált bélyeg* – ez a leggyakoribb megközelítési mód, tekintet nélkül arra, hogy a bélyeg felhasználása hogyan történt.

B) *A küldeményfajta* – nagy vonalakban csoportosítva, pl. levelezőlap, díjjegyes, levél, ajánlott levél, csomagszállító stb.

Már ebből a szétválasztásból is látható, hogy egy postai objektumot más-más helyre sorolhatunk e két alapszempont szerint is, holott itt szakosodásról még szót sem ejtettünk. Ugyanakkor már körvonalazódnak a gyűjtés szűkítésének lehetőségei: pl. egy kiadás bélyegei, egy időszak bélyegei, egy időszak díjjegyesei, vagy ajánlott levelei stb. A szűkítésnél tehát óhatatlanul belép az *időfaktor* – ezt tekinthetjük akár önálló elemnek (C pontként), akár csak elválaszthatatlan velejárónak minden postai küldeménynél (a használatlan bélyegeknél az idő nem játszik szerepet, a használtaknál is csak részben). Az első esethez sorolhatjuk például az elsőnapi és utolsónapos, a korai és késői felhasználásokat, de fő elemmé válhat az idő például a Tanácsköztársaság 133 napjáról minden egyéb szemponttól eltekintő küldemény-gyűjtemény esetén is. Az idő nagyon lényeges szerepet kap a második esetben is, amikor nem dominál a felhasználás időpontja, egyszerűen csak létezik (inflációs időszakok, vegyes bérmentesítések), és nem hagyható figyelmen kívül. Azt is megjegyzem, hogy nagyon tanulságos a küldemények időrendbe rakása: nagyon sok érdekes szempontra irányíthatja rá ez a gyűjtő figyelmét, amit egyébként nem venne észre.

De lépjünk tovább, hiszen még nagyon nagyok a kupacok, amelyeket további szempontok szerint minősíteni szeretnénk. Ezek a további szempontok:

1. *A bérmentesítési díj nagysága*

Különösen fontos szerepet kap ez a szempont azoknál a küldeményfajtáknál, ahol lépcsős díjszabást alkalmaznak (értéklevelek, csomagszállítók, postautalványok stb.), mert ez a tényező sokkal hangsúlyosabb lehet a besorolásnál és az értékelésnél, mint a többi.

2. *A bérmentesítés módja, a felhasznált bélyegek*

Bár logikailag ez az előző pont után következik, általában meghatározóbb, mert a teljes küldemények értékelésénél majdnem mindig ez az elsődleges szempont: a bélyeg felhasználásának mikéntje (egyes, többes, színes, vegyes, összefüggő, lépcsős stb.).

Mielőtt továbblépnénk, egy egyszerű példával szeretném a kétféle kritérium jelentőségét érzékeltetni. Vegyünk egy szállítólevél-példát. Egy 10 pengős Nagy Madonna bélyeg szállítólevélen önmagában is ritkaság, és magas díjnak is minősül. Egy 1 pengős bélyeg önmagában közönséges, ám például 15 darab egy szállítólevélen már igen figyelemreméltó – ekkor mindenképpen az 1. pontban jelzett *díjnagyság* a meghatározó.

Most foglalkozzunk újra az *időtényezővel.* Logikus, hogy ezt is külön pontban – külön szempontként – szerepeltessük:

3. *A küldemény postára adásának időpontja* (a címzetthez érkezés időpontja, az eltelt idő), *az akkor érvényes díjszabás jellege* (rövid, hosszú, eleje, vége).

Ez egy igen összetett szempont, amiről köteteket lehetne írni és rengeteg példát lehetne ezzel kapcsolatban bemutatni. Az inflációs időszakok gyűjtésénél a gyűjtők és a kiállítók is általában *ezt részesítik előnyben* – legalábbis eddig – a többi szempont mellőzésével (az 1945/46-os időszakot bemutató kiállítási anyagok zömmel erre épülnek, alig találkozni kiadások vagy küldeményfajták szerinti megközelítéssel).

További szempontok:

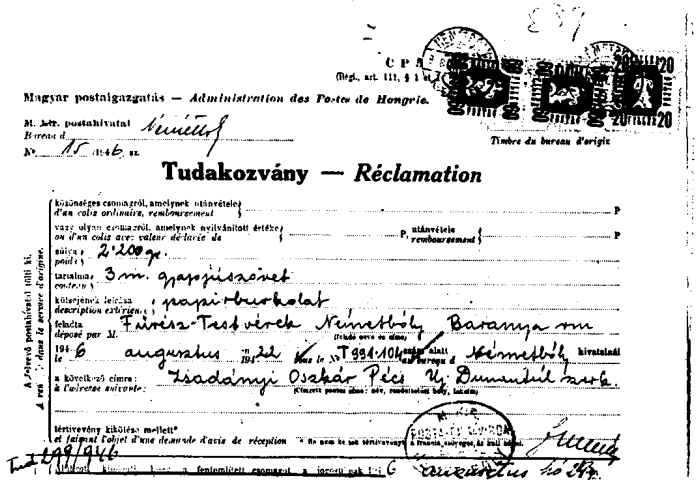
4. *A küldemény postai kezelése* (ennek jegyei, a továbbítás módja, útvonala, különleges vagy rendkívüli kezelések, pl. cenzúrázás, sérülés miatti átcsomagolás stb.).

5. *A küldemény állapota és egyéb sajátosságai* (például különleges boríték, különleges méret vagy alak stb.).

Mindezek együtt természetesen csak ritkán jelentkeznek olyan módon, hogy valamennyi szempontnak egyformán jelentősége legyen. A futott küldemények helyes megítéléséhez azonban valamennyi szempont hozzátartozik. Éppen ezért olyan gazdag a teljes objektumok világa, mert nagyon sokfélék.

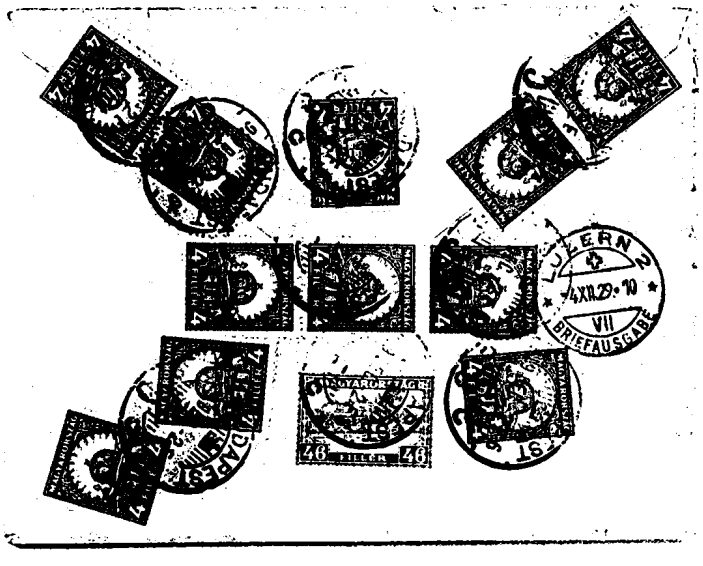
Néhány szemléltető példa talán világosabbá teszi a fentiek átlátását. Ezek bemutatása előtt azonban arra is szeretném felhívni a figyelmet, hogy az értékelési és besorolási szempontok egyúttal a gyűjtés specializálódásához is támpontokat adnak: lehet gyűjteni például visszakézbesített leveleket, céges borítékokat, kis alakú leveleket, és lehet gyűjtési szempont akár az is, hogy valaki egyszerűen csak a luxus minőséget részesíti elsőbbségben, bármilyen küldeményt besorolva gyűjteményébe, ha az különlegesen szép. Mindez persze túllép a FIP szabályzatokon, de a gyűjtés és annak tárgya mindig is sokkal gazdagabb volt annál, hogysem merev korlátok közé lehessen szorítani. A megkötöttségek a versenykiállításokra vonatkoznak, abba, hogy a gyűjteményét valaki otthon hogy csoportosítja, senkinek nincs beleszólása.

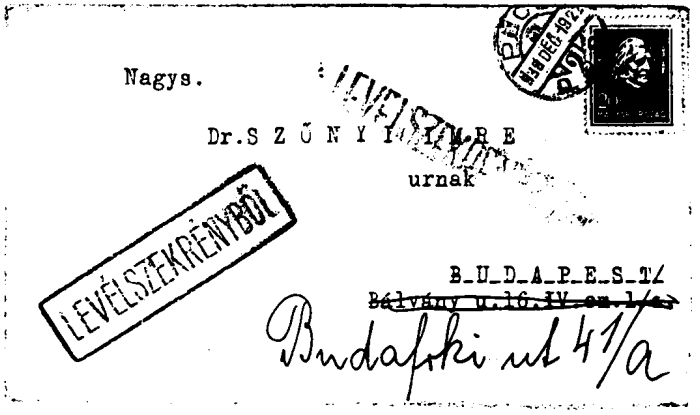
Nézzünk tehát néhány egyszerű példát. Az *1. ábrán* egy *tudakozvány* látható, Forint-filléres bélyegekkel, 1946-ból. Besorolásánál elsősorban a ritka *küldeményfajta* játszhat szerepet. A *2. ábrán* egy nem egyezményes külföldre küldött ajánlott levél hátoldalát mutatom be, a teljes 90 filléres – egyébként igen gyakori – bérmentesítéssel. Ami miatt az objektum elsősorban érdekes, az a *bélyegek kombinációja:* 46 fillér + 11 x 4 fillér, egy kétszínű, 12 bélyeges, igen dekoratív bérmentesítési mód. A *3. ábrán* látható levél a legközönségesebbek közé tartozik, mind küldeményfajtaként, mind bérmentesítésként. Különlegessége a *kétszeri, levélszekrény útján* való utánküldés (a második címzés ceruzás, az ábrán alig látszik). A kétféle „LEVÉLSZEKRÉNYBŐL" bélyegzés egy küldeményen nem mindennapos. Hasonlóan az előbbihez, a to-

1. ábra

2. ábra

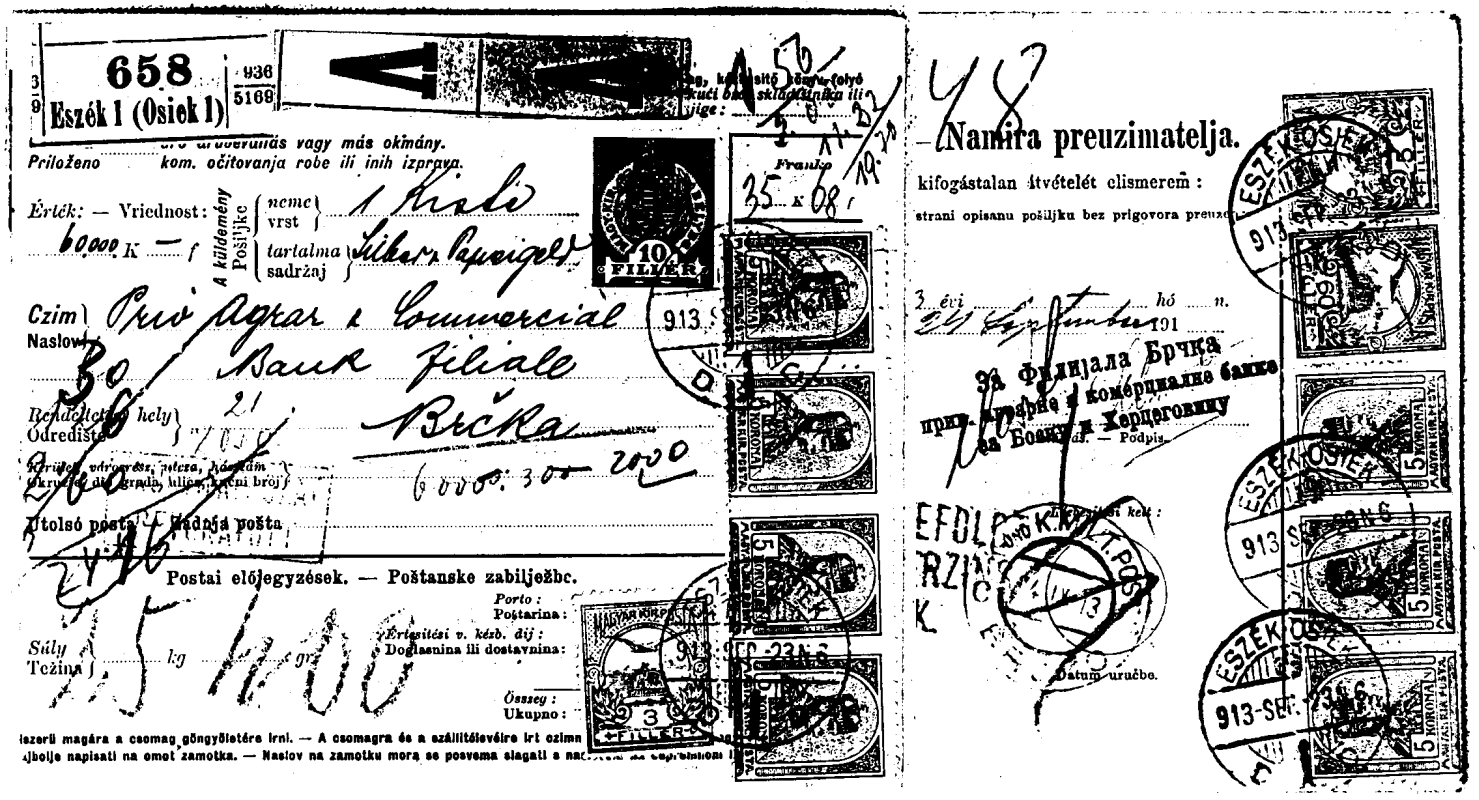

3. ábra

vábbítási mód miatt irányul a figyelmünk a *4. ábrán* bemutatott 2x20 filléres Aratós bérmentesítésű ajánlott levélre, hiszen két *cenzúrabélyegzés* is szerepel rajta – ez egyúttal gyűjtői besorolását is meghatározza.

4. ábra

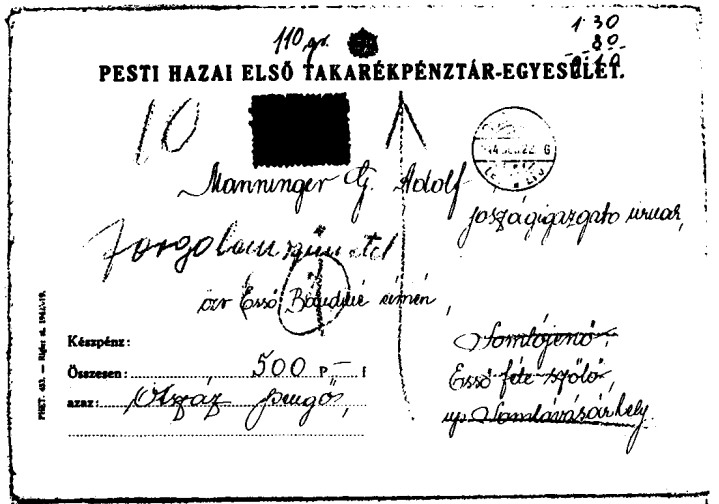

5. ábra

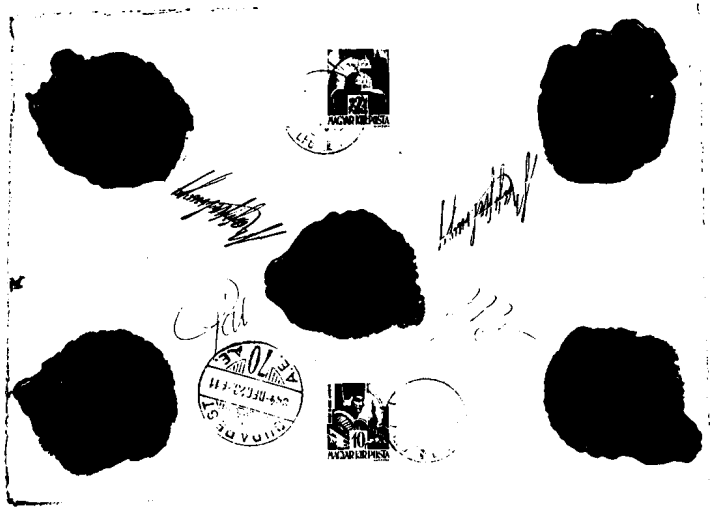
Az *5. ábrán* egy ritka szállítólevél-bérmentesítés látható (előoldal és részletes hátoldal), négyes és hármas csíkban felragasztott 1904-es 5 koronás bélyegekkel (60 000 korona értékbiztosítással feladott ezüst- és papírpénz, 25 kg 400 gramm súlyú csomagban), amely a szállítólevelekhez is besorolható különlegesen magas bérmentesítésként, ugyanakkor mint bélyeghasználat is igen ritka, hiszen az 1904-es 5 koronás rendkívül ritkán bukkan fel küldeményen – ennek megfelelően egy Turulos gyűjteményben is előkelő helyre kerülhet.

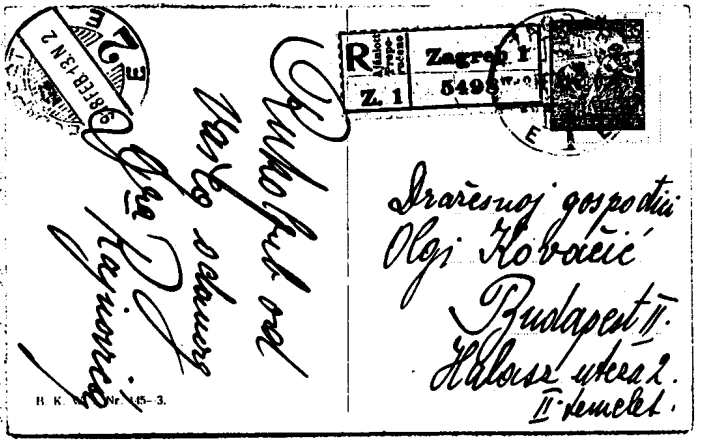
Igen érdekes darab az ugyancsak elő- és hátlapjával bemutatott *értéklevél* 1944 decemberéből *(6. ábra)*, amely az értéklevelekhez kívánkozik, de a Hadvezérek 2 pengős értékével lerótt bérmentesítése révén akár ennek a viszonylag ritka bélyegnek a használatát tarthatnánk érdekesebbnek. Valójában ezeknél *sokkal fontosabb* a feladás időpontja és helye: Budapest, 1944. december 22. A levél már nem jutott ki a körülzárt Budapestről, „forgalom szünetel" jelzéssel került vissza a 70-es hivatalba. Ez a levél már jó példa arra, hogy hányféle helyre sorolható ugyanaz a küldemény.

Egy egyértelmű darab látható a *7. ábrán:* egy képeslap, ajánlva, 35 filléres Aratós egyes bérmentesítéssel. Az ítélet egyértelmű: viszonylag a *bélyeghasználat* a legritkább, tehát a

6. ábra

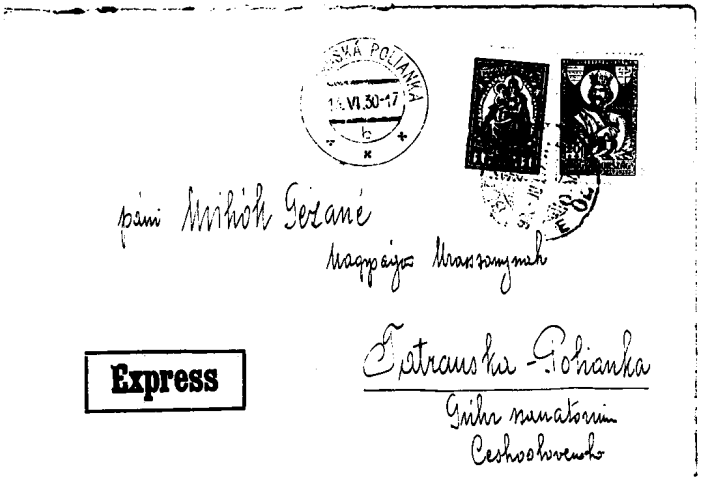

7. ábra

levelezőlap mint Aratós 35 filléres *egyes bérmentesítés* kerülhet a gyűjteménybe. Megjegyzem, a levelezőlapoknál a besorolás gyakran okozhat fejtörést, ha mind az írott, mind a ké-

8. ábra

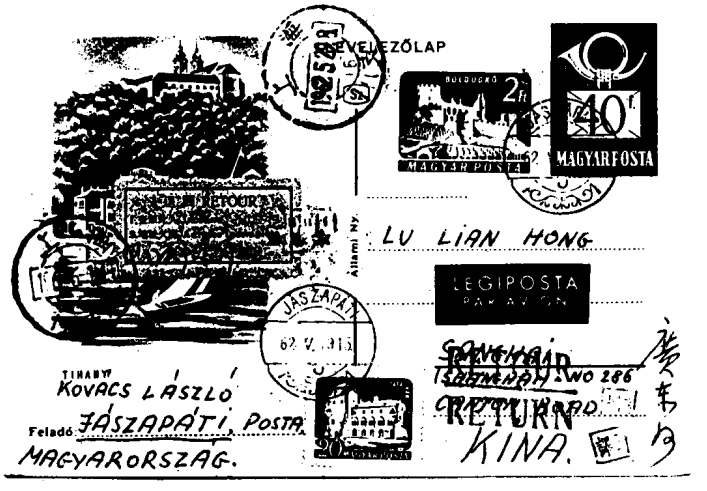

pes oldal érdekes. Ezeket ajánlatos minden esetben mindkét felükre kiterjedően vizsgálni.

Egyértelműen a *bélyeghasználat* dönti el a *8. ábrán* látható levél besorolását is: a 20 filléres *Szent Imre* bélyeg használata elég ritka. Noha a Csehszlovákiába küldött expressz-levél sem túl gyakori, a 8 filléres túlbérmentesítés miatt ez kevésbé érdekes.

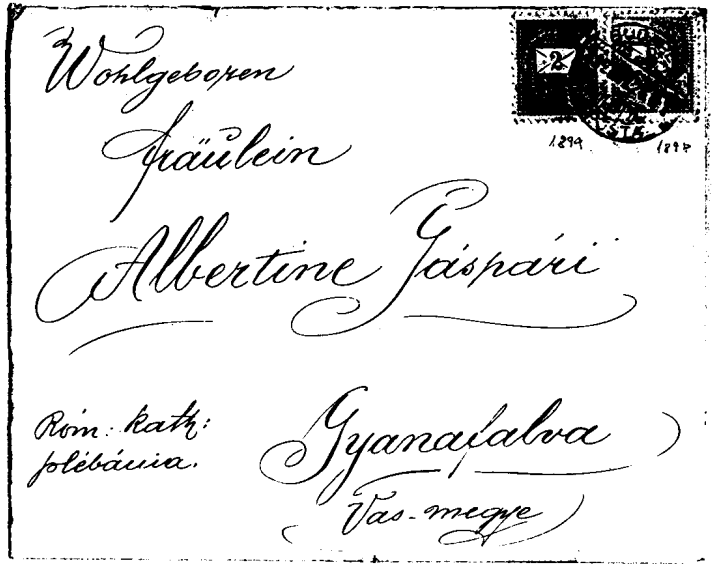
A *9. ábra* egy olyan levelet mutat, amely mint küldeményfajta is érdekes (második súlyfokozatú, 10 krajcár díjú távolsági levél), ám még érdekesebb a bérmentesítés 8+2 krajcáros kombinációja.

Ehhez járul, hogy a 8 krajcáros a viszonylag ritkább 1898-as kiadású, a 2 krajcáros pedig 1899-es. Mindez persze nagy fejtörést nem okoz: a levél a krajcáros bérmentesítések közé, az 1898-as kiadáshoz kerülhet.

10. ábra

9. ábra

Utolsóként egy „nehéz dió" következik, egy 40 filléres „TIHANY" díjjegyes, amely használtan bizony nem gyakori. De nem gyakori a Kínába légipostával küldött kiegészített díjjegyes sem. Külön érdekesség a visszaküldés és az erre utaló ragjegy. A lap tehát többféle szempontból is érdekes: nyilván a tulajdonostól függ, hogy melyik szempont szerint sorolja be a küldeményt gyűjteményébe.

E néhány egyszerű példa csak vázlatos illusztráció ehhez a kérdéskörhöz. A fenti gondolatok azonban remélhetőleg segítséget adnak a küldemények elbírálásában, és talán kedvet is csinálnak ahhoz, hogy a bélyegek mellett a küldeményekkel is foglalkozzunk, ami filatéliai látókörünket rohamosan bővítheti.

Minthogy a küldeményeknek – a fentiekből is láthatóan – számos paraméterük van, rendszerezésük nagyon könnyen elvégezhető számítógépes feldolgozással, ahol mindig az éppen kívánt paraméter szerint hívható le az információ.

EGY PONTATLAN HAMISÍTVÁNY AZ 1944. ÉVI GETTÓLEVELEZŐLAP

A híres és korrektségéről ismert svájci, Feldman árverező cég a múlt év szeptemberi árverésén egy nagy ritkaságnak tűnő „futott" budapesti gettólevelezőlapot bocsátott árverésre. A lapot az adatok szerint 1944. IX. 11-én adták fel Gyergyószentmiklóson. Feladója Klein Sándor, a 78. sz. munkaszolgálatos század beosztottja. Címzettje Klein Teréz, Budapest Dob u. (sajnos a címzés többi részét letakarja a katalógusban közölt másik objektum fotója). Tény, hogy Gyergyószentmiklóson volt munkaszolgálatos század, de ezt a lapot több okból se adhatták ott fel.

Általában a budapesti gettólapok sokáig megfejthetetlen rejtélyt jelentettek a gyűjtőknek. A kutatások témája nem a gettólapok megjelenését vonták kétségbe, hanem azoknak használatba vételét. Éveken keresztül a Filatéliai Szemle is közölte a kutatók véleményeit, állásfoglalásait. (Bíró László 1964. I. sz., Hübsch Alfréd 1964. V. sz., Kadocsa Gyula 1966. XII. sz., Surányi László 1984. XI. sz.) Egyetlen futott lap vált ismertté. Ezzel a lappal szemben magam követtem el azt a hibát, hogy szívességbélyegzésűnek, csinálmánynak minősítettem. Erre az adta az okot, hogy ezeket a lapokat közvetlenül a felszabadulás után – a nagy értékcikkhiány miatt – a budapesti 4-es hivatalban árusították. Tehát a késői – 1945. április után használatba vett gettólapok nem tekinthetők gettópostának.

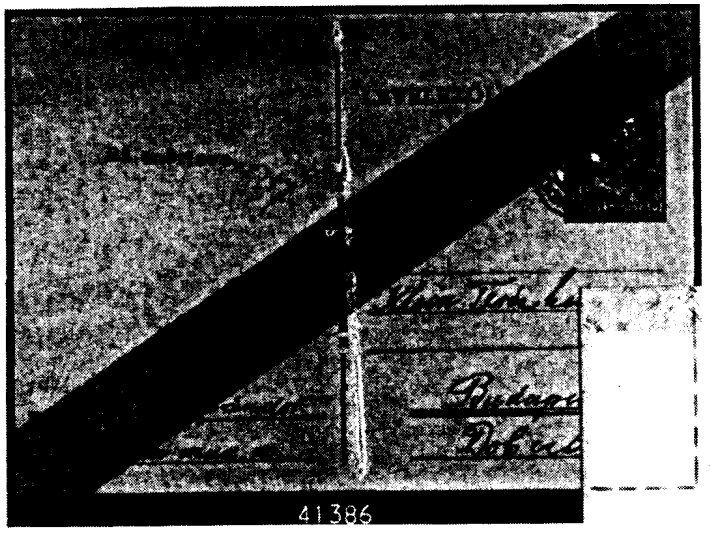
Mégis az 1984-es hibás következtetésem közlése vezetett az egyetlen ismert és valódi lap rejtélyének megoldásához. Ennek történetét a Filatéliai Szemle 1985. II. számában írtam meg. E helyen ezt nem akarom megismételni.

A most árverésre bocsátottnak súlyos hibái vannak:

- a feladási postabélyegző kelte 1944. IX. 11.;
- a lapok kinyomtatásuk után csak a pesti gettóba lettek kiadva, munkaszolgálatos táborokba nem kerülhettek.

A fentieket a következő tények bizonyítják:

A budapesti gettó felállítására 1944. november 29-én jelent meg a belügyminiszteri rendelet. A gettóban felállítandó postával viszont már a korábbi napokban foglalkoztak. Erre vall

41386 ✉ HUNGARY: 1944 Labour camp in Gyergyoszentmiklos, special 18f postcard with yellow ovpt strip for Jewish Camps, from a Jewish inmate to his relatives in Budapest, showing camp censor mkg, very rare, ex. Rampacher, with his cert.

a postavezérigazgatóság intézkedése a gettólapok megrendelésére. A megrendelőlevél szószerinti szövege:

„M.kir. postavezérigazgatóság
246.026/1944/IV. 3. szám Tárgy: sárga sávval ellátott levelezőlapok megrendelése

A m.kir. állami nyomda Igazgatóságának,
Budapest 1.
Postafiók 1.

A rövid úton folytatott tárgyalásokkal kapcsolatban felkérem az Igazgatóságot, szíveskedjék a 12 és 18 filléres levelezőlapok egy részét a levelezőlapok címoldalának alsó sarkából kiinduló, átló alakban elhelyezett, 2 cm széles sárga sávval ellátni.

Az így előállított levelezőlapokból első készletül 50 000 – 50 000 drb-t szíveskedjék sürgősen az értékcikkraktárba szállítani. A további mennyiséget az értékcikkraktár rendeli meg.

Budapest, 1944. évi nov. hó 24-én.

A postavezérigazgatóság megbízásából:

Dr. Hantal s. k.
postafőigazgató"

Az iratra ráírták még a következő megjegyzést:

„Leszállítva 1944 novemberében
12 f-es 49.859 darab,
18 f-es 49.804 darab

olvashatatlan aláírás"

A fenti hivatalos megrendelés dátuma és a kész lapoknak a leszállítása tehát lehetetlenné tette a két hónappal korábbi felhasználást. Ha feltételezzük a bélyegző keleténél a IX. hónap téves beforgatását a XI. helyett, ezt is megcáfolja a feladási nap kelte: 11.!! Ez már nem lehet tévedés. A lapokat november 24-én rendelték meg, a leszállítás tehát csak később történhetett. Felmerülhet annak a feltevése, hogy talán korábban is készítettek ilyen lapokat. Erre rácáfol a fenti megrendelésnek az a szövegrésze, amely így szól: „Az így előállított levelezőlapokból *első készletül...*"

A fentiek magukért beszélnek: *a háború után kiárusított lapot használták fel a hamisítás céljára.*

Az árverési katalógus még megjegyzi, hogy az objektum nagyon ritka és valódiságát Rampacher bizonyítvánnyal igazolja. Hogy mit ért Rampacher Pál bizonyítványa, ahhoz jobb ha nem fűzök kommentárt. A tárgyalt levelezőlapnak oly szűk a szakértői köre, hogy nem lehet azon csodálkozni, hogy a különben általam is nagyra becsült Feldman cég a legjobb akarattal bocsátotta árverésre.

Surányi László

MAFITT-HÍREK
ELŐADÁSOK, KOMMENTÁROK

A Magyar Filatéliai Tudományos Társaság gazdag programmal zárta a tavaszi idényt. Az előadásokat itt nem soroljuk fel, azokat a Filatéliai Szemle rendszeresen kommentálta, és remélhetőleg hamarosan megjelenik e székfoglaló előadások összefoglaló kötete is.

Két olyan előadásról mindenképpen szólni kívánunk, amelyek valamilyen módon eltértek a többitől. Az egyik ilyen előadás *dr. Nagy Ferenc,* bécsi tagtársunk székfoglalója volt, címe: *Magyar gazdasági érdekeltségek Ó-Romániában 1867–1869.* Az előadás témája az 1867-es romániai magyar postahivatalok működése és annak gazdasági háttere volt. Illusztrációként dr. Nagy Ferenc egyedülálló gyűjteményének darabjai szolgáltak. Ezek a dokumentumok a hat romániai magyar postahivatalból származó érdekesebbnél érdekesebb küldemények. (Terveztük, hogy néhányat ezek közül csupán illusztrációként kiragadva itt is megmutatunk, de úgy véljük, ez az anyag megérdemli, hogy teljességében és összefüggéseiben mutassuk be egy későbbi alkalommal.) Az előadás rendkívüliségét azonban nemcsak a tartalom adta – ez gyakori a Mafitt más székfoglalóin is –, hanem az előadás *körülményei* is. Az október 26-án esedékes előadássorozatot ugyanis megtorpedózta a taxissztrájk. *Dr. Kamody Miklós,* aki a másik előadást tartotta volna, már a délelőtt folyamán lemondta az előadást telefonon, mert kilátástalan volt a feljutása az Akadémiára Miskolcról. Az Akadémián érdeklődőket elküldték, hogy elmarad az előadás. A meghirdetett kezdési időpontban, délután három órakor hét Mafitt tag ült csüggedten az Akadémia elnöki tanácstermében. És háromkor „beesett" dr. Nagy Ferenc és megtartotta diavetítéses előadását! Mint kiderült, 12 órán át állt a kocsija az Erzsébet-hídon, előző nap éjféltől 26-án déli tizenkettőig. Ezután tudott csak visszafordulni Budára, és épphogy eljutni az előadásra, ahol a hét Mafitt tag és a közreműködők feszült figyelemmel halgatták végig a kiváló székfoglalót, amelyen nem hagytak nyomot az előző éjszaka történései. Ám már ekkor elhatározás született, hogy az előadást „békés" körülmények között újra meg kell tartani – erre 1991. szeptember 14-én került sor.

dr. Nagy Ferenc

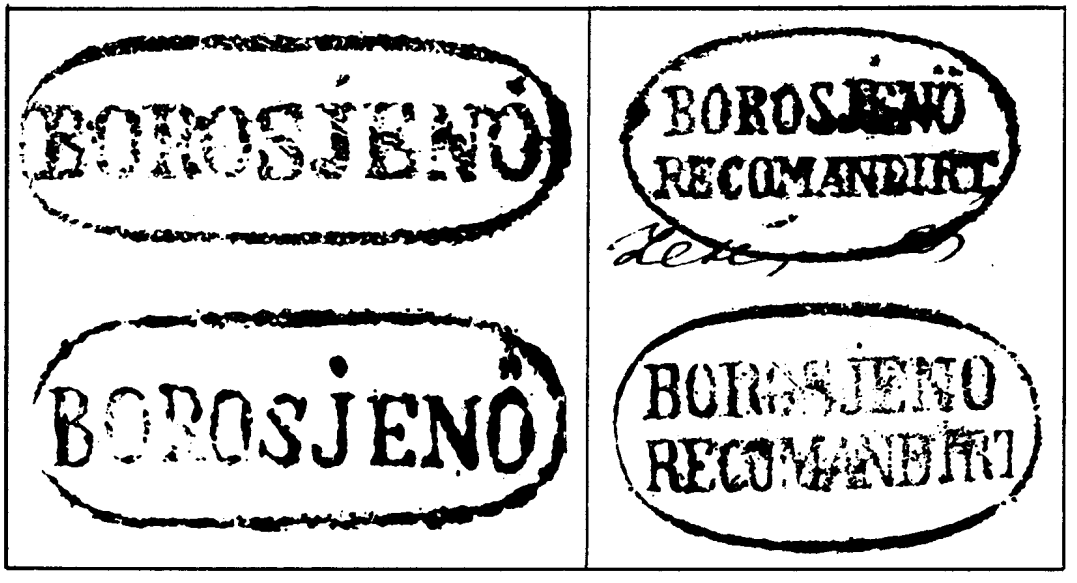
A másik előadás, amely feltétlenül figyelmet érdemel, a június 12-én megtartott egyik előadás volt, amelyet a Mafitt egyik romániai tagja, *Cserni György* tartott, Aradról. Székfoglalója a magyar bélyeg előtti hamisítványokról szólt, amelyeket évek óta tanulmányozott, és a hamisítványok ismérveit részletes elemző munkával határozta meg. Az alábbiakban előadását kivonatosan – beiktatott összevonásokkal – a *Philatelica* olvasóival is ismertetjük.

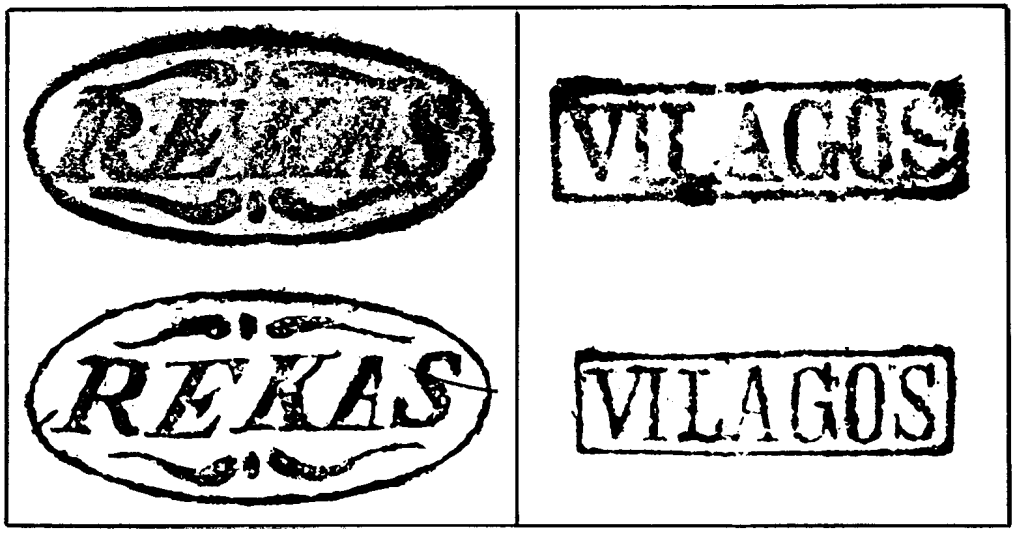
Cserni György (Arad):

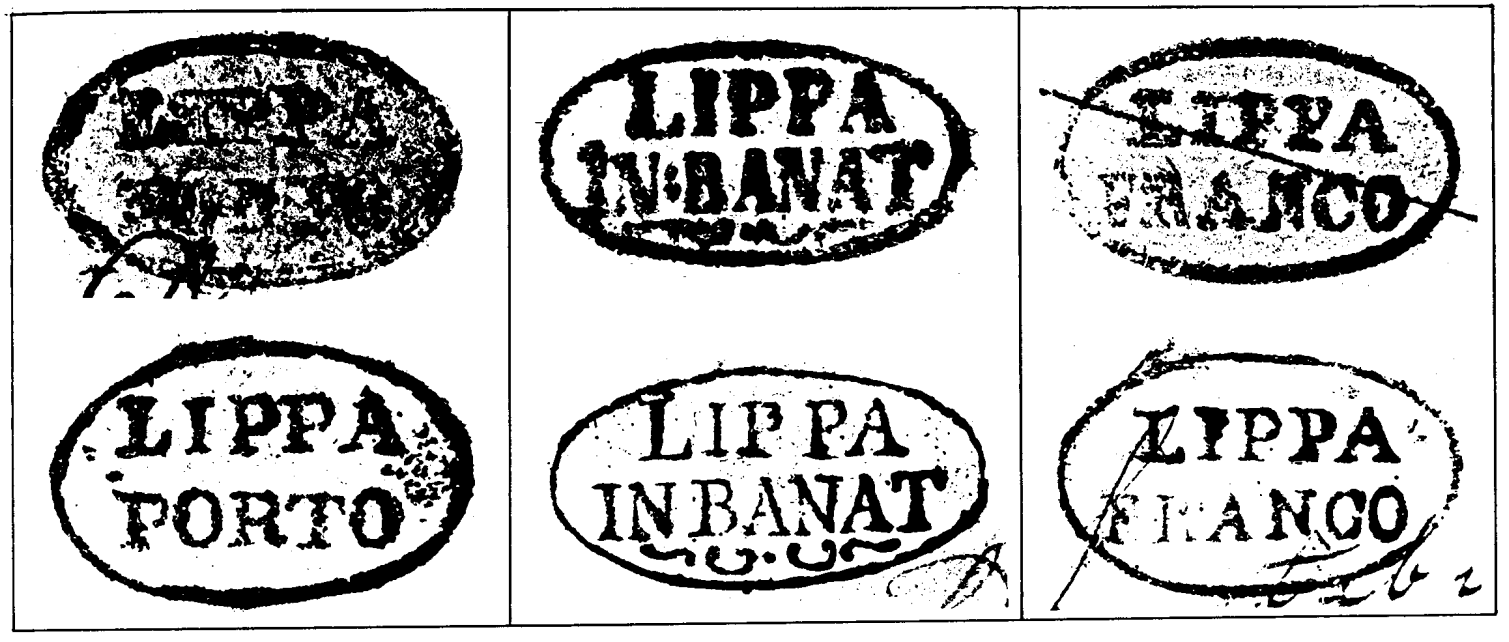
MAGYAR BÉLYEG ELŐTTI LEVELEK HAMISÍTVÁNYAI

Az előadó méltatta a magyar bélyeg előtti levelek gyűjtésének fejlődését, kifejtve, hogy ezek a küldemények lényegében felzárkóztak a világszerte kedvelt magyar klasszikusok mellé. Döntő mozzanat volt *Térfi Béla* úttörő kézikönyve. A népszerűsítésben szerepe volt *Bér Andor* aranyérmes sikereinek is, és újabb lendületet adott a gyűjtésnek a *Bér–Makkai–Surányi* kézikönyv.

Mint Arad megye postatörténetének gyűjtője, Cserni György is nagy érdeklődéssel fordult a bélyeg előtti levelek felé, igyekezve elsajátítani azokat az ismereteket, amelyek ezen a területen szükségesek és fontosak.

BOROSJENÖ
BOROSJENÖ
RECOMANDIRT
BOROSJENÖ
BOROSJENO
RECOMANDIRT

REKAS
VILAGOS
REKAS
VILAGOS

A nyolcvanas évek első felében magyarországi cserekapcsolata révén – hiányjegyzékének megküldése után – több, évek óta hiába keresett bélyegzésre tett szert. Feltűnt azonban, hogy a levelekben nem minden szabályos, egyes jelek hiányoztak azokról, mások tévesen voltak feltüntetve. Az a gyanú merült fel benne, hogy a levelek *újabb keletű hamisítványok*. Széles körű kutatómunkát indított hasonló jegyeket mutató bélyeg előtti levelek felderítésére, ezek bélyegzéseit összehasonlította levéltári eredeti anyagokéval. A bélyegzések egyforma méretűre nagyított fotói alapján kétségtelenül igazoltnak vehető, hogy hamisításról van szó (a bélyegzések képeit mellékelten bemutatjuk; a felső bélyegzések eredetiek, az alsók a hamisítottak).

Megerősítette ezt az a grafológiai szakvélemény, amit ügyészségi bűnügyi szakemberek adtak, arra a következtetésre jutva, hogy „az írások újkeletűek, jellegzetességük a habozás, remegés, a folyamatosság nem természetes megszakítása". A viaszpecsétek sem tűntek eredetinek.

A továbbiakban Cserni György hangsúlyozta, hogy nagyon jó hamisítványokról van szó, feltehetően a hamisító állandóan tökéletesítette ismereteit és technikáját egyaránt. Minden hamis levél egyedi alkotás, figyelmes és minden részletre kiterjedő vizsgálat szükséges felismerésükhöz. De éppen ezért fontos azoknak a jegyeknek az összefoglalása, amelynek alapján a hamisítványok felismerhetők és azonosíthatók.

A hamisítványok jellemzői

1. A hamisító korabeli papírost használt, valószínűleg levéltári eredetűeket. A hamisítás többféle módon történhetett:
   - *bélyegzés nélküli hivatalos* levelekre (a hivatalos utalások eltávolításával);
   - *nem postán továbbított* levelekre;

- olyan levél lapjára, amelynek csak *egyik oldalán* volt írás;
- rövid leveleknek *üresen maradt* lapfelületeire.

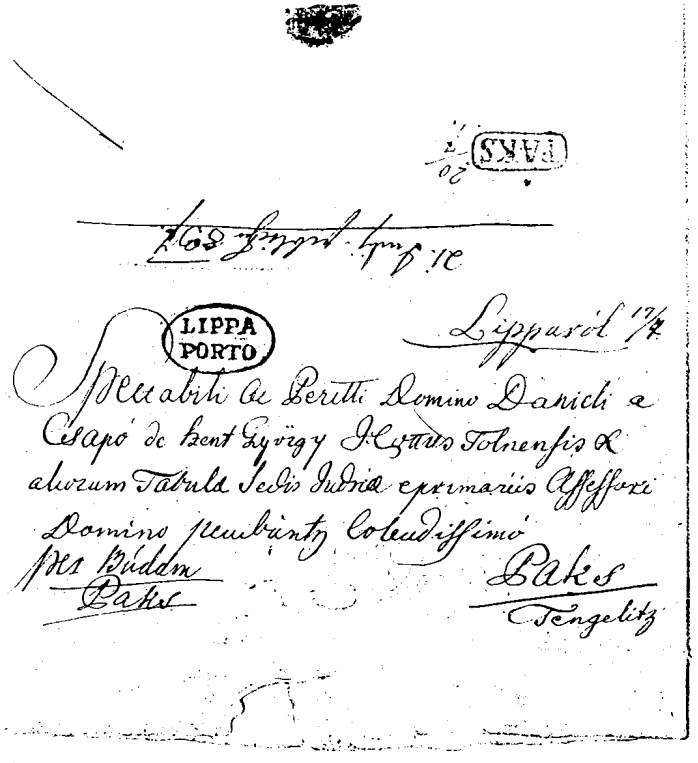
2. A zavaró adatokat a levélről el kellett távolítani, ennek következtében előfordult hogy a levél furcsa, nem természetes alakú, de ez az ügyes hajtogatás révén csak akkor tűnik fel, ha a levelet kibontják.
3. Az eredeti eltüntetett keltezést a hamisító a legtöbb esetben pótolta, valahol a levél belső részén, vagy a bélyegzés mellett, esetenként a hátoldalon, eltérő színű tintával, „érkezett" vagy „jött" kiegészítéssel.
4. A hamisító feltehetően azzal akarta alátámasztani a bélyegzés eredetiségét, hogy ráírta a címoldalra a feladási helységnevet, vagy a levéltovábbítás útvonalát, esetleg mind a kettőt. Ez gyakran szerepel eltérő színű tintával, azzal, amelyet a díj feltüntetésére használtak, ami arra utalna, hogy ezekben az esetekben a postatisztviselő jegyezte fel az útvonal helyiségneveit (valójában ezt legtöbbször maga a feladó írta a levélre).
5. Előfordul, hogy a postadíj nem felel meg a postaútra kiszabott tarifának, vagy ellentmondóak a jelzések, és a frankós levélen esetleg portódíj van, vagy fordítva. Olyan nem hivatalos levelek is előbukkantak, ahol hiányzott a postadíj vagy az ajánlási díj.
6. A hamisító az újracímzéshez és az egyéb jelzésekhez általában *lilásbarna,* vagy *elmosódott szürke* színű tintát használt, az utóbbit többnyire érkezési dátumnál, vagy a postadíj, ill. a postaútvonal feltüntetésénél.
7. Nem döntő kritérium, de a megfigyelésekből adódik, hogy a levelek előlapja általában tiszta, nincs rajtuk a levéltári levelek áthajtogatásból adódó jellegzetes törése.
8. A levélzáró viaszpecsétek zöme csak töredéke az ép pecsétlenyomatnak, többnyire csak viaszmázolás, azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy a pecsétnyomó rajza ne legyen felismerhető. Az is valószínű azonban, hogy a hamisítások későbbi szakaszában a hamisító eredeti pecsétnyomókat is használt, amire abból lehet következtetni, hogy a teljes viaszpecsétes levél pecsétcímere nem szerepel a feladási hely szóba jöhető családi címerei között.

A levélnyitásnál keletkező háromszögletű vágás, vagy a felszakítás során kiszakított rész többnyire a hamisító figyelmi körén kívül maradt, így a pecsét alatt nem lelhető fel a felnyitáskor visszamaradó papírdarabka. Olyan levél is felbukkant, ahol a kivágást a levélre hamisította, ellenben a viaszpecsét alatti papírmaradék pótlását elmulasztotta.

9. A hamisított bélyegzők minden bizonnyal gumiból készültek. A betűk jellege, a bélyegzők mintái észrevehetően eltérnek az eredetitől. Az előadó által megvizsgált 25 db hamisított bélyegzés vonalai vékonyabbak és élesebbek az eredetinél, ahogy ez a bemutatott példákon is jól látható.
   A hamisító leleményessége oly messzire ment, hogy nem létező bélyegzéseket is alkotott. Cserni György 1983 nyarán kapott gyűjteménye részére egy 1785-ben feladott levelet ismeretlen SIMÁND bélyegzéssel. Simánd Arad megyei község. Arad első postabélyegzője Müller és Térfi katalógusaiban 1786-ból ismeretes. Nehezen hihető, hogy Simánd községnek hamarabb lett volna bélyegzője, mint a megyeszékhelynek. Mindemellett Márki Sándor „Arad vármegye története" és Gecsei Lajos – Lipták István: Postatörténeti emlékek Békés vármegyéből c. munkái is igazolják, hogy Simándon a posta működése 1785 és 1788 között szünetelt.
   Nagy a valószínűsége, hogy más fantombélyegzések is léteznek.
10. A hamisítások időszakában meglepően sok olyan bélyeg előtti levél került filatéliai forgalomba, ahol bélyegzés helyett rajzolt feladási hely szerepel. Így például SZILAY (Zilah), SZAKÁL, HATVAN, POST. SÜMEG stb. Ezek a Filatéliai Szemle 1983 novemberi számában bemutatásra kerültek. Ha feltételezzük, hogy a rárajzolás egy bélyegzés nélküli, eredeti – hivatalos – levélre történt, ami nagyon valószínű, akkor valóban csak a modern technika segítségével állapítható meg, hogy ez a különlegesség hamisítvány-e.

Az előadó ezeket az ismérveket diavetítéssel is bemutatta, és részletesen elemezte a hamisítás következményeit. Az előadást követően élénk vita alakult ki. A Mafitt négytagú bi-

zottságot hozott létre, amely a tényfeltáró munkát tovább folytatja, részben az ismérveket, részben a hamisítványok eredetét illetően. Egy teljes hamisítványt ábrán is bemutatunk.

A Mafitt a Philatelica által is kéri, hogy akinek az elmondottak alapján azonosíthatóan kétes bélyeg előtti levél van a gyűjteményében, keresse meg a bizottságot (Bér Andor vagy Voloncs Gábor címére írt levélben, a Mabéosz címére küldve).

Figyelmébe ajánljuk

KÖNYVISMERTETÉS

A könyv címe a borítólapon:
MAGYAR NEVE
Határon túli magyar helységnévszótár

A könyv címe a borítón belül:
MAGYAR NEVE?
Határokon túli helységnév-szótár

Összeállította és a bevezetést írta SEBŐK LÁSZLÓ
Arany Lapok Kiadó 1990
272 oldal, ára 168 Forint.

Történelmi tény, hogy a Magyar Királyságból az első világháborút lezáró békeszerződések alapján 6 ország kapott különböző nagyságú területeket, ezek: Ausztria, Csehszlovákia, Lengyelország, Románia, az akkor Szerb–Horvát–Szlovén Királyságnak (SHS) nevezett Jugoszlávia, valamint Olaszország. Ugyanezen területek a második világháború után Ausztria, Csehszlovákia, Lengyelország, Szovjetunió, Románia és Jugoszlávia területéhez tartoznak.

A könyv tartalmazza a mai országhatároknak megfelelő utódállamokhoz tartozó, egykor a Magyar Királyság részét képező helységek magyar, illetve Ausztriánál német, Csehszlovákiánál szlovák, Romániánál román, Jugoszláviánál szerbhorvát, Lengyelországnál lengyel, a Szovjetuniónál orosz, illetve ukrán elnevezéseit (az utóbbiakat cirill betűs változatban is), valamint ugyanezek fordítottjait is.

A történeti, beleértve a postatörténeti kutatás számára fontos helységazonosítást a mű rendkívüli módon megkönnyíti, hiszen ilyenirányú, 1945 után kiadott összefoglaló mű eddig nem volt ismert.

Hrabál László

INDEX

Twenty years of *Philatelica*
An appreciation
Contents

1 *Gábor Visnyovszki: The 120th anniversary of the Litho and Engraved issue of 1871*
Deals with a short commemoration about the judgement of these issues today, about the celebration in the Stamp Museum, about the valuation of these stamps, and about the influance of the past 45 years.

Felicitations to Gary S. Ryan on his 75th birthday

2 *Tomás Morovics: The number of copies of the 1850 issue*
The author analyses the conflicting data to be found in the literature and corrects the ideas we have in respect of this issue. In his comparison he uses the data of *Kropf* (on which most of the latest studies are based) with the similar ones of *Jászai,* differing from the previous ones, and tells also his estimated number of copies.

3 *Ferenc Orbán: Inland postal tariffs between 1850–1899*
This article helps to correct essentially that lack of The Handbook of Hungarian Stamps, according to which this handbook contains the tariffs only dispersed and then also incomplete. This rewiew follows the system of tables used with the post-1900 tariffs, completes these with a lot of explanations. It discusses separately the tariff and rules of the coach postal service.

4 *László Surányi: The history of the issue of the first tax- and revenue stamps of Hungary*
The author discusses the introduction of Hungarian revenue stamps, linked to the postal history of the 1867 years Compromise. He lists the events prior to the fabrication, thereafter some important elements of the production of the revenue stamps.

† Dr. István Flóderer

† Dr. Sándor Czencz

5 *László Deák: Telegraph forms in the first World War*
This article deals with a lesser known field: the telegraphs, and their use in the period of the First World War. It gives notice about the types of stationeries, the forwarding methods, censorship of tlelgraphs in connection with the war. He renders this followable and easily surveyable with the help a rich illustration material.

6 *Tomás Morovics: The "KÖZTÁRSASÁG" overprints*
The short article shows the printing technic relations of the 1918 year overprints.

Air mail – selection and data for air mail collectors

Review and analysis of the Ferchenbauer-catalog of 1990 (László Surányi)

7 *Gábor Visnyovszki: Principles and practice of collecting covers and posfal stationery*
This short article deals with the grouping, classification questions of entires and postal stationery. He offers some practical advice about the main aspects of selection.

The forgery of the 1944 years' Ghetto postal stationery (László Surányi)

News of the Hungarian Philatelic Scientific Society (HPSS) – lectures, comments

György Cserni: Forgeries of pre-adhesive letters
We wish to draw attention of the collectors of this field with the summary of this lecture held in the HPSS to the revision and control of their material.

Please note

Have you seen a similar one? – An interesting misperforation (Gábor Voloncs)
Book review (László Hrabál)

SOMMAIRE

Les vingt ans de la "Philatelica" –
Le passé et l'avenir
Sommaire

1 *Gábor Visnyovszki: Au 120e anniversaire des émissions "Lithographiées" et "Gravées" de 1871*
Le bref article commémoratif s'occupe de l'appréciation actuelle des émissions, de la fête qui a été célébrée au Musée du Timbre, de l'estimation des timbres, de l'influence des derniers 45 ans.

Compliments à Gary S. Ryan âgé de 75 ans

2 *Tamás Morovics: Les tirages des émissions de 1850*
L'auteur analyse les différences des données dans la littérature et corrige les données actuelles se rapportant au tirage. Il compare les données de Kropf (qui servent généralement de base aux communications postérieures) avec celles de Jászai, en indiquant les chiffres exacts du tirage.

3 *Ferenc Orbán: Tarifs internes de la poste entre 1850–1899*
Cet article de la Philatelica contribue à la correction du manque se présentant dans le Manuel des timbres hongrois, vu que les tarifs d'avant 1900 y sont dispersés et incomplets. Ce travail suit le système tabulaire de l'exposé des tarifs d'après 1900, mais il les complète avec nombre d'explications. L'article traite séparément les réglements et les tarifs des voitures postales.

4 *László Surányi: L'histoire de l'émission des premiers timbres de quittance hongrois*

Se rapportant à l'histoire postale du compromis de 1867, l'auteur entreprend de présenter la production des timbres de quittance hongrois, d'exposer les conventions préalables et les éléments les plus importants de la production des timbres.

† Dr. István Flóderer

† Dr. Sándor Czencz

5 *László Deák: Les formulaires de télégramme pendant la 1ère guerre mondiale*

L'article traite le domaine peu connu des télégrammes, plus concrètement leur utilisation pendant la 1ère guerre mondiale. Il expose les différents types de formulaires, les modes de l'envoi, la censure des télégrammes en relation avec la guerre. Une riche matière illustrative contribue à la meilleure compréhension de l'article.

6 *Tamás Morovics: La surimpression de la "RÉPUBLIQUE"*

Le bref article traite les aspects typographiques de la surimpression de 1918.

Lettres par avion – Un choix documenté des lettres par avion pour les collectionneurs

L'exposition et l'analyse du catalogue Ferchenbauer de 1990 (László Surányi)

7 *Gábor Visnyovszki: Les principes et la pratique du regroupement des objets timbrés*

Le bref article s'occupe des questions du regroupement des formulaires postales, des envois complets, exposant les principaux points de vue de la classification et donne quelques conseils pratiques aux collectionneurs.

Une fausse carte postale de ghetto de 1944 (László Surányi)

Les nouvelles de l'Académie Philatélique Hongroise (Mafitt) – conférences, commentaires

György Cserni: Les faux exemplaires des lettres d'avant-timbre

Avec un bref résumé de la conférence donnée à la Mafitt, nous voudrions avertier les collectionneurs de ce domaine qu'ils contrôlent et révisent leurs collections.

A votre attention

Qui a vu quelque chose de semblable? – Une dentelure intéressante (Gábor Voloncs)

Présentation des livres (László Hrabál)

INHALTSVERZEICHNIS

Zwanzig Jahre der Zeitschrift *Philatelica*
Rück- und Vorausschau
Inhalt

1 *Gábor Visnyovszki: Zur 120-ster Jahreswende der Stein- und Kupferdruck-Ausgaben des Jahres 1871*
Der kurze Nachruf befasst sich mit der heutigen Beurteilung der Ausgabe, der Feierlichkeiten im Briefmarkenmuseum, der Bewertung der Briefmarken, sowie mit dem Einfluss der letzten 45 Jahren.

Begrüssung von Gary S. Ryan zu seinem 75-sten Geburtstag

2 *Tomás Morovics:*
Die Auflage der 1850-er Ausgabe
Der Author analysierte die in der Literatur befindlichen verschiedenen Angaben und an Hand dieser Analyse korrigiert er die bisherigen Angaben über dieser Ausgabe. In seiner Arbeit vergleicht er die Angaben von *Kropf* mit diejenigen von *Jászai,* welche abweichende Ausgaben enthält und teilt gleichzeitig die von ihm als richtig angenommene Auflage mit.

3 *Ferenc Orbán: Inländische Posttarifen zwischen 1850–1899*
Im wesentlichen hilft diese Philatelica-Artikel diejenigen Mängel des "Handbuches der ungarischen Briefmarken" korrigieren, welche die vor 1900 gültigen Posttarife – unvollständig und an verschiedenen Orten zerstreut – behandelt. In der Abhandlung wird der tabellarischen Ordnung gefolgt, mit welcher die nach 1900 gültigen Posttarife dargestellt sind, jedoch mit weiterreichenden Erklärungen ergänzt. Gesondert werden in der Artikel die Vorschriften und Tarife der "Kutschenpost" behandelt.

4 *László Surányi: Die Geschichte der Ausgabe der ersten ungarischen Stempel- und Gebührenmarken*
Der Author hat versucht, anschliessend an die Postgeschichte des Ausgleiches von 1867 die Herstellung der Stempelmarken vorzustellen; er hat dabei die Fabrikation vorangehende Vereinbarungen, sowie einige wesentliche Elemente der Stempelmarke-Herstellung bekannt gemacht.

† Dr. István Flóderer

† Dr. Sándor Czencz

5 *László Deák: Telegrammaufgabeblätter im ersten Weltkrieg*
Der Artikel befasst sich mit einem weniger bekanntem Gebiet: die Telegramme, und auch hier deren Gebrauch zur Zeit des ersten Weltkrieges. Er gibt die Formulararten, die Beförderungsarten, die mit den Telegrammen zusammenhängende Kriegszensur bekannt. Alldies wird durch ein reichliches Illustrationsmaterial noch nachvollziehbarer und überlickbarer gemacht.

6 *Tomás Morovics:*
Über die "KÖZTÁRSASÁG" Aufdrücke
Der kurze Artikel führt die drucktechnischen Beziehungen der 1918-er Aufdrücke an.

Luftpost-Ansicht – Auszüge und Angaben für Luftpostsammler

Die Bekanntgabe und Besprechung des 1990-er Ferchenbauer Kataloges (László Surányi)

7 *Gábor Visnyovszki: Die Prinzipien und Praxis der Gruppierung von Objekten mit Briefmarken*
Der kurze Artikel befasst sich mit der Gruppierung und Anordnung von ganzen postalischen Sendungen, Ganz-

sachen, aufführend die wichtigsten Gruppierungsgesichtspunkte und manche Ratschläge gebend denen, die diese ernst sammeln.

Die Fälschung der 1944-er Ghetto-Postkarte
(László Surányi)

Die Nachrichten der Ungarischen Philatelischen Wissenschaftlichen Gesellschaft (UPWG) – Vorführungen, Kommentare

György Cserni: Die Fälschungen der vorphilatelischen Briefe

Wir möchten die Aufmerksamkeit der Sammler dieses Gebietes mit der kurzen Zusammenfassung des in der UPWG gehaltenen Vortrages auf die Durchsicht und Kontrolle ihres Materials lenken.

Bitte beachten Sie

Wer hat ähnliches gesehen? – Eine interessante Verzähnung (Gábor Voloncs)
Buchbesprechung (László Hrabál)

A MAGYAR BÉLYEGGYŰJTŐK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE TUDOMÁNYOS KÖZLÖNYE
BUDAPEST VI., VÖRÖSMARTY U. 65.
FELELŐS SZERKESZTŐ: SURÁNYI LÁSZLÓ
SZERKESZTŐK: HRABÁL LÁSZLÓ, DR. SIMÁDY BÉLA, VISNYOVSZKI GÁBOR
MŰSZAKI SZERKESZTŐ: TÖLGYESI BEÁTA
FELELŐS KIADÓ: HALÁSZ TAMÁS FŐTITKÁR
XX–XXI. ÉVFOLYAM
A KIADVÁNYT A GENERAL PRESS KIADVÁNYSZERVEZÉSI GMK GONDOZTA
91.1874 VERSEGHY NYOMDA, SZOLNOK – FELELŐS VEZETŐ: GOMBKÖTŐ BÉLA. ISSN 0324–4806